

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Innehållsförteckning

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde	1
2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet	3
3 kap. Allmänna skyldigheter	4
4 kap. Bemyndiganden	9
5 kap. Minderåriga	12
6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.....	12
7 kap. Tillsyn.....	17
8 kap. Påföljder.....	21
Ansvar	21
Sanktionsavgift.....	21
9 kap. Överklagande	22

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 § Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. *Lag (1994:579).*

2 § Denna lag gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning. I fråga om fartygsarbete gäller lagen även när svenska fartyg används till sjöfart utanför Sveriges sjöterritorium.

I fråga om fartyg och fartygsarbete ska vad som sägs i denna lag om Arbetsmiljöverket i stället gälla Transportstyrelsen. Vad som sägs om en arbetsgivare i denna lag ska såvitt avser fartyg också gälla en redare, även då fartygsarbete utförs av någon annan än den som är anställd av redaren. Med redare likställs i denna lag den som i redarens ställe utövar ett avgörande inflytande över fartygets drift.

Om skyldigheter i vissa avseenden för andra än arbetsgivare och arbetstagare finns bestämmelser i 3 och 5 kap.

I lagen finns också bestämmelser om marknadskontroll.

Lag (2022:1109).

2 a § Bestämmelser om befälhavarens skyldigheter vid fartygsarbete finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

I fråga om varor som är avsedda för konsumenter eller som kan antas komma att användas av konsumenter gäller också produktsäkerhetslagen (2004:451). *Lag (2018:126).*

2 b § Bestämmelser om tillverkning, utsläppande på marknaden och användning av ämnen, även när de ingår i blandningar eller i varor, finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG. Bestämmelser om utformning och tillverkning av personlig skyddsutrustning finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/425 av den 9 mars 2016 om personlig skyddsutrustning och om upphävande av rådets direktiv 89/686/EEG. *Lag (2018:126).*

2 c § Bestämmelserna i 2 kap. 1 § första stycket, 2 och 3 §§ och 3 kap. 4 § andra stycket gäller utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium. Regeringen får meddela föreskrifter om att även andra bestämmelser i lagen ska gälla för sådana fartyg. *Lag (2018:126).*

3 § Vid tillämpning av 2-4 och 7-9 kap. ska med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning, med undantag för barn i förskolan och elever i fritidshemmet,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

De som avses i första stycket 1 och 2 ska likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om dem som genomgår utbildning finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 6 a, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 §. I fall som avses i första och andra styckena ska det som i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs. *Lag (2010:856).*

4 § För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 12 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:400).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. *Lag (2025:406).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela särskilda föreskrifter för totalförsvaret med avvikelse från denna lag.

Lag (1991:677).

2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet

1 § Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Vid fartygsarbete skall arbetsmiljön vara tillfredsställande också med hänsyn till sjösäkerhetens krav.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstid beaktas.

Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar. *Lag (2003:365).*

2 § Arbete skall planläggas och anordnas så, att det kan utföras i en sund och säker miljö.

3 § Arbetslokal skall vara så utformad och inredd att den är lämplig från arbetsmiljösynpunkt.

4 § De arbetshygieniska förhållandena när det gäller luft, ljud, ljus, vibrationer och liknande skall vara tillfredsställande.

Betryggande skyddsåtgärder skall vidtagas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström eller liknande.

Lag (2003:365).

5 § Maskiner, redskap och andra tekniska anordningar skall vara så beskaffade och placerade och brukas på sådant sätt, att betryggande säkerhet ges mot ohälsa och olycksfall.

6 § Ämne som kan föranleda ohälsa eller olycksfall får användas endast under förhållanden som ger betryggande säkerhet.

7 § Kan betryggande skydd mot ohälsa eller olycksfall icke nås på annat sätt, skall personlig skyddsutrustning användas. Denna skall tillhandahållas genom arbetsgivarens försorg.

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Vid fartygsarbete skall den personliga skyddsutrustningen tillhandahållas av redaren, om inte någon annan som arbetstagaren är anställd hos har åtagit sig detta ansvar.

Lag (2003:365).

8 § I den utsträckning som föranleds av arbetets art och arbetstagarnas behov ska det finnas utrymmen och anordningar för personlig hygien, förtäring och vila samt första hjälp vid olycksfall eller sjukdom.

Fordon för personaltransport ska vara lämpade för ändamålet.

Om utrymmen, anordningar, åtgärder för hjälp och vård vid olycksfall eller sjukdom samt kost och vatten ombord på fartyg finns det ytterligare bestämmelser i fartygssäkerhetslagen (2003:364). *Lag (2019:614).*

9 § Särskilda bestämmelser om konstruktion och utformning av byggnader finns i plan- och bygglagen (2010:900) och föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen.

Lag (2010:905).

10 § Bestämmelser om arbetstid finns i arbetstidslagen (1982:673) och i föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen.

Bestämmelser om arbetstiden och vilotiden vid fartygsarbete finns i lagen (1998:958) om vilotid för sjömän och lagen (2016:960) om arbetstid vid inlandssjöfart.

Bestämmelser om arbetstiden vid visst vägtransportarbete finns i lagen (2005:395) om arbetstid vid visst vägtransportarbete.

Särskilda bestämmelser om arbetstid för minderåriga finns i 5 kap. 5 §. *Lag (2016:961).*

3 kap. Allmänna skyldigheter

1 § Bestämmelserna i detta kapitel skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap. *Lag (1994:579).*

1 a § Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. *Lag (1994:579).*

2 § Arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt skall därvid vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Arbetsgivaren skall beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför arbete ensam.

Lokaler samt maskiner, redskap, skyddsutrustning och andra tekniska anordningar skall underhållas väl. *Lag (2002:585).*

2 a § Arbetsgivaren ska systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö.

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Han ska utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta.

Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart ska tidsplaneras.

Arbetsgivaren ska i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner ska därvid upprättas.

Arbetsgivaren ska vidare se till att det i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 30 kap. socialförsäkringsbalken vilar på honom. *Lag (2010:1225).*

2 b § Regeringen får meddela föreskrifter i frågor som faller under Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar om att 2 a § första och andra styckena ska gälla även i fråga om att följa Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG. *Lag (2010:1543).*

2 c § Arbetsgivaren skall svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå.

Med företagshälsovård avses en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården skall särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser samt ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa. *Lag (2010:1543).*

3 § Arbetsgivaren skall se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att arbetstagaren upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet. Arbetsgivaren skall se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall. Arbetsgivaren skall genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika. *Lag (2002:585).*

3 a § En arbetsgivare ska utan dröjsmål underrätta den myndighet som regeringen bestämmer om dödsfall eller svårare personskada som har inträffat i samband med arbetets utförande.

En arbetsgivare ska också utan dröjsmål underrätta samma myndighet om skador i samband med arbetet som drabbat flera arbetstagare samtidigt och om tillbud som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

Föreskrifter om befälhavares skyldighet att vid fartygsarbete rapportera vissa händelser finns i 6 kap. 14 § sjölagen (1994:1009). *Lag (2013:610).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

4 § Arbetstagaren skall medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Om arbetstagaren finner att arbetet innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa, skall han snarast underrätta arbetsgivaren eller skyddsombud. Arbetstagaren är fri från ersättningsskyldighet för skada som uppstår till följd av att han underlåter att utföra arbetet i avvaktan på besked om det skall fortsättas. *Lag (1991:677).*

5 § I fråga om arbete som arbetsgivare själv utför skall denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter iakttas i tillämpliga delar. Detsamma gäller när två eller flera för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan att ha arbetstagare anställd, dock ej om verksamheten bedrivs endast av medlemmar av samma familj.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe.

Av 4 kap. 10 § framgår att föreskrifter får meddelas om skyldigheter även i andra avseenden. *Lag (1994:579).*

6 § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska

1. under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas när det gäller såväl byggskedet som det framtida brukandet,

2. utse en lämplig byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av arbetet med de uppgifter som anges i 7 a §, och

3. utse en lämplig byggarbetsmiljösamordnare för utförande av arbetet med de uppgifter som anges i 7 b och 7 f §§.

Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete kan utse sig själv eller någon annan till byggarbetsmiljösamordnare. Om någon annan har utsetts befrias dock inte den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete från ansvar för sådana arbetsuppgifter som anges i första stycket 2 eller 3. *Lag (2008:934).*

7 § Under varje skede av planeringen och projekteringen av ett byggnads- eller anläggningsarbete ska arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar, inom ramen för sina uppdrag, se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas när det gäller såväl byggskedet som det framtida brukandet. *Lag (2008:934).*

7 a § Den byggarbetsmiljösamordnare som enligt 6 § första stycket 2 har utsetts för planering och projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete, ska samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler som under varje skede av planeringen och projekteringen ska följas i fråga om såväl byggskedet som brukandet av byggnaden eller anläggningen. Det gäller särskilt då frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och när tidsåtgången för sådana arbetsmoment beräknas.

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Byggarbetsmiljösamordnaren ska beakta en sådan arbetsmiljöplan och annan dokumentation som avses i 4 kap. 8 § andra stycket 1-3. *Lag (2008:934).*

7 b § Den byggarbetsmiljösamordnare som enligt 6 § första stycket 3 har utsetts för utförande av ett byggnads- eller anläggningsarbete, ska se till att samordna arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall på arbetsstället och utföra de uppgifter som framgår av 7 e § 2-5, samt

1. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler när tekniska eller organisatoriska frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och när tidsåtgången för sådana moment beräknas,
2. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler för att säkerställa att den eller de som bedriver verksamhet på arbetsstället tillämpar dessa regler på ett systematiskt sätt samt följer en arbetsmiljöplan,
3. samordna åtgärder för att kontrollera att byggnads- eller anläggningsarbetet med avseende på arbetsmiljön utförs på ett korrekt sätt,
4. vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till arbetsstället, och
5. organisera de uppgifter som enligt 7 g § ankommer på dem som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe.

Lag (2008:934).

7 c § Det som sägs i 6 § och i föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 § om den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete ska i stället gälla en av denne anlitad uppdragstagare i den mån

1. uppdragstagaren har fått i uppdrag att självständigt ansvara för planering och projektering eller arbetets utförande, och
2. det skriftligen har avtalats att de uppgifter som avses i 6 § och i de anslutande föreskrifterna ska åvila uppdragstagaren vid utförandet av uppdraget.

Om konsumenttjänstlagen (1985:716) ska tillämpas på uppdrag enligt första stycket 1, ska det som sägs i 6 § och i föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 § gälla för uppdragstagaren vid arbetets utförande. Det gäller dock inte om det skriftligen har avtalats att det som sägs i 6 § och i de anslutande föreskrifterna i stället ska gälla för den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet. *Lag (2008:934).*

7 d § Om ett fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, är den som råder över arbetsstället ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor. Om ett fartyg är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter är redaren ansvarig för samordningen. Har ett fartyg tagits in på ett varv i Sverige är dock den som svarar för varvsdriften ansvarig för samordningen. Ansvaret för samordning av skyddsåtgärder som föranleds av att ett fartyg är under lastning eller lossning i en svensk hamn åvilar den arbetsgivare som har ansvaret för detta arbete.

Ansvaret för samordningen enligt första stycket kan överlåtas till någon som bedriver verksamhet på arbetsstället eller, i fråga om lastning eller lossning av ett fartyg i svensk hamn, på hamnen eller redaren.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver verksamhet där komma överens om att en av dem ska vara ansvarig för samordningen. Det

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

gäller inte för arbetsställen för byggnads- eller anläggningsarbete.
Lag (2008:934).

7 e § Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor enligt 7 d § ska se till att

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,
2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,
3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,
4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och
5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning. *Lag (2008:934).*

7 f § Om ett byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet som avses i 7 d §, tillämpas 6-7 c §§ i fråga om byggnads- eller anläggningsarbetet samt 7 d och 7 e §§ i fråga om den övriga verksamheten.

Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor enligt 7 d § ska i syfte att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden se till att samråd kommer till stånd med den som har utsetts till byggarbetsmiljösamordnare enligt 6 §.

Lag (2008:934).

7 g § De som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe, ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Var och en av dem ska se till att den egna verksamheten och anordningarna på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall.

De som bedriver verksamhet eller arbetar på det gemensamma arbetsstället ska följa anvisningar från en byggarbetsmiljösamordnare i fråga om byggnads- eller anläggningsarbete och från den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor i övriga fall. *Lag (2008:934).*

7 h § Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar ska se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas vid projekteringen när det gäller såväl byggskedet som det framtida brukandet samt se till att olika delar av projekteringen samordnas. *Lag (2008:934).*

8 § Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter en maskin, ett redskap, skyddsutrustning eller annan teknisk anordning ska se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den släpps ut på marknaden, avlämnas för att tas i bruk eller ställs ut till försäljning.

En teknisk anordning som inte uppfyller kraven i första stycket får visas på mässor, utställningar eller liknande om det tydligt anges att kraven inte är uppfyllda och att anordningen inte får släppas ut på marknaden eller avlämnas för att tas i bruk förrän den

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

uppfyller kraven. Sätts anordningen i funktion ska tillräckliga säkerhetsåtgärder vidtas mot olycksfall.

Anvisningar för anordningens montering, installation, användning och skötsel samt övriga uppgifter om anordningen som är av betydelse för att förebygga ohälsa och olycksfall (produktinformation) ska medfölja vid avlämnandet genom tydlig märkning, i form av handlingar eller på annat sätt. Information av särskild betydelse för arbetsmiljön ska lämnas vid marknadsföring av anordningen. *Lag (2008:295).*

8 a § Vad som sägs i 8 § gäller inte sådan skyddsutrustning som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/425 av den 9 mars 2016 om personlig skyddsutrustning och om upphävande av rådets direktiv 89/686/EEG. *Lag (2018:126).*

9 § Den som tillverkar, importerar eller överlåter ett ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, skall vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skyddssynpunkt.

Vad som sägs i 8 § tredje stycket om produktinformation och information vid marknadsföring skall gälla även i fråga om ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall. *Lag (2002:585).*

10 § Den som överlåter eller upplåter en förpackad produkt skall se till att förpackningen inte innebär risk för ohälsa eller olycksfall. *Lag (1991:677).*

11 § Den som installerar en teknisk anordning skall se till att behövliga skyddsanordningar sätts upp och att i övrigt erforderliga skyddsåtgärder vidtas. *Lag (1991:677).*

12 § Den som råder över ett arbetsställe skall se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han skall även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk. Den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet skall vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete. *Lag (1994:579).*

13 § I 7 kap. 8 § föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme. *Lag (1994:579).*

14 § Har upphävts genom *lag (2008:934).*

4 kap. Bemyndiganden

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i fråga om tekniska anordningar eller ämnen som kan orsaka ohälsa eller olycksfall, meddela föreskrifter om

1. villkor för tillverkning, användning samt märkning eller annan produktinformation,

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

2. provning eller kontroll av att föreskrivna krav eller villkor är uppfyllda, och
3. förbud mot eller särskilda villkor för eller annan begränsning av utsläppande på marknaden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utformning och användning av skyddsanordningar mot fall till lägre nivå. *Lag (2013:610).*

2 § Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ett tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav fordras innan

1. arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar får användas, och
2. tekniska anordningar eller ämnen som kan leda till ohälsa eller olycksfall får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk. *Lag (2013:610).*

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att

1. det på arbetsställen ska föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan leda till ohälsa eller olycksfall, och

2. arbetsgivare ska föra register över arbetstagare som utsätts för exposition som kan medföra ohälsa med uppgift om arbetet och expositionen samt att arbetsgivare ska lämna uppgifter ur registret till läkare.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet och om installation av tekniska anordningar.

En arbetstagare ska på begäran ges tillfälle att ta del av de uppgifter i register enligt första stycket 2 som rör honom eller henne. *Lag (2013:610).*

4 § Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan leda till ohälsa eller olycksfall. *Lag (2013:610).*

5 § Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om skyldighet att ordna med läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller ska sysselsättas i arbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har visat sjuklighet eller svaghet som gör honom eller henne särskilt mottaglig för risk för ohälsa eller olycksfall. *Lag (2013:610).*

6 § Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud mot att arbetet utförs av arbetstagare som tillhör en sådan grupp eller om att särskilda villkor ska gälla när arbetet utförs av sådana arbetstagare. *Lag (2013:610).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att register ska föras vid en läkarundersökning som avses i 5 och 6 §§ med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningens resultatet.

Lag (2013:610).

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. förhandsanmälan

a) när det gäller skyldighet för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete att se till att en sådan anmälan lämnas till tillsynsmyndigheten, och

b) i övrigt, samt

2. skyldighet att i övrigt göra anmälan eller lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får vidare meddela föreskrifter om

1. att den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska se till att

a) det upprättas en arbetsmiljöplan,

b) det utarbetas en till projektets art anpassad dokumentation som ska beaktas vid efterföljande arbeten, och

c) arbetsmiljöplanen och dokumentationen anpassas med hänsyn till hur arbetet fortskrider och de eventuella förändringar som ägt rum,

2. att en byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 a § ska upprätta eller låta upprätta en arbetsmiljöplan och utarbeta en sådan dokumentation som avses i 1,

3. att en byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § ska se till att det genomförs nödvändiga anpassningar av en arbetsmiljöplan och sådan dokumentation som avses i 1, och

4. skyldighet att i övrigt upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt. *Lag (2008:934).*

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för läkare att hos tillsynsmyndigheten göra anmälan om sjukdom som kan ha samband med arbete och att lämna tillsynsmyndigheten upplysningar och biträde. *Lag (2013:610).*

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med en familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan någon anställd ska följa denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen när det gäller skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

Lag (2013:610).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

5 kap. Minderåriga

1 § Med minderårig avses i denna lag den som icke har fyllt aderton år.

2 § En minderårig får inte som arbetstagare eller på annat sätt anlitas till eller utföra arbete före det kalenderår då den minderårige fyller sexton år och inte heller innan den minderårige har fullgjort sin skolplikt.

Första stycket hindrar inte att en minderårig som har fyllt tretton år anlitas till eller utföra lätt arbete som inte är av sådant slag att det kan inverka skadligt på den minderåriges hälsa, utveckling eller skolgång.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anlitan av en minderårig som inte har fyllt tretton år. Ett sådant undantag får endast avse mycket lätt arbete av sådant slag att speciella och betydande tillämpningsproblem skulle uppstå, om undantag inte gavs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådant arbete som avses i andra och tredje styckena.

I sjömanslagen (1973:282) och fartygssäkerhetslagen (2003:364) finns särskilda bestämmelser om minimiålder för fartygsarbete. *Lag (2013:610).*

3 § En minderårig får inte anlitas till eller utföra arbete på ett sätt som medför risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot att en minderårig anlitas till eller utför arbete som medför påtaglig risk för olycksfall eller för överansträngning eller annan skadlig inverkan på den minderåriges hälsa eller utveckling. *Lag (2013:610).*

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att det vid läkarundersökningar som har föreskrivits med stöd av 2 § fjärde stycket eller 3 § andra stycket ska föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultatet.

Lag (2013:610).

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till eller utför arbete. *Lag (2013:610).*

6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.

1 § Arbetsgivare och arbetstagare skall bedriva en på lämpligt sätt organiserad arbetsmiljöverksamhet. *Lag (1991:677).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

2 § På ett arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts, ska det bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (arbetsmiljöombud). Skyddsombud ska utses även på ett annat arbetsställe, om arbetsförhållandena kräver det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av en lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns det inte någon sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För ett arbetsställe där sådan skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får en lokal avdelning inom ett förbund eller en med sådan avdelning jämförlik sammanslutning av arbetstagare utse ett skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud).

Rätten att utse ett regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg ska utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364). *Lag (2009:870).*

3 § Finns vid arbetsställe mer än ett skyddsombud, skall ett av ombuden utses att vara huvudskyddsombud med uppgift att samordna skyddsombudens verksamhet.

4 § Skyddsombud företräder arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor och skall verka för en tillfredsställande arbetsmiljö. I detta syfte skall ombudet inom sitt skyddsområde vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall samt över att arbetsgivaren uppfyller kraven i 3 kap. 2 a §. Skyddsombud på fartyg skall vidare vaka över att fartyget har den bemanning som det skall ha enligt beslut eller föreskrifter.

Skyddsombud skall delta vid planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation liksom vid planering av användning av ämnen som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Skyddsombud skall vidare delta vid upprättande av handlingsplaner enligt 3 kap. 2 a §.

Arbetsgivaren skall underrätta skyddsombud om förändringar av betydelse för arbetsmiljöförhållandena inom ombudets område.

Arbetsgivare och arbetstagare svarar gemensamt för att skyddsombud får erforderlig utbildning. *Lag (2003:365).*

5 § Skyddsombud, som avses i 2 § andra stycket, har rätt till den ledighet som fordras för uppdraget. Vid sådan ledighet bibehåller ombudet sina anställningsförmåner.

6 § Skyddsombud har rätt att taga del av de handlingar och erhålla de upplysningar i övrigt som behövs för ombudets verksamhet.

6 a § Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, ska skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning ska göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning ska arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att arbetsgivaren mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren ska utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör arbetsgivaren inte det eller beaktas inte begäran inom skälig tid, ska Arbetsmiljöverket efter framställan av

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § ska meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg ska i stället lämnas till Transportstyrelsen, som ska pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) ska meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

Ett skyddsombuds begäran enligt första stycket får även avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksamt ska uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap. 12 §.

Det som i första och andra styckena sägs om skyddsombud ska också gälla för studerandeskyddsombud som avses i 17 §.

Lag (2009:870).

7 § Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse inte genast uppnås genom att skyddsombudet vänder sig till arbetsgivaren, kan skyddsombudet bestämma att arbetet ska avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

Om det är påkallat från skyddssynpunkt och rättelse inte genast kan uppnås genom att skyddsombudet vänder sig till arbetsgivaren kan skyddsombudet i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som en arbetstagare utför ensam. Överträds en tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande enligt 9 kap. 5 § ska gälla omedelbart, kan skyddsombudet avbryta sådant arbete som avses med förbudet.

Ett skyddsombuds åtgärder enligt första-tredje styckena får även avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft i arbetsgivarens verksamhet.

För skada till följd av någon åtgärd som avses i denna paragraf är ett skyddsombud fritt från ersättningsskyldighet.

Bestämmelser om rätten för ett skyddsombud att avbryta arbete på fartyg och om verkan av en sådan åtgärd finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364). *Lag (2009:870).*

8 § Vid ett arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsätts, ska det finnas en skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. En skyddskommitté ska tillsättas även vid arbetsställen med mindre antal arbetstagare, om det begärs av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av en lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns det ingen sådan organisation utses företrädare av arbetstagarna.

Vid ett arbetsställe där det finns studerandeskyddsombud ska även två av dessa ingå i skyddskommittén.

Studerandeskyddsombuden bestämmer själva vilka av dem som ska ingå i skyddskommittén.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg ska tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Lag (2009:870).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

9 § Skyddskommittén skall delta i planeringen av arbetsmiljöarbetet på arbetsstället samt följa arbetets genomförande. Den skall noga följa utvecklingen i frågor som rör skyddet mot ohälsa och olycksfall samt verka för tillfredsställande arbetsmiljöförhållanden. En skyddskommitté på fartyg skall vidare vaka över att fartyget har den bemanning som det skall ha enligt beslut eller föreskrifter. I skyddskommittén skall behandlas frågor om

1. företagshälsovård,
2. handlingsplaner enligt 3 kap. 2 a §,
3. planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation,
4. planering av användning av ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall,
5. upplysning och utbildning rörande arbetsmiljön,
6. arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamheten på arbetsstället. *Lag (2003:365).*

9 a § Till skyddskommitté som avses i 8 § får genom ett kollektivavtal utses ett organ som behandlar också andra frågor än som anges i 9 §. Ett sådant organ får ha en annan benämning än skyddskommitté.

Denna paragraf är inte tillämplig i fråga om skyddskommitté på fartyg. *Lag (2011:741).*

10 § Skyddsombud får inte hindras att fullgöra sina uppgifter.

Om ett skyddsombud företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket dennes arbetsgivare inte råder är den arbetsgivare som råder över arbetsstället skyldig att låta skyddsombudet få tillträde dit i den omfattning som ombudet behöver för att fullgöra sitt uppdrag.

Skyddsombud får ej med anledning av sitt uppdrag ges försämrade arbetsförhållanden eller anställningsvillkor. När uppdraget upphör skall arbetstagaren vara tillförsäkrad arbetsförhållanden och anställningsvillkor, vilka överensstämmer med eller är likvärdiga med dem som skulle ha rått om han ej hade haft uppdraget.

Lag (1994:579).

11 § Bryter arbetsgivare eller arbetstagare mot 10 §, skall han ersätta uppkommen skada. Vid bedömning om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndet nedsättas eller helt bortfalla. Är flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

12 § Den som vill fordra skadestånd enligt 11 § skall underrätta motparten om sitt anspråk inom fyra månader från det skadan inträffade. Har inom den tiden förhandling rörande anspråket påkallats enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet eller med stöd av kollektivavtal, skall talan väckas inom fyra månader efter det att förhandlingen avslutades. I annat fall skall talan väckas inom åtta månader från skadans uppkomst. Första stycket skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om anspråk på anställningsförmåner enligt 5 §.

laktages ej vad som föreskrives i första eller andra stycket, är rätten till talan förlorad.

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

För skyddsombud på fartyg gäller fartygssäkerhetslagen (2003:364) i stället för vad som anges i denna paragraf.

Lag (2003:365).

13 § Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, mot den som råder över ett arbetsställe gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet. *Lag (1994:579).*

14 § I förhållande till arbetsgivare vinner 4--7 och 10--13 §§ tillämpning när den organisation eller de arbetstagare, som har utsett skyddsombudet, har underrättat arbetsgivaren om valet eller, om arbetsgivaren icke har kunnat nås, sänt underrättelse om valet till arbetsstället.

15 § Det som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11-14 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt på en ledamot av en skyddskommitté som inte är studerandeskyddsombud.

För studerandeskyddsombud ska 10 § första och andra styckena, 11, 12 och 14 §§ tillämpas på motsvarande sätt. För mål om tillämpning av 10 och 11 §§ som rör studerandeskyddsombud gäller det som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

Lag (2009:870).

16 § Beträffande skyddsombud och ledamot av skyddskommitté, vilka har utsetts av organisation som avses i 2 § andra eller tredje stycket, äger även lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen tillämpning. Har skyddsombud eller ledamot av skyddskommitté på fartyg utsetts av de ombordanställda, tillämpas lagen som om han eller hon var utsedd av sin lokala arbetstagarorganisation. Det som sägs i denna paragraf gäller dock inte i den mån ombuds eller ledamots rättigheter enligt detta kapitel eller enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) därigenom skulle inskränkas.

Lag (2003:365).

17 § /Upphör att gälla U:2028-07-01/ De som genomgår utbildning ska av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt när det gäller

1. elever i förskoleklass och i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan, specialskolan och i motsvarande utbildningar samt i sameskolan,

2. elever i anpassade grundskolan, anpassade gymnasieskolan och motsvarande utbildningar, och

3. elever i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning.

Elever i grundskolans årskurs 7-9, specialskolans årskurs 7-10 och gymnasieskolan samt motsvarande utbildningar företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud.

De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning företräds i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Ett studerandeskyddsombud ska vara minst 18 år. *Lag (2023:349).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

17 § /Träder i kraft 2028-07-01/ De som genomgår utbildning ska av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt när det gäller

1. elever i lägre årskurs än årskurs 8 i grundskolan, specialskolan och i motsvarande utbildningar samt i sameskolan,

2. elever i anpassade grundskolan, anpassade gymnasieskolan och motsvarande utbildningar, och

3. elever i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning.

Elever i grundskolans årskurs 8-10, specialskolans årskurs 8-11 och gymnasieskolan samt motsvarande utbildningar företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud.

De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning företräds i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Ett studerandeskyddsombud ska vara minst 18 år. *Lag (2025:732).*

18 § Elevskyddsombuden utses av eleverna och studerandeskyddsombuden av de studerande.

Huvudmannen för utbildningen ska se till att elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget. Elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget. För elevskyddsombuden gäller dock rätten till information inte sådana uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmänna verksamheten gäller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). *Lag (2009:870).*

7 kap. Tillsyn

1 § Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs.

Med undantag för 13 § gäller detta kapitel inte fartygsarbete.

Bestämmelser om tillsyn vid fartygsarbete och inskränkningar i rätten att använda fartyg finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364). *Lag (2003:365).*

2 § Regeringen får meddela föreskrifter om Arbetsmiljöverkets tillsyn enligt detta kapitel över att Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG följs. *Lag (2010:1543).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

3 § Tillsynsmyndighet har rätt att efter anfordran erhålla de upplysningar, handlingar och prov samt påkalla de undersökningar som behövs för tillsyn enligt denna lag.

4 § Den som i sin verksamhet använder en viss produkt eller har uppdragit åt annan att utföra ett visst arbete är skyldig att på en tillsynsmyndighets begäran lämna upplysning om vem som har levererat produkten eller utför arbetet.

Den som har överlåtit eller upplåtit en teknisk anordning eller överlåtit ett ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, är skyldig att på en tillsynsmyndighets begäran lämna tillgängliga upplysningar om till vilka produkten har överlåtits eller upplåtits.

Lag (1991:677).

5 § För tillsyn enligt denna lag ska tillsynsmyndigheten ges tillträde till arbetsställe och får där göra undersökningar och ta prov. För uttaget prov betalas inte ersättning. Polismyndigheten ska lämna den handräckning som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna utöva tillsyn enligt denna lag.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Arbetsmiljöverket, får föreskriva skyldighet att ersätta tillsynsmyndighetens kostnader för provtagning och undersökning av prov som skäligen har krävts.

Lag (2014:659).

6 § Om det på ett gemensamt arbetsställe som avses i 3 kap. 7 d § tredje stycket inte finns någon som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor, får Arbetsmiljöverket besluta att någon av dem som bedriver verksamhet där ska ha sådant ansvar.

När det finns särskilda skäl får Arbetsmiljöverket besluta att ansvaret för samordningen av arbetsmiljöfrågor i fall som avses i 3 kap. 7 d § ska flyttas över till någon av dem som bedriver verksamhet på det gemensamma arbetsstället.

I fråga om ansvaret för arbetsmiljöfrågor vid byggnads- eller anläggningsarbete enligt 3 kap. 6 § får Arbetsmiljöverket om det finns särskilda skäl i beslut flytta över detta ansvar

1. från en uppdragstagare till den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet i fall som avses i 3 kap. 7 c §, eller

2. från den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet till en uppdragstagare i den mån det finns ett sådant uppdrag som avses i 3 kap. 7 c § första stycket 1. *Lag (2008:934).*

7 § Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2-12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel besluta de förelägganden eller förbud som behövs för att

1. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas, och

2. de bestämmelser i förordning (EG) nr 1907/2006 som omfattas av Arbetsmiljöverkets tillsynsansvar ska följas.

Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas även mot staten som arbetsgivare.

Om någon inte följer ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket besluta att rättelse ska ske på hans eller hennes bekostnad.

Om ett föreläggande har beslutats beträffande en åtgärd som kräver bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (2010:900) men sådant lov inte beviljas, upphör

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

föreläggandet att gälla i fråga om den åtgärden.

Lag (2013:610).

8 § Om det finns något missförhållande i skyddshänseende beträffande en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord som har upplåtits för arbete eller som personalutrymme, kan Arbetsmiljöverket meddela förbud enligt 7 § mot en sådan upplåtelse till dess angiven åtgärd har vidtagits med lokalen, markområdet eller utrymmet. Arbetsmiljöverket kan gentemot den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme, meddela förelägganden enligt 7 § om undersökning av skyddsförhållandena på platsen. *Lag (2000:764).*

9 § har upphävts genom *lag (2000:764).*

10 § För att säkerställa förbud enligt 7 eller 8 § kan tillsynsmyndighet meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg. *Lag (1994:579).*

11 § Den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§ får åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt. Innehållet i ett sådant åläggande ska motsvara vad som anges i 14-18 §§ produktsäkerhetslagen (2004:451). Vad som där sägs om tillverkare ska dock i stället avse den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§. Åläggandet ska förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövligt. *Lag (2008:295).*

12 § Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter skall tagas ut i ärende enligt denna lag.

13 § Den som har utsetts till skyddsombud, studerandeskyddsombud eller ledamot i en skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon under uppdraget har fått veta om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, en enskilds personliga förhållanden eller förhållande av betydelse för landets försvar. Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av en sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han eller hon trots tystnadsplikten enligt första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne. I det allmänna verksamheten tillämpas i stället bestämmelserna i 10 kap. 11-14 §§ och 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). *Lag (2009:870).*

14 § Tillsynsmyndighet ska till skyddsombud och studerandeskyddsombud lämna var sin kopia av de skriftliga meddelanden i arbetsmiljöfrågor som lämnas till ett arbetsställe. *Lag (2009:870).*

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

15 § Bestämmelser om marknadskontroll finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011.

Den myndighet som regeringen bestämmer är marknadskontrollmyndighet. *Lag (2022:1109).*

16 § Vid marknadskontroll enligt förordning (EU) 2019/1020 har marknadskontrollmyndigheten befogenhet

1. att enligt artikel 14.4 a-14.4 c kräva att ekonomiska aktörer ska tillhandahålla handlingar, specifikationer, data eller uppgifter,
2. att enligt artikel 14.4 d utföra oanmälda inspektioner på plats och fysiska kontroller av produkter,
3. att enligt artikel 14.4 e få tillträde till lokaler, mark eller transportmedel,
4. att enligt artikel 14.4 f inleda undersökningar på eget initiativ,
5. att enligt artikel 14.4 g kräva att ekonomiska aktörer ska vidta lämpliga åtgärder för att få en bristande överensstämmelse att upphöra eller att eliminera en risk,
6. att enligt artikel 14.4 h själv vidta åtgärder,
7. att enligt artikel 14.4 j införskaffa, inspektera och demontera varuprover, och
8. att enligt artikel 14.4 k kräva att innehåll på ett onlinegränssnitt ska avlägsnas, att en varning ska visas eller att åtkomsten ska begränsas.

Marknadskontrollmyndigheten får införskaffa ett varuprov under dold identitet enligt artikel 14.4 j i förordning (EU) 2019/1020 endast om det är nödvändigt för att syftet med kontrollen ska uppnås. Myndigheten ska underrätta den ekonomiska aktören om att införskaffandet har skett under dold identitet, så snart det går utan att syftet med åtgärden går förlorat. Befogenheten enligt första stycket 8 gäller inte i fråga om databaser som omfattas av tryckfrihetsförordningens eller yttrandefrihetsgrundlagens skydd.

När ändrade förhållanden ger anledning till det, ska marknadskontrollmyndigheten besluta att en sådan skyldighet som avses i första stycket 8 inte längre ska gälla.

Lag (2022:1109).

17 § Marknadskontrollmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för att förordning (EU) 2019/1020 ska följas.

Lag (2022:1109).

18 § Ett beslut om föreläggande enligt 16 eller 17 § får förenas med vite. *Lag (2022:1109).*

19 § Polismyndigheten ska på begäran av marknadskontrollmyndigheten lämna den hjälp som behövs för att marknadskontrollmyndigheten ska kunna vidta åtgärder enligt 16 §. Hjälp enligt första stycket får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Lag (2022:1109).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

20 § Den som har tagit befattning med ett ärende som gäller marknadskontroll enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad denne har fått veta om någons affärs- eller driftförhållanden.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). *Lag (2022:1109).*

8 kap. Påföljder

Ansvar

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7 eller 8 §. Detta gäller dock inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite. *Lag (2013:610).*

2 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,
2. bryter mot föreskrifter om minderårigas arbete som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,
3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,
4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk, eller
5. inte lämnar underrättelse till tillsynsmyndigheten i enlighet med 3 kap. 3 a §.

En gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § ska inte medföra straffansvar enligt första stycket. *Lag (2013:610).*

3 § Om ansvar för den som överträder 7 kap. 13 § finns bestämmelser i 20 kap. 3 § brottsbalken.

4 § Har upphävts genom *lag (2024:804).*

Sanktionsavgift

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att en sanktionsavgift ska tas ut om en överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 1-8 §§. Avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

En föreskrift om sanktionsavgift ska ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser.

Avgiftsbeloppet ska kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften ska vara lägst 1 000 och högst 1 000 000 kronor. *Lag (2013:610).*

5 a § Någon sanktionsavgift ska inte tas ut för en gärning som omfattas av ett föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 §.

Lag (2013:610).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

6 § Sanktionsavgiften ska tas ut av den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut sanktionsavgiften.

Avgiften tillfaller staten. *Lag (2013:610).*

6 a § Arbetsmiljöverket prövar genom avgiftsföreläggande frågor om sanktionsavgifter.

Avgiftsföreläggande innebär att den som bedöms vara ansvarig enligt 6 § för en överträdelse föreläggs att godkänna avgiften omedelbart eller inom viss tid.

När föreläggandet har godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande om att avgift ska tas ut. Ett godkännande som görs efter det att den tid som angetts i föreläggandet har gått ut är dock utan verkan. *Lag (2013:610).*

7 § Om avgiftsföreläggandet inte har godkänts inom utsatt tid, får Arbetsmiljöverket ansöka hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets avgiftsföreläggandet har utfärdats, om att sanktionsavgift ska tas ut.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Lag (2013:610).

8 § En sanktionsavgift får tas ut bara om ansökan har delgetts den som avgiftsföreläggandet riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut om att avgift ska tas ut ska genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften ska betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta ska tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, ska dröjsmålsavgift tas ut enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift. Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften ska lämnas för indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Lag (2013:610).

9 § Har upphävts genom *lag (2013:610).*

10 § En beslutad avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Lag (2013:610). Lag (2013:610).

9 kap. Överklagande

1 § Har upphävts genom *lag (2000:764).*

2 § En myndighets beslut i enskilda fall enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Lag (2022:1109).

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

3 § För att ta till vara arbetstagarnas intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande enligt 2 § göras av ett huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av ett annat skyddsombud.

Om det inte finns något skyddsombud, får överklagande göras av en arbetstagarorganisation i den mån saken rör medlemmarnas intressen. Om talan avser annat än fartygsarbete krävs att organisationen tidigare har yttrat sig i ärendet.

För att ta till vara de studerandes intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande också göras av ett studerandeskyddsombud. *Lag (2009:870).*

4 § I fråga om föreskrifter får Arbetsmiljöverket underställa regeringen frågor av särskild betydelse, innan verket meddelar beslut i ärendet. *Lag (2000:764).*

5 § En tillsynsmyndighet eller en marknadskontrollmyndighet får bestämma att dess beslut ska gälla omedelbart.

Lag (2022:1109).

ARBETSMILJÖ
VERKET

AFS 2023:1

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar

Arbetsmiljöverkets författningssamling

Innehåll

Varför föreskrifterna finns	7
Systematiskt arbetsmiljöarbete och andra föreskrifter	8
Då gäller föreskrifterna	8
Vem föreskrifterna riktar sig till	8
En del av den dagliga verksamheten	9
Medverkan	9
Arbetsmiljöpolicy	10
Rutiner	10
Uppgiftsfördelning	10
Arbetstagares kunskaper	12
Undersökning och riskbedömning	12
Utredning av ohälsa eller olycksfall och allvarliga tillbud	13
Åtgärder	14
Årlig uppföljning	14
Anlita företagshälsovård eller motsvarande	15
Ge information till företagshälsovård eller motsvarande	15

Övergångsbestämmelser..... 16

Bilagor

Bilaga 1	Arbetstagare med uppgifter enligt 9 §	17
----------	---	----

Arbetsmiljöverkets författningssamling

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om systematiskt arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar;

AFS 2023:1
Utkom från trycket den
22 november 2023

beslutade den 15 september 2023.

Arbetsmiljöverket föreskriver¹ följande med stöd av 18 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166) och beslutar följande allmänna råd.

Varför föreskrifterna finns

1 § Syftet med dessa föreskrifter är att arbetsgivare ska arbeta systematiskt genom att organisera, genomföra och följa upp sitt arbetsmiljöarbete, för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall i arbetet samt uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

¹ Jämför rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1137/2008 av den 22 oktober 2008.

Systematiskt arbetsmiljöarbete och andra föreskrifter

2 § I arbetsmiljölagen (1977:1160) och i dessa föreskrifter om det systematiska arbetsmiljöarbetet finns grundläggande bestämmelser om hur arbetsgivaren ska organisera, genomföra och följa upp sitt arbetsmiljöarbete för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall i arbetet samt uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

Arbetsmiljöförhållanden som regleras genom Arbetsmiljöverkets övriga föreskrifter som vänder sig till arbetsgivare, ska beaktas och hanteras i det systematiska arbetsmiljöarbetet. I de föreskrifterna finns bestämmelser med preciserade krav för det systematiska arbetsmiljöarbetet som kan gälla undersökningar av arbetsmiljön, bedömningar av risker och åtgärder som ska vidtas. Där finns också preciseringar som kan gälla särskilda krav på kunskaper eller hur vissa arbetsmiljöuppgifter ska fördelas.

Då gäller föreskrifterna

3 § Bestämmelserna i dessa föreskrifter reglerar all verksamhet där arbetstagare utför arbete för arbetsgivares räkning.

Allmänna råd

Det systematiska arbetsmiljöarbetet omfattar hela verksamheten, oavsett om den bedrivs på samma ställe hela tiden, är spridd på flera ställen eller är rörlig. Det gäller också vid distansarbete, till exempel när arbetstagaren utför arbete i sitt eget hem. Det systematiska arbetsmiljöarbetet omfattar inte bara det som påverkar majoriteten av arbetstagarna, utan även det som endast påverkar en eller några få.

Vem föreskrifterna riktar sig till

4 § Arbetsgivaren ansvarar för att bestämmelserna i dessa föreskrifter följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att bestämmelserna i dessa föreskrifter under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

En del av den dagliga verksamheten

5 § Arbetsgivaren ska se till att det systematiska arbetsmiljöarbetet bedrivs som en del av den dagliga verksamheten. Det ska omfatta alla fysiska, organisatoriska och sociala förhållanden som har betydelse för arbetsmiljön.

Allmänna råd

Att arbetsmiljöarbetet bedrivs som en del av den dagliga verksamheten, innebär att arbetsmiljöfrågorna behöver integreras i verksamheten på samma sätt som frågor gällande produktion, ekonomi och kvalitet.

Arbetsmiljöarbetet behöver bedrivas både under löpande drift och vid ändringar i verksamheten.

Medverkan

6 § Arbetsgivaren ska ge arbetstagarna, skyddsombuden alternativt arbetsmiljöombuden, studerandeskyddsombuden och elevskyddsombuden möjlighet att medverka i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Allmänna råd

Det är väsentligt att arbetsgivaren, arbetstagarna, skyddsombuden, studerandeskyddsombuden och elevskyddsombuden tillsammans avgör hur man samverkar i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Arbetsgivaren har alltid kvar sitt ansvar för arbetsmiljön. Samverkan är dock i praktiken en förutsättning för ett effektivt arbetsmiljöarbete.

Det är viktigt att hjälpas åt i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det systematiska arbetsmiljöarbetet bör bedrivas utifrån risker för ohälsa och olycksfall och arbetstagarnas förutsättningar. Genom att arbetstagarna och ombuden medverkar får arbetsgivaren del av deras kunskaper och erfarenheter.

Arbetsgivaren kan behöva ordna olika former för medverkan för skilda grupper. Hur medverkan mer i detalj ska gå till kan man behöva komma överens om, liksom hur mycket tid och vilken information de som medverkar behöver.

Arbetsmiljöpolicy

7 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsmiljöförhållandena ska vara i arbetsgivarens verksamhet, för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

Arbetsmiljöpolicyen ska vara skriftlig om det finns tio eller fler arbetstagare i verksamheten.

Allmänna råd

Arbetsmiljöpolicyen bör beskriva det långsiktiga arbetet med arbetsmiljön. De risker som finns i arbetsmiljön är en viktig utgångspunkt när arbetsmiljöpolicyen ska formuleras. För att arbetsmiljöpolicyen ska kunna följas upp, och därmed vara användbar i styrningen av arbetsmiljöarbetet, bör den vara tydlig och konkret.

Rutiner

8 § Arbetsgivaren ska se till att det finns rutiner som beskriver hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska gå till. Av rutinen ska framgå

1. när och hur arbetsmiljöarbetet ska genomföras,
2. vem som ska se till att det genomförs, och
3. vilka som ska medverka.

Rutinerna ska vara skriftliga om det finns tio eller fler arbetstagare i verksamheten.

Allmänna råd

Det är viktigt att rutinerna fungerar väl ihop med den verksamhet som bedrivs. Ofta finns det redan rutiner för verksamheten som rutinerna för arbetsmiljöarbetet kan samordnas med.

Det är viktigt att rutinerna hålls aktuella och är kända av alla som berörs.

Uppgiftsfördelning

9 § Arbetsgivaren ska fördela uppgifterna i det systematiska arbetsmiljöarbetet till en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare i verksamheten.

Arbetsgivaren ska se till att de som får dessa uppgifter

1. är tillräckligt många för att kunna utföra de uppgifter som behövs,
2. har de befogenheter och resurser som behövs, och
3. har tillräckliga kunskaper om
 - a) bestämmelserna som har betydelse för arbetsmiljön,
 - b) fysiska, organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön som innebär risker för ohälsa eller olycksfall, och
 - c) åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall samt uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

Arbetsgivaren ska se till att de som får uppgifter har tillräcklig kompetens för att bedriva ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete.

Dessutom ska kraven i bilaga 1 uppfyllas.

Uppgiftsfördelningen ska vara skriftlig om det finns tio eller fler arbetstagare i verksamheten.

Allmänna råd

Arbetsgivaren har alltid kvar ansvaret för arbetsmiljön, även när uppgifter i arbetsmiljöarbetet har fördelats till arbetstagare.

Uppgifterna bör beskrivas så tydligt som möjligt, och alla berörda bör alltid veta vem som ska göra vad i arbetsmiljöarbetet.

När en uppgift fördelas, är det viktigt att det är klart och tydligt

1. vilka befogenheter som följer med uppgiften, det vill säga rätten att fatta beslut och vidta åtgärder, och
2. vilka resurser som följer med uppgiften, till exempel ekonomiska medel eller tillgång till personal, utrustning, lokaler, tid och kunskaper.

Om en arbetstagares befogenheter eller resurser inte räcker för en tilldelad uppgift i arbetsmiljöarbetet, är det viktigt att den som fått uppgiften har möjlighet att vända sig till sin chef och begära en förändring eller att frånsäga sig uppgiften.

Arbetstagares kunskaper

10 § Arbetsgivaren ska se till att alla arbetstagare har tillräckliga kunskaper om arbetet, och riskerna i arbetet, för att ohälsa och olycksfall ska kunna förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

Om det finns allvarliga risker i arbetet, ska det finnas skriftliga instruktioner för hur arbetet ska utföras säkert. Instruktionerna ska vara anpassade efter målgrupp och hållas aktuella.

Allmänna råd

Arbetsgivaren kan ge arbetstagarna kunskaper om arbetsmiljön genom att erbjuda utbildningar och genom att låta dem delta i arbetsmiljöarbetet. Ofta behöver arbetstagarna få ny kunskap vid ändringar av arbetsuppgifter, arbetsutrustning, arbetsmetoder, verksamhet, organisation eller efter lång frånvaro från arbetet.

Arbetsgivaren bör ge arbetstagarna kunskaper om arbetet så tidigt som möjligt. En introduktion bör ge arbetstagarna förståelse för

1. det systematiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatsen,
2. egna arbetsuppgifter, och hur de har samband med andras arbetsuppgifter,
3. de risker som finns i verksamheten, och
4. vem arbetstagarna kan vända sig till när det gäller arbetsmiljöfrågor.

Skriftliga instruktioner vid allvarliga risker kan behöva kombineras med muntliga instruktioner. Arbetsgivaren bör se till att arbetstagaren har förstått instruktionerna. Det är angeläget att instruktionerna finns tillgängliga på arbetsplatsen.

Introduktioner och instruktioner bör anpassas till arbetstagarnas förutsättningar, till exempel ålder, erfarenhet, språkkunskaper, och eventuell funktionsnedsättning.

Undersökning och riskbedömning

11 § Arbetsgivaren ska regelbundet undersöka arbetsmiljöförhållandena, för att bedöma risker för ohälsa och olycksfall i arbetet.

När ändringar i verksamheten planeras, ska arbetsgivaren undersöka om ändringarna medför risker för ohälsa eller olycksfall och bedöma dessa.

Riskbedömningar ska alltid dokumenteras skriftligt. Av dokumentationen ska det framgå vilka riskerna är, och om de är allvarliga.

Allmänna råd

Dagliga undersökningar, planerade skyddsronder, mätningar, intervjuer och andra inventeringar av problem är exempel på hur undersökningar och riskbedömningar kan göras regelbundet. Varningssignaler som kan betyda att det finns risker i arbetsmiljön är till exempel tillbud, felhandlingar, vantrivsel och ökad korttidsfrånvaro. Hur ofta undersökningar behöver göras beror på vilka risker som finns i verksamheten.

En risk kan beskrivas som sannolikheten för att ohälsa eller olycksfall i arbetet uppstår och följderna av detta. Risker i arbetet kan leda till skada eller sjukdom på både kort och lång sikt. Hur allvarlig risken är måste avgöras från fall till fall.

Vid undersökning och bedömning av risker kan det vara till hjälp att inhämta information från exempelvis sammanställningar av ohälsa, olycksfall och tillbud och av genomförda arbetsanpassnings- och rehabiliteringsåtgärder. Information kan också hämtas från forskning på området och från officiell statistik. Kvinnor och män kan utsättas för olika risker i arbetet. Det är därför viktigt att synliggöra och beakta detta vid undersökning och bedömning av riskerna.

Utredning av ohälsa eller olycksfall och allvarliga tillbud

12 § Om någon arbetstagare råkar ut för ohälsa eller olycksfall i arbetet, eller om något allvarligt tillbud inträffar i arbetet, ska arbetsgivaren utreda orsakerna så att risker för ohälsa och olycksfall kan förebyggas.

Allmänna råd

Syftet med att utreda en händelse är att komma fram till vilka åtgärder som behöver vidtas för att det inte ska hända igen. Det är viktigt att klarlägga bakomliggande orsaker i arbetsmiljön och inte fokusera på individuella faktorer eller på skuldfrågan.

Skyldigheten att utreda gäller om det finns ett samband mellan det som har hänt och förhållandena i arbetet. Det kan vara värdefullt att även utreda tillbud som inte är allvarliga.

Sjukfrånvaro kan bero på ohälsa eller olycksfall som orsakats av förhållanden i arbetsmiljön. Det är därför viktigt att ta reda på om frånvaron har samband med arbetsförhållandena.

Åtgärder

13 § Arbetsgivaren ska omedelbart, eller så snart det är praktiskt möjligt, genomföra de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i verksamheten samt för att även i övrigt uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

Åtgärder som inte genomförs omedelbart ska dokumenteras skriftligt i en handlingsplan, där det framgår när varje åtgärd ska vara genomförd och vem som ska se till att den genomförs. Genomförda åtgärder ska kontrolleras.

Allmänna råd

Resultatet av undersökningen och riskbedömningen är utgångspunkten vid val av åtgärder. Det kan finnas skäl att prioritera bland åtgärderna så att de allvarigare riskerna åtgärdas först.

I första hand bör en åtgärd syfta till att få bort eller minska risken redan vid källan. Om en risk inte helt kan undvikas är det viktigt att arbetstagarna skyddas på annat sätt, till exempel genom instruktioner, stöd och handledning, eller personlig skyddsutrustning.

I handlingsplanen kan det vara praktiskt att beskriva de risker som åtgärderna är kopplade till.

Åtgärder kan behöva kontrolleras omedelbart eller så snart det är praktiskt möjligt, beroende på typ av åtgärd. Om kontrollen visar att åtgärderna inte varit tillräckliga eller skapat nya risker kan andra eller kompletterande åtgärder behöva vidtas.

Årlig uppföljning

14 § Arbetsgivaren ska varje år följa upp det systematiska arbetsmiljöarbetet. Den årliga uppföljningen ska visa om arbetsmiljöarbetet bedrivs enligt bestämmelserna i dessa föreskrifter och om det fungerar.

Om uppföljningen visar att det finns brister i arbetsmiljöarbetet ska arbetsgivaren vidta förbättrande åtgärder.

Resultatet av uppföljningen ska dokumenteras skriftligt om det finns tio eller fler arbetstagare i verksamheten.

Allmänna råd

Det kan finnas skäl för fler uppföljningar än en om året, till exempel efter en omorganisation, ett olycksfall eller ett allvarligt tillbud.

Anlita företagshälsovård eller motsvarande

15 § Arbetsgivaren ska anlita företagshälsovård, eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån, om det inte finns tillräcklig kompetens inom den egna verksamheten för det systematiska arbetsmiljöarbetet, eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering.

När företagshälsovård, eller motsvarande sakkunnig hjälp anlitas, ska den vara av tillräcklig omfattning, ha tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för detta arbete.

Allmänna råd

Enligt 3 kap. 2 c § arbetsmiljölagen (1977:1160) avses med företagshälsovård en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Det är viktigt att företagshälsovården har kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

Det är viktigt att arbetsgivaren samverkar med företagshälsovården. Arbetsgivaren har dock alltid kvar sitt ansvar för arbetsmiljön.

Ge information till företagshälsovård eller motsvarande

16 § Arbetsgivaren ska ge information till företagshälsovården, eller till den motsvarande sakkunniga hjälp som anlitas utifrån, om vilka faktorer som påverkar, eller misstänks påverka, arbetstagarnas hälsa och säkerhet.

Företagshälsovården, eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån, ska också ha tillgång till information om

1. aktuella arbetsmiljörisker,
2. förebyggande åtgärder, och
3. vilka åtgärder som har genomförts för att utse, utbilda och utrusta de arbetstagare som behövs för att genomföra första hjälpen, brandbekämpning och utrymning.

Informationen ska gälla både verksamheten i stort och varje enskild arbetsplats eller varje enskilt arbete.

Bilaga 1 Arbetstagare med uppgifter enligt 9 §

Arbetsgivaren ska se till att de som får uppgifter enligt 9 §

1. får tillgång till eventuella anmälda arbetsskador till Försäkringskassan enligt socialförsäkringsbalken (2010:110),
2. får tillgång till information om de förebyggande arbetsmiljöåtgärderna i verksamheten,
3. känner till eventuella krav på åtgärder från Arbetsmiljöverket, och
4. får lämna synpunkter till arbetsgivaren om
 - a) valet av andra arbetstagare som har uppgifter i arbetsmiljöarbetet,
 - b) valet av de arbetstagare som behövs för att genomföra första hjälpen, brandbekämpning och utrymning,
 - c) att anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån,
 - d) uppläggningsen av arbetsmiljöarbetet,
 - e) riskbedömningar,
 - f) åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall,
 - g) personlig skyddsutrustning som kan behövas,
 - h) anmälningar om arbetsskador,
 - i) vilken information de behöver få tillgång till om förebyggande arbetsmiljöåtgärder i verksamheten och om åtgärdskrav från Arbetsmiljöverket, samt
 - j) hur informationen i dessa frågor ska utformas.

OBS! Endast utvalda kapitel

ARBETSMILJÖ
VERKET

AFS 2023:10

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön

(Ändrad: t.o.m. den 1 augusti 2025, AFS 2025:1)

Avdelning II: Buller och vibrationer

2 kap. Buller

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för buller.

Bestämmelserna i 4 § om toppvärde gäller inte vid skjutning eller sprängning inom Försvarmakten.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
A-vägd ljudtrycksnivå, L_{pA}	Vägt medeltal av ljudtrycksnivån inom det hörbara frekvensområdet mätt med vägningsfilter A enligt standard SS-EN 61672-1:2014 Elektroakustik - Ljudnivåmätare - Del 1: Specifikationer.

Begrepp	Betydelse
	Utgåva 2. Anges i enheten decibel (dB). Som förkortat skrivsätt för A-vägd ljudtrycksnivå används även begreppet <i>ljudnivå</i> med enheten <i>dB(A)</i> .
Buller	Icke önskvärt ljud. Omfattar både hörselskadligt och störande ljud. Begreppet störande ljud omfattar både psykologiska och fysiologiska effekter.
C-vägd ljudtrycksnivå, L_{pC}	Vägt medeltal av ljudtrycksnivån inom det hörbara frekvensområdet mätt med vägningsfilter C enligt standard SS-EN 61672-1:2014 Elektroakustik - Ljudnivåmätare - Del 1: Specifikationer. Utgåva 2. Anges i enheten dB. Som förkortat skrivsätt för C-vägd ljudtrycksnivå används även begreppet <i>ljudnivå</i> med enheten <i>dB(C)</i> .
Daglig bullerexponeringsnivå, $L_{EX,8h}$	Ekvivalent A-vägd ljudtrycksnivå normaliserad till en åttatimmars arbetsdag. Omfattar allt buller på arbetsplatsen, inklusive impulsbuller. (Se bilaga 1).
Ekvivalent A-vägd ljudtrycksnivå, $L_{pAeq,Te}$	Energiekvivalent medelvärde av en varierande A-vägd ljudtrycksnivå under en given tidsperiod T_e . Anges i enheten dB. (Exempel på skrivsätt: $L_{pAeq,4} = 85$ dB, om exponeringstiden är 4 timmar).
Gränsvärde	Värde som inte får överskridas.
Insatsvärde för buller	Värde som innebär krav på insatser om det uppnås eller överskrids.

Begrepp	Betydelse
Ljudtrycksnivå, L_p	Logaritmiskt mått på ljudets styrka baserat på ljudtrycket i förhållande till referensvärdet 20 μPa (mikropascal). Anges i enheten dB. (Exempel på skrivsätt: $L_p = 85 \text{ dB}$).
Maximal A-vägd ljudtrycksnivå, L_{pAFmax}	Maximal A-vägd ljudtrycksnivå bestämd med tidsvägningen "F" (Fast) enligt standard SS-EN 61672-1:2014 Elektroakustik – Ljudnivåmätare – Del 1: Specifikationer. Utgåva 2.
Ototoxiska ämnen	Kemiska ämnen som vid inandning eller hudexponering kan skada eller förändra innerörats eller hörselnervens funktion eller struktur och därigenom orsaka akut eller kronisk hörselnedsättning eller balansstörning.
Toppvärde, L_{pCpeak}	Maximal C-vägd momentan ljudtrycksnivå under mätperioden med inställningen "peak" på instrumentet.

Exponeringsvärden

4 § I detta kapitel gäller insatsvärdena och gränsvärdena i tabellerna 1 och 2.

Tabell 1 och 2 anger insatsvärden och gränsvärden för buller utifrån risken för hörselskada.

Tabell 1. Insatsvärden för buller – risk för hörselskada

Typ av exponeringsmått	Undre insatsvärden [dB]	Övre insatsvärden [dB]
Daglig bullerexponeringsnivå $L_{EX,8h}$	80	85

Typ av exponeringsmått	Undre insatsvärden [dB]	Övre insatsvärden [dB]
Maximal A-vägd ljudtrycksnivå L_{pAFmax}	-	115
Toppvärde L_{pCpeak}	135 ¹	135 ¹

¹ Exponeringsvärdet ska inte tillämpas vid skjutning eller sprängning inom Försvarsmakten.

Vid tillämpning av insatsvärdena i tabell 1 ska arbetsgivaren inte ta hänsyn till om arbetstagarna använder hörselskydd.

Tabell 2. Gränsvärden för buller – risk för hörselskada

Typ av exponeringsmått	Gränsvärden [dB]
Daglig bullerexponeringsnivå $L_{EX,8h}$	85
Maximal A-vägd ljudtrycksnivå L_{pAFmax}	115
Toppvärde L_{pCpeak}	135 ¹

¹ Exponeringsvärdet ska inte tillämpas vid skjutning eller sprängning inom Försvarsmakten.

Vid tillämpning av gränsvärdena i tabell 2 ska arbetsgivaren ta hänsyn till dämpningen hos hörselskydden när man bestämmer bullerexponeringen, i de fall arbetstagarna använder hörselskydd.

Allmänna råd

En metod för bestämning av bullerexponering finns i standarden SS-EN ISO 9612:2009. Akustik – Bestämning av bullerexponering i arbetsmiljön – Teknisk metod (ISO 9612:2009). Utgåva 1.

Boverket har bestämmelser och vägledningar om ljud i vissa arbetslokaler. Folkhälsomyndigheten har vägledningar om buller

i lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande och ger rekommendationer om buller inomhus.

Undersökning och riskbedömning

5 § Vid undersökning och riskbedömning av exponering för buller ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma följande:

1. Exponeringens nivå, typ och varaktighet, inklusive all exponering för impulsbuller.
2. Insatsvärden och gränsvärden enligt 4 § tabellerna 1 och 2.
3. Negativa effekter på hälsa och säkerhet för arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller.
4. Negativa effekter på hälsa och säkerhet som beror på samverkan mellan buller och arbete med ototoxiska ämnen eller mellan buller och vibrationer, så långt det är genomförbart.
5. Indirekta negativa effekter på hälsa och säkerhet, till följd av att buller maskerar varningssignaler eller andra ljud som behöver uppmärksammas för att minska risken för olycksfall.
6. Tillverkarnas information om buller från arbetsutrustning.
7. Om det finns alternativ utrustning som ger mindre buller.
8. Om arbetstagarna är exponerade för buller på arbetsplatsen utanför arbetstid.
9. Resultat från hörselundersökningar av arbetstagarna sysselsatta i verksamheten och, om det är möjligt, publicerade resultat från andra hörselundersökningar.
10. Om arbetstagarna har tillgång till hörselskydd med lämpliga dämpningsegenskaper.

Bestämmelser om bullerexponering för gravida arbetstagare finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:2) om planering och organisering av arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar, i kapitlet om gravida, nyförlösta och ammande arbetstagare.

Allmänna råd

Situationer när arbetstagarna är exponerade för buller på arbetsplatsen utanför arbetstid kan vara raster, vila och andra tillfällen då arbetstagarna inte kan lämna arbetsplatsen.

6 § Arbetsgivaren ska bedöma bullerexponeringen och, i den omfattning som behövs, utföra mätningar för att klarlägga om exponeringsvärdena i 4 § tabellerna 1 och 2 uppnås eller överskrids. Mätningar ska planeras och genomföras med lämpliga intervall.

Vid mätning ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma följande:

1. De metoder och den utrustning som används ska vara anpassade till de aktuella förhållandena. Arbetsgivaren ska ta särskild hänsyn till
 - a) egenskaperna hos det buller som ska mätas,
 - b) exponeringens varaktighet,
 - c) miljöfaktorer, och
 - d) mätutrustningens specifika egenskaper.
2. Metoderna och utrustningen ska göra det möjligt att bestämma parametrarna i 4 § tabellerna 1 och 2. Det ska gå att avgöra om värdena i 4 § tabellerna 1 och 2 har uppnåtts eller överskridits.
3. Metoderna kan omfatta stickprovsundersökningar. De ska då vara representativa för en arbetstagares personliga exponering.
4. Vid bedömning av de uppmätta värdena ska hänsyn tas till mätosäkerheter enligt praxis.

Åtgärder

7 § Om bullerexponeringen är lika med, eller överstiger, något av de övre insatsvärdena i 4 § tabell 1, ska arbetsgivaren utreda orsaken och vidta åtgärder för att minska exponeringen. När arbetsgivaren väljer åtgärder ska åtgärderna i 10 § särskilt övervägas.

8 § Arbetstagarna får inte exponeras för buller som överskrider något av gränsvärdena i 4 § tabell 2. Om detta ändå sker ska arbetsgivaren

AFS 2023:10

Kapitel 2

1. vidta omedelbara åtgärder för att minska exponeringen så att den ligger under gränsvärdena,
2. utreda orsakerna till att gränsvärdena har överskridits, och
3. vidta åtgärder så att gränsvärdena inte överskrids i fortsättningen.

9 § Om arbetstagarna i en bullrande verksamhet av säkerhetsskäl behöver meddela sig med andra, ska arbetsgivaren vidta åtgärder så att detta är möjligt.

10 § Arbetsgivaren ska planera, bedriva och följa upp arbetet så att bullerexponeringen minskas genom att bullret elimineras vid källan eller sänks till lägsta möjliga nivå. Hänsyn ska då tas till den tekniska utvecklingen. Arbetsgivaren ska särskilt överväga följande åtgärder:

1. Ändra arbetsmetoder så att arbetstagarnas exponering för buller minskas.
2. Välja arbetsutrustning som ger en så låg ljudnivå som möjligt.
3. Vidta bullerbegränsande åtgärder på maskiner och andra bullerkällor.
4. Ändra utformningen och planeringen av arbetsplatsen.
5. Ge arbetstagarna information och utbildning, så att de vet hur arbetsutrustningen ska användas och därmed har möjlighet att minska sin exponering för buller.
6. Vidta tekniska åtgärder för att minska bullret
 - a) för luftburet buller, med skärmar, inbyggnader eller ljudabsorbenter i tak och på väggar, och
 - b) för strukturburet buller, genom dämpning eller isolering.
7. Ha lämpliga underhållsprogram för arbetsutrustning, arbetsplatser och kringutrustning.
8. Organisera arbetet så att bullerexponeringen minskar, genom att
 - a) begränsa tiden eller intensiteten för arbetstagarnas exponering, och

- b) anpassa arbetstiderna så att viloperioderna blir tillräckliga.

Bestämmelser om utformning av arbetsplatser finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:12) om utformning av arbetsplatser.

Allmänna råd

Hörselskydd kan godtas som åtgärd för att begränsa risken för hörselskada till exempel vid följande situationer:

1. I verksamheter där man inte rimligen kan genomföra tekniska eller organisatoriska åtgärder för att sänka exponeringen för buller till en riskfri nivå.
2. Arbete under en begränsad övergångstid medan man genomför permanenta åtgärder för att minska bullerexponeringen.
3. Arbete som medför exponering för buller under korta, sällan förekommande tillfällen och där det är svårt att genomföra andra bullerbegränsande åtgärder.

Personer som är särskilt känsliga för buller

11 § Arbetsgivaren ska anpassa åtgärderna i 7, 9, 10 och 12 §§ för de arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller.

Allmänna råd

Arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller är de som är gravida eller har någon form av hörselnedsättning.

Påbudsskylt

12 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en påbudsskylt Hörselskydd måste användas, utformad i enlighet med bilaga 3 till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:12) om utformning av arbetsplatser, på de arbetsplatser där arbetstagarna kan exponeras för buller som är lika med eller överstiger något av de övre insatsvärdena i 4 § tabell 1. Där det är möjligt ska arbetsgivaren avgränsa dessa områden och begränsa tillträdet till dem.

Hörselskydd

13 § Om de risker som uppstår vid bullerexponering inte kan förebyggas på annat sätt ska arbetsgivaren se till att berörda arbetstagare

1. får tillgång till hörselskydd om bullerexponeringen är lika med, eller överstiger, något av de undre insatsvärdena i 4 § tabell 1, eller
2. får tillgång till och använder hörselskydd om bullerexponeringen är lika med, eller överstiger, något av de övre insatsvärdena i 4 § tabell 1.

Arbetsgivaren ska kontrollera att de åtgärder som vidtas är effektiva.

Om användningen av hörselskydd medför risk för olyckor, ska arbetsgivaren vidta åtgärder för att minska risken.

Arbetsgivaren ska ge berörda arbetstagare möjlighet att medverka vid val av hörselskydd.

Allmänna råd

Olycksrisker på grund av hörselskydd kan bero på att arbetstagarna inte hör varningssignaler eller inte hör att en fara finns i närheten.

Kunskaper

14 § Om bullerexponeringen är lika med, eller överstiger, något av de undre insatsvärdena i 4 § tabell 1, ska arbetsgivaren se till att arbetstagarna får information och utbildning om de risker som uppkommer i samband med exponering för buller.

Vid information och utbildning ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma följande:

1. Vad riskerna med bullerexponering kan innebära.

2. Vilka åtgärder som har vidtagits, eller kommer att vidtas, enligt detta kapitel för att eliminera eller minimera riskerna till följd av buller.
3. Gränsvärdena och insatsvärdena i 4 §.
4. Resultaten av bedömningar och mätningar enligt 5 och 6 §§ samt beskrivning av deras innebörd och möjliga risker.
5. Korrekt användning av hörselskydd.
6. Att arbetstagarna har skyldighet att bära hörselskydd om de övre insatsvärdena uppnås eller överskrids.
7. Nyttan med, samt metoder för, att upptäcka och rapportera tecken på hörselskador.
8. När arbetstagarna har rätt till hörselundersökningar, och vad dessa syftar till enligt 15 §.
9. Säkra arbetsrutiner för att minimera exponeringen för buller.

Hörselundersökning

15 § Arbetsgivaren ska erbjuda hörselundersökning till de arbetstagare som exponeras för buller som är lika med, eller överstiger, något av de övre insatsvärdena i 4 § tabell 1.

Undersökningen ska utföras av läkare eller av annan person som har lämpliga kvalifikationer och då på en läkares ansvar.

Syftet med hörselundersökningen är att tidigt upptäcka hörselnedsättningar på grund av buller och att bevara hörseln.

Tiden mellan hörselundersökningarna ska anpassas till rådande exponeringsförhållanden.

Arbetsgivaren ska även erbjuda hörselundersökning till de arbetstagare som exponeras för buller som är lika med, eller överstiger, något av de undre insatsvärdena i 4 § tabell 1, om riskbedömningen och bestämningen av arbetstagarnas bullerexponering enligt 5 och 6 §§ visar att det finns risk för hörselskada.

AFS 2023:10

Kapitel 2

16 § Arbetsgivaren ska ta del av resultaten från hörselundersökningarna enligt 15 § om det inte hindras av sekretess eller tystnadsplikt.

17 § Om en hörselundersökning enligt 15 § visar att en arbetstagare har drabbats av en hörselskada, ska arbetsgivaren se till att en läkare eller, om läkaren anser det nödvändigt, en specialist bedömer om det är sannolikt att skadan beror på exponering för buller på arbetsplatsen. I så fall ska arbetsgivaren

1. se till att arbetstagaren informeras om resultatet, av en läkare eller en annan person med lämpliga kvalifikationer,
2. revidera den befintliga undersökningen och riskbedömningen,
3. följa upp och revidera de åtgärder som vidtagits för att minska riskerna enligt 7, 9–13 §§ och vid behov anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp,
4. överväga möjligheten att erbjuda arbetstagaren en annan sysselsättning där det inte finns risk för ytterligare skadlig exponering, och
5. erbjuda alla andra arbetstagare, som har exponerats på liknande sätt, regelbundna hörselundersökningar.

3 kap. Vibrationer

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för vibrationer.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Gränsvärde	Värde som inte får överskridas.
Hand- och armvibrationer	Vibrationer som överförs från utrustning som hålls, styrs eller stöds av hand eller arm och medför risker för ohälsa eller olycksfall.
Helkroppsvibrationer	Vibrationer som överförs till hela kroppen genom en stödjande yta, exempelvis en stående persons fötter eller en sittande persons säte, och som medför risker för ohälsa eller olycksfall.

Begrepp	Betydelse
Insatsvärde för vibrationer	Värde som innebär krav på åtgärder om det överskrids.
Vibration	Mekanisk svängningsrörelse hos fasta föremål, som kan vara kontinuerlig, intermittent (ojämn, ryckvist återkommande) eller innehålla upprepade stötar.
Vibrationsexponering	Att utsättas för vibrationer under en viss tid.

Undersökning och riskbedömning

4 § Arbetsgivaren ska planera så att riskerna till följd av exponering för vibrationer elimineras eller sänks till lägsta möjliga nivå. Hänsyn ska tas till den tekniska utvecklingen och möjligheten att begränsa vibrationer.

5 § Vid undersökning och riskbedömning av vibrationer ska arbetsgivaren uppskatta hur stor arbetstagarnas vibrationsexponering är. Detta ska göras antingen genom att klarlägga exponeringen via mätningar under utfört arbetsmoment eller genom att observera förekommande arbetsmoment och hänvisa till relevant information från tillverkaren om arbetsutrustningens sannolika vibrationsvärde under dessa användningsförhållanden.

Uppskattning av vibrationsexponeringen ska göras enligt bilaga 2 eller bilaga 3.

Allmänna råd

Vid uppskattning av vibrationsexponeringen enligt bilaga 2 och 3 kan följande svenska standarder användas:

- SS-EN ISO 5349-1:2001. Vibration och stöt – Mätning och bedömning av vibrationer som överförs till handen – Del 1: Allmänna riktlinjer. Utgåva 1.

- SS-ISO 2631-1:1998 Vibration och stöt – Vägledning för bedömning av helkroppsvibrationers inverkan på människan – Del 1: Allmänna krav med de ändringar som framgår i SS-ISO 2631-1:1998/Amd 1:2010.

6 § Vid undersökning och riskbedömning av vibrationer ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma

1. insatsvärden och gränsvärden för vibrationsexponering som anges i bilaga 4 tabell 4,
2. nivå, typ och varaktighet för vibrationsexponeringen, och om exponeringen innehåller intermittenta (ojämna, ryckvist återkommande) vibrationer eller upprepade stötar,
3. information från arbetsutrustningens tillverkare,
4. särskilda arbetsförhållanden,
5. förhöjd risk för ohälsa eller olycksfall hos arbetstagarna som kan vara särskilt känsliga för vibrationer,
6. risken för olycksfall till följd av växelverkan mellan vibrationer och arbetsplatsen eller annan utrustning,
7. om arbetstagarna, inom ramen för verksamheten, exponeras för vibrationer även utanför arbetstid, och
8. om det finns ersättningsutrustning som är avsedd att minska vibrationsexponeringen.

Allmänna råd

Till punkt 4. Särskilda arbetsförhållanden kan vara ergonomisk belastning, temperatur- och klimatförhållanden och arbetsbelastning.

Till punkt 5. Särskilt känsliga för helkroppsvibrationer kan vara gravida. Särskilt känsliga för hand- och armvibrationer kan vara arbetstagare med dokumenterad grav vibrationsskada eller annan dokumenterad sjukdom i händerna, såsom kärl- och nervskador, och arbetstagare som använder kärlsammandragande medicin.

AFS 2023:10

Kapitel 3

Till punkt 7. Situationer när arbetstagarna är exponerade för vibrationer på arbetsplatsen utanför arbetstid kan vara raster, vila och andra tillfällen när arbetstagarna inte kan lämna arbetsplatsen.

Till punkt 8. Vid val av ersättningsutrustning, för att minska vibrationsexponeringen, behöver arbetsgivaren både ta hänsyn till vibrationsvärdet och effektiviteten hos arbetsutrustningen. Om en ersättningsutrustning med lägre vibrationsvärde är mindre effektiv kan det ta längre tid att utföra ett arbetsmoment. Detta kan i sin tur ge längre exponeringstider och kan på så sätt ge en högre vibrationsexponering.

Vibrationsskador kan uppkomma även när vibrationsexponeringen ligger under de exponeringsvärden som omnämns i föreskrifterna. Det beror på individuella skillnader i känslighet för vibrationer.

Åtgärder

7 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att minska riskerna på grund av vibrationsexponering om vibrationsexponeringen överstiger något av insatsvärdena i bilaga 4 tabell 4, eller om riskbedömningen motiverar det.

Vid val av åtgärder ska arbetsgivaren särskilt beakta möjligheten att

1. använda alternativa arbetsmetoder, så att arbetstagarnas exponering för vibrationer minskas,
2. välja arbetsutrustning med lämplig ergonomisk utformning som ger så liten vibrationsexponering som möjligt, med tanke på det arbete som ska utföras,
3. använda teknisk arbetsutrustning som minskar risken för vibrationsskador, till exempel säten som effektivt dämpar helkroppsvibrationer eller handtag som dämpar vibrationer som överförs till händer och armar,

4. ha lämpliga underhållsprogram för arbetsutrustningar, arbetsplatser och kringutrustningar,
5. utforma och planera arbetsplatser,
6. informera och utbilda arbetstagarna så att arbetsutrustningen används på ett riktigt och säkert sätt, för att minimera exponeringen för vibrationer,
7. organisera arbetet på annat sätt, genom att
 - a) begränsa tiden och intensiteten för arbetstagarens vibrationsexponering, och
 - b) anpassa arbetstiderna så att viloperioderna blir tillräckliga, samt
8. tillhandahålla arbetskläder som skyddar exponerade mot fukt och kyla.

8 § Vibrationsexponeringen får inte överskrida något av gränsvärdena i bilaga 4 tabell 4. Om detta sker ska arbetsgivaren

1. vidta omedelbara åtgärder för att minska vibrationsexponeringen så att den ligger under gränsvärdet,
2. utreda orsakerna till att gränsvärdet överskridits, och
3. vidta åtgärder så att gränsvärdet inte överskrids i fortsättningen.

Om det, med hänsyn till den aktuella tekniska utvecklingen och arbetsplatsens särskilda karaktär, inte är möjligt att iaktta något av gränsvärdena i bilaga 4 tabell 4 gäller inte kraven i första stycket vid arbete inom luftfart för helkroppsvibrationer och Försvarsmakten för både helkroppsvibrationer och hand- och armvibrationer.

9 § Arbetsgivaren ska anpassa åtgärderna i 7 och 8 §§ till arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för vibrationer.

Allmänna råd

Särskilt känsliga för helkroppsvibrationer kan vara gravida.
Särskilt känsliga för hand- och armvibrationer kan vara arbetstagare med dokumenterad grav vibrationsskada eller

AFS 2023:10

Kapitel 3

annan dokumenterad sjukdom i händerna, såsom kärl- och nervskador, och arbetstagare som använder kärlsammandragande medicin.

Kunskaper

10 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna som utsätts för vibrationer i arbetet får information och utbildning om riskerna.

Vid information och utbildning ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma

1. resultaten av genomförda riskbedömningar,
2. de gränsvärden och insatsvärden som anges i bilaga 4 tabell 4,
3. de åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas enligt detta kapitel för att eliminera eller minimera riskerna från vibrationer,
4. arbetsrutiner för att minimera vibrationsexponeringen,
5. innebörden av de hälsorisker som kan uppstå vid vibrationsexponering,
6. varför och hur arbetstagarna ska rapportera tecken på skada, och hur de kan upptäcka tecknen, och
7. när arbetstagarna har rätt till medicinska kontroller, och syftet med kontrollerna.

Medicinska kontroller

11 § I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet finns krav på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller för de arbetstagare som kommer att sysselsättas eller sysselsätts i arbete som innebär exponering för vibrationer, om exponeringen

1. överstiger insatsvärdet för hand- och armvibrationer enligt bilaga 4 tabell 4,
2. sker på sådant sätt att misstanke finns om att exponeringen kan orsaka ohälsa, eller
3. orsakat vibrationsskador, eller gett misstanke om vibrationsskador, hos en annan arbetstagare som har exponerats på ett liknande sätt.

Allmänna råd

Exponeringen för vibrationer kan orsaka ohälsa hos tandvårdspersonal, bilmekaniker, nitare, fotvårdspersonal och andra som arbetar mycket med vibrerande handhållna maskiner eller verktyg, trots att deras vibrationsexponering ofta ligger under insatsvärdena. Dessa yrkeskategorier använder ofta vibrerande handhållna maskiner eller verktyg (maskiner med slagmekanism eller med mycket höga varvtal) där risken för ohälsa lätt underskattas med dagens mätmetoder. Det är därför lämpligt att låta dessa yrkeskategorier regelbundet genomgå medicinska kontroller.

12 § Om det framkommer tecken på vibrationsskada hos en arbetstagare som har genomgått hälsoundersökning, eller om arbetsgivaren har bedömt att arbetsförhållandena kan innebära risk för belastningsbesvär, ska arbetsgivaren göra en ny undersökning och riskbedömning enligt 6 §.

Avdelning III: Fall och ras

4 kap. Skydd mot skada genom fall

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för fallrisker.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel. Den som driver sådan verksamhet behöver dock inte följa de delar av bestämmelserna i 18 § som reglerar medgivande från arbetsgivaren och om underrättelse till arbetsgivaren, förutom när arbetet utförs på gemensamt arbetsställe.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp denna betydelse.

Begrepp	Betydelse
Fall	Fall från samma nivå, såsom att arbetstagare faller omkull, halkar, snavar, trampar snett, trampar genom något underlag eller liknande, och fall till en lägre nivå.

Undersökning och riskbedömning

4 § Vid undersökning och riskbedömning ska arbetsgivaren särskilt ta hänsyn till risken för skada genom fall.

Arbetsgivaren ska särskilt ta hänsyn till om det finns hål, öppningar eller liknande och stup eller annan större nivåskillnad, där arbetstagarna uppehåller sig eller förflyttar sig under arbetet.

Om det behövs, ska arbetsgivaren se till att det finns lämpliga skyddsanordningar mot fall, inklusive stabila infästningar.

Allmänna råd

Skyddsräcken eller skyddstäckning kan vara lämpliga skyddsanordningar.

5 § Arbetsgivaren ska särskilt beakta behovet av skyddsåtgärder om underlaget är lutande.

6 § Arbetsgivaren ska undersöka behovet av belysning för att förebygga fall. Om undersökningen visar att det behövs, ska arbetsgivaren se till att belysningen är tillräcklig för att synliggöra förhållanden som kan orsaka fall.

Åtgärder

7 § Arbetsgivaren ska se till att underlag som är avsedda att beträddas har betryggande bärighet. Underlag som inte har betryggande bärighet får beträddas först sedan särskilda skyddsåtgärder har vidtagits.

Allmänna råd

Underlag som inte alltid har betryggande bärighet kan vara is, gamla tak och tak med glaspartier.

AFS 2023:10

Kapitel 4

Särskilda åtgärder kan vara att fördela belastningen över underlaget.

8 § Vid anordnande av underlag som är avsett att beträdas ska arbetsgivaren eftersträva att underlaget har lämplig ytsträvhet och är fritt från hinder och ojämnheter som innebär risk för fall.

Allmänna råd

Genom att underlaget är fast och stadigt, jämnt och dränerat kan risk för fall motverkas.

9 § Arbetsgivaren ska se till att man vidtar nödvändiga skyddsåtgärder och iakttar särskild försiktighet vid arbete och förflyttning på underlag som rör sig eller kan komma i rörelse.

10 § Arbetsgivaren ska se till att arbetsplatser och transportvägar inom arbetsstället har tillräckligt utrymme för att arbete och förflyttning kan ske utan risk för fall.

11 § Arbetsgivaren ska se till att arbetsplatser och transportvägar inom arbetsstället är fria från spill, avfall och onödiga föremål.

12 § Arbetsgivaren ska se till att anordningar som är avsedda att stå eller gå på utformas, anordnas och underhålls så att risken för fall motverkas.

Allmänna råd

Anordningar som avses kan vara trappor, stegar, arbetsbockar, ramper, ställningar, plattformar eller arbetsflottar. En anordning kan också vara fotsteg på maskin, fordon och annan teknisk anordning.

13 § Arbetsgivaren ska se till att en skyddsanordning mot fall, och skyddsanordningars infästningar, är dimensionerade för den belastning som kan uppstå.

Arbetsgivaren ska se till att skyddsanordningar och infästningar kontrolleras regelbundet och underhålls väl. Bland annat ska det kontrolleras att materialet inte har skadats.

14 § Arbetsgivaren ska se till att skyddstäckningen över hål, öppningar och motsvarande är säkrad så att den inte kan avlägsnas oavsiktligt. En skyddstäckning ska vara tydligt och varaktigt märkt, så att det framgår att den är en skyddsanordning mot fall.

15 § Om en lämplig skyddsanordning mot fall inte kan ordnas, ska arbetsgivaren se till att annan lämplig skyddsåtgärd, som inte är ett personligt fallskydd, används.

Bara i de fall en sådan skyddsanordning eller skyddsåtgärd som avses i första stycket inte är rimlig eller lämplig, ska personligt fallskydd användas.

Allmänna råd

En annan lämplig skyddsåtgärd kan vara att använda skyddsnät.

Särskild risk för fall

16 § Arbetsgivaren ska se till att anordningar för räddning finns lätt tillgängliga, om ett fall på arbetsplatsen eller på transportvägar inom arbetsstället kan medföra risk för drunkning. Anordningen ska vara klar att omedelbart användas, och lätt att se även under dåliga siktförhållanden, genom färgsättning eller annan åtgärd.

Förvaringsplatser för transportabla anordningar ska vara tydligt markerade och väl synliga.

Där det behövs ska arbetsgivaren se till att det finns fasta stegar eller andra möjligheter för en nödställd att ta sig upp. Stegar och

AFS 2023:10

Kapitel 4

motsvarande anordningar ska finnas med lämpliga mellanrum, och nå så långt ner under ytan att en nödställd lätt kan ta sig upp.

17 § Arbetsgivaren ska se till att arbetet förändras eller avbryts i tillräcklig omfattning när någon under arbetet uppmärksammar en särskild risk för fall.

Arbetsgivaren ska, där det behövs, spärra av riskområdet tills risken har undanröjts.

Om ett arbete måste utföras inom riskområdet ska arbetsgivaren se till att särskilda skyddsåtgärder vidtas.

18 § Om en skyddsanordning tillfälligt måste tas bort för att arbete ska kunna utföras, får detta göras bara efter medgivande från arbetsgivaren. Arbetsgivaren ska se till att särskilda försiktighetsåtgärder vidtas och att skyddsanordningen sätts tillbaka så snart som möjligt.

Arbetsgivaren ska underrättas om skyddsanordningen inte kan återställas. Ytterligare skyddsåtgärder ska också vidtas, om det behövs. Det gäller även om arbetsplatsen tillfälligt måste lämnas.

Av 8 kap. 2 § andra stycket 4 arbetsmiljölagen (1997:1160) följer att det är straffbart att utan giltigt skäl ta bort en skyddsanordning eller sätta den ur bruk.

Avdelning IV: Hälsofarliga eller onödigt tröttande fysiska belastningar

6 kap. Belastningsergonomi

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för belastningar eller andra förhållanden som, direkt eller indirekt, kan påverka rörelseorganen eller stämbanden negativt.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Belastningsbesvär	Besvär i rörelseorganen. Alla former av ohälsa i rörelseorganen som kan ha samband med förhållanden i arbetet. Besvären kan ha orsakats av arbetet eller något annat, men förvärras av arbetet. I begreppet ingår allt ifrån lätta, övergående besvär till livslånga skador.

Begrepp	Betydelse
Belastningsergonomi	Del inom området ergonomi som behandlar hur belastningar i arbetet påverkar rörelseorganen.
Handintensivt arbete	Ihållande snabba handledsrörelser i kombination med kraft.
Last	Person, djur eller objekt.
Manuell hantering	Alla slags transporter eller förflyttningar av laster där en eller flera arbetstagare lyfter, sätter ned, skjuter på, drar, bär eller flyttar en last.
Repetitivt arbete	Arbete som innebär att man upprepar liknande arbetsrörelser om och om igen.
Rörelseorganen	De kroppsdelar och de strukturer (muskler, senor, skelett, brosk, ledband och nerver) som gör att människan kan inta olika kroppsställningar och röra på sig.

Undersökning och riskbedömning

4 § När arbetstagare utför arbetsmoment som kan vara hälsofarliga eller onödigt tröttande, ska arbetsgivaren i sin undersökning av arbetsförhållandena, särskilt ta hänsyn till

1. arbetsställningar,
2. arbetsrörelser,
3. manuell hantering,
4. repetitivt arbete,
5. handintensivt arbete, och

6. synförhållanden som kan påverka arbetsställningarna och arbetsrörelserna negativt.

Utifrån undersökningen ska arbetsgivaren bedöma om belastningarna, enskilt eller i kombination, kan innebära en risk för skador i rörelseorganen eller på stämbanden. Vid riskbedömningen ska arbetsgivaren utgå från belastningarnas

1. duration – hur länge,
2. frekvens – hur ofta, och
3. intensitet – hur mycket.

I riskbedömningen ska man också beakta fysiska, organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön som kan påverka riskerna.

Allmänna råd

Vid riskbedömning av hälsofarliga eller onödigt tröttande belastningar bör man välja en evidensbaserad metod som är lämplig för den belastning som bedöms.

Åtgärder

Arbetsställningar och arbetsrörelser

5 § Arbetsgivaren ska, så långt det är praktiskt möjligt, ordna och utforma arbetsuppgifter och arbetsplatser, så att arbetstagarna kan använda arbetsställningar och arbetsrörelser som är gynnsamma för kroppen. Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna undviker att

1. arbeta långvarigt eller ofta återkommande med bålen böjd eller vriden,
2. arbeta långvarigt eller ofta återkommande med händerna över axelhöjd, eller under knähöjd, eller
3. utöva kraft i ogynnsamma arbetsställningar.

Arbetsgivaren ska tillhandahålla särskilda glasögon eller andra synhjälpmedel om det behövs, så att arbetstagarna kan använda gynnsamma arbetsställningar och arbetsrörelser.

Manuell hantering och annan kraftutövning

6 § Arbetsgivaren ska ordna arbetsplatsen så att man undviker eller minskar risken för belastningsbesvär, särskilt i ryggen, för arbetstagarna som utför manuell hantering eller andra arbetsuppgifter som kräver kraftutövning.

Arbetsgivaren ska vidta lämpliga åtgärder, framför allt när det gäller arbetsmiljöns utformning och de krav som arbetsuppgiften ställer. Det innebär både organisatoriska åtgärder, och att använda sig av arbetsutrustning, framför allt teknisk utrustning, för att undvika manuell hantering.

Om det inte går att undvika manuell hantering, ska arbetsgivaren vidta åtgärder med hänsyn till de påverkande faktorerna i bilaga 5.

Allmänna råd

Arbetsgivaren bör minska riskerna för belastningsbesvär vid manuell hantering i följande prioritetsordning:

1. Helt undvika hälsofarlig och onödigt tröttande manuell hantering.
2. Vidta åtgärder för att minska hälsofarlig och onödigt tröttande manuell hantering till en acceptabel nivå, om det inte går att undvika den helt, utifrån bedömningen av risken för belastningsbesvär. Åtgärder kan vara att
 - a) anpassa utformningen av laster och ha tillgång till lämplig arbetsutrustning, eller
 - b) se över arbetsorganisationen samt arbetsmiljön i övrigt.
3. Utbilda och informera arbetstagarna, så att de kan bidra till att riskerna minimeras totalt sett.

Repetitivt, starkt styrt eller bundet arbete

7 § Arbetsgivaren ska se till att det normalt inte förekommer arbete som är repetitivt, starkt styrt eller bundet. Om en arbetstagare ändå måste utföra sådant, på grund av särskilda omständigheter, ska

AFS 2023:10

Kapitel 6

arbetsgivaren förebygga riskerna för ohälsa eller olycksfall till följd av hälsofarliga eller onödigt tröttande belastningar. Det förebyggande arbetet ska leda till ökad variation i belastningen, till exempel genom arbetsväxling, arbetsutvidgning eller pauser.

Allmänna råd

Variation i belastningen innebär att den fysiska belastningen förändras över tid. Det är viktigt att ta hänsyn till hur ofta belastningen varierar. Variationen påverkas även av belastningarnas storlek och vilken sorts belastning det är.

Handlingsutrymme

8 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna har möjligheter att påverka hur det egna arbetet planeras och genomförs, så att de får tillräcklig rörelsevariation och återhämtning.

Kunskaper

9 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna har tillräckliga kunskaper om

1. lämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser,
2. hur arbetsutrustningen ska användas,
3. riskerna med olämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser,
4. riskerna med olämplig manuell hantering, och
5. tidiga tecken på överbelastning av leder och muskler.

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna får information om vikten på de laster som hanteras. Där det är möjligt ska arbetstagarna få exakta upplysningar om lastens vikt och var lastens tyngdpunkt eller tyngsta sida finns, när innehållet i den är ojämnt fördelat.

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna får instruktioner och möjlighet att träna in lämplig arbetsteknik för den aktuella arbetsuppgiften. Arbetsgivaren ska också försäkra sig om att arbetstagarna följer instruktionerna.

Allmänna råd

För att arbetstagarna ska kunna anpassa sin kraftinsats är det viktigt att veta hur mycket en last väger eller vilken förmåga en person har att bidra till sin egen förflyttning. Om tyngdpunkten i en last ändras, kan belastningen bli många gånger större än normalt. Det är därför viktigt att kunna planera hur ett lyft eller en förflyttning ska utföras på bästa sätt.

Medicinska kontroller

10 § I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet finns krav på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller för de arbetstagare som sysselsätts i handintensivt arbete, där riskbedömningen enligt 4 § visat att exponeringen ger en ökad risk för belastningsbesvär i nacke, skuldra, arm eller hand, trots vidtagna åtgärder.

Avdelning V: Kemiska riskkällor

7 kap. Övergripande bestämmelser för kemiska riskkällor

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet där kemiska riskkällor hanteras.

Bestämmelserna i detta kapitel reglerar inte kemiska riskkällor som

1. finns i arbetsgivarens hushåll och som arbetstagaren inte exponeras för i någon arbetsuppgift, eller
2. är allmänt tillgängliga och används av arbetstagaren för eget bruk vid disk, tvätt och städning i pentryn, lunchrum eller liknande.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs.

Den som bara är arbetsgivare i egenskap av uthyrare av arbetstagare, är endast skyldig att följa föreskrifterna i detta kapitel när det gäller att se till att de uthyrda arbetstagarna inte påbörjar sitt arbete innan en undersökning och riskbedömning är gjord och nödvändiga riskbegränsande åtgärder har vidtagits.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel. Den som driver sådan verksamhet omfattas dock inte av bestämmelserna i 23 §.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I 7–10 kap. har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
CLP-förordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006.
Exponering för kemisk riskkälla	Att utsättas för kemisk riskkälla genom inandning, förtäring eller via kontakt med hud, slemhinnor eller ögon.
Farlig kemisk produkt	<p>Kemiska ämnen eller blandningar eller explosiva föremål som medför fysikalisk fara eller hälsofara enligt kriterierna i förordningen (EG) nr 1272/2008 (CLP).</p> <p>Begreppet innefattar även kemiska ämnen och blandningar som uppfyller kriterierna ovan, men som inte släpps ut på marknaden.</p> <p>Begreppet innefattar alla gaser med minst 2 bar övertryck, inklusive tryckluft.</p> <p>Farlig kemisk produkt omfattas alltid av begreppet kemisk riskkälla.</p>
Gas	1. Kemiska ämnen och blandningar som är

Begrepp	Betydelse
	<p>a) fullständigt gasformiga vid 20 °C, vid ett normaltryck på 101,3 kPa, eller</p> <p>b) är i flytande tillstånd med ett ångtryck på över 3 bar (300 kPa, absoluttryck) vid 50 °C, även kallad kondenserad gas.</p> <p>2. Koldioxid i fast tillstånd.</p>
Hantering	Tillverkning, bearbetning, behandling, rivning, förpackning, förvaring, lastning och lossning, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering och liknande förfaranden.
Hygieniskt gränsvärde	Gränsvärde för genomsnittshalt av en luftförorening i inandningsluften beräknat som ett tidsvägt medelvärde.
Kemisk riskkälla	<p>Kemiska ämnen och blandningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall genom</p> <ul style="list-style-type: none"> – sina hälsofarliga egenskaper, – sina egenskaper beroende på hur de används eller i vilken form de förekommer, – sin temperatur, – att minska syrgashalten i luften, eller – att öka risken för brand, explosion eller annan farlig kemisk reaktion.
Kemiska ämnen och blandningar	Kemiskt grundämne, eller när två eller flera grundämnen är en blandning eller en kemisk förening. Kemiska ämnen och

Begrepp	Betydelse
	<p>blandningar kan ha utvunnits, bildats eller tillverkats.</p> <p>I begreppet ingår bland annat alla former av damm, kosmetiska produkter, hygieniska produkter, läkemedel, avfall, mögelsporer och kemiska ämnen som frisätts från mikroorganismer.</p>
Reach-förordningen	<p>Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikalie-myndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG.</p>
Sysselsatta	<p>Med sysselsatta avses, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – anställda arbetstagare, och – inhyrd arbetskraft, jämför 3 kap. 12 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). <p>I fråga om verksamhet utan anställda arbetstagare (jämför 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen) avses med sysselsatta, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p>

Begrepp	Betydelse
	<ul style="list-style-type: none">– de personer som driver verksamheten, och– inhyrd arbetskraft. <p>Den aktuella fysiska personens personnummer respektive juridiska personens organisationsnummer avgör vilka personer som ska anses ingå i verksamheten.</p>

Generella bestämmelser

4 § All dokumentation riktad till arbetstagarna om kemiska riskkällor ska vara

1. skriven på svenska eller annat språk som hela personalen använder,
2. överskådlig,
3. lättläst, och
4. tydlig.

Undersökning och riskbedömning

5 § Arbetsgivaren ska undersöka om det hanteras eller bildas några kemiska riskkällor i verksamheten. Om så är fallet, ska arbetsgivaren se till att

1. inget arbete påbörjas innan
 - a) en riskbedömning är gjord,
 - b) nödvändiga åtgärder vidtagits, och
2. en ny undersökning och riskbedömning genomförs, om ny information om risker kommer fram.

Förteckning och andra underlag som behövs för undersökning och riskbedömning

6 § Arbetsgivaren ska förteckna de kemiska riskkällor som hanteras eller bildas i verksamheten och ange datum när förteckningen senast uppdaterades. För varje kemisk riskkälla ska det anges

1. namn,
2. farliga egenskaper,
3. var den förvaras, används eller bildas,
4. om det finns ett hygieniskt gränsvärde eller inte, och
5. vilka andra bestämmelser om arbetsmiljö som gäller specifikt för riskkällan.

Riskkällans namn, enligt första stycket 1, får inte skilja sig från namnet som används vid märkning enligt 25 §.

Allmänna råd

Andra bestämmelser om arbetsmiljö som gäller specifikt för riskkällan, kan vara krav gällande

1. allergiframkallande ämnen,
2. cancerframkallande ämnen,
3. mutagena ämnen,
4. reproduktionsstörande ämnen,
5. medicinska kontroller, eller
6. förordningen (EG) nr 1907/2006 (Reach).

7 § Vid riskbedömningen av de förtecknade kemiska riskkällorna ska arbetsgivaren använda information i

1. säkerhetsdatablad eller annat material som leverantören är skyldig att lämna, eller
2. andra underlag som behövs för riskbedömningen.

Allmänna råd

Andra underlag som kan behövas vid riskbedömningen är

1. yrkeshygieniska mätningar,
2. statistik över ohälsa, olycksfall eller tillbud i verksamheten,
3. erfarenheter från medicinska kontroller, samt
4. erfarenheter och kunskap från branschorganisationer.

Det som ska undersökas och riskbedömas

8 § Arbetsgivaren ska se till att undersökningen och riskbedömningen av kemiska riskkällor omfattar de moment och situationer som kan innebära risk för

1. exponering via inandning, hud, ögon eller intag via mun,
2. brand eller explosion,
3. syrefattig miljö, och
4. att gas tillsammans med luft blir antändningsbar.

9 § Arbetsgivaren ska, vid undersökningen och riskbedömningen av kemiska riskkällor, ta hänsyn till

1. vilka farliga egenskaper ämnet har,
2. vilken mängd som finns på arbetsplatsen,
3. vilka konsekvenser som exponeringen kan medföra,
4. exponeringsnivån,
5. hur ofta och hur länge exponeringen pågår,
6. effekterna som de förebyggande åtgärderna medför,
7. reaktioner med andra kemiska riskkällor,
8. samverkande effekter med andra kemiska riskkällor, och
9. samverkande effekter med andra arbetsmiljörisker.

10 § Arbetsgivaren ska bedöma om halten av kemiska riskkällor i luften är godtagbar i förhållande till de hygieniska gränsvärden som anges i bilaga 1 till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön. Om de hygieniska gränsvärdena överskrids, måste arbetsgivaren omedelbart vidta åtgärder.

Vid bedömningen ska arbetsgivaren även ta hänsyn till

1. sammantagen risk för kemiska riskkällor,
2. fysiskt påfrestande arbete som ökar upptaget av ämnet,
3. om ämnet kan tas upp via huden, och
4. under vilka förutsättningar som halten bedöms vara godtagbar.

Skälen till att halten av kemiska riskkällor i luften bedöms som godtagbar eller inte ska dokumenteras skriftligt.

11 § Arbetsgivaren ska se till att yrkeshygieniska mätningar genomförs, om man inte på annat sätt kan bedöma om halten av kemiska riskkällor i luften är godtagbar i förhållande till de hygieniska gränsvärden som anges i bilaga 1 till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön.

Om bedömningen visar att yrkeshygieniska mätningar inte behövs, ska skälen för detta dokumenteras skriftligt.

Dokumentera resultatet av riskbedömningen

12 § Arbetsgivaren ska skriftligt dokumentera resultatet av riskbedömningen och vilka åtgärder man har valt. Av dokumentationen ska det framgå

1. vilka delar av verksamheten som ingått i undersökningen och riskbedömningen,
2. i vilka situationer exponeringen behöver minskas eller elimineras,
3. vilka skyddsåtgärder som ska användas i olika situationer,
4. förväntade effekter av planerade skyddsåtgärder,
5. vilka åtgärder och vilken skadebegränsande utrustning som ska vara förberedda vid ett eventuellt olycksfall,
6. vilka övriga åtgärder eller undersökningar som är beslutade, när de ska vara genomförda och vem som är ansvarig,
7. vilka personer som deltagit i undersökningen och riskbedömningen,
8. tidpunkt för nästa planerade undersökning och riskbedömning, samt
9. vilket datum dokumentet skapades och vilken ansvarig person som har godkänt dokumentet.

Allmänna råd

Skadebegränsande utrustning och åtgärder kan vara brandsläckare, ögonspolning och utrymningsplan.

Åtgärder

Prioriteringsordning – åtgärdstrappan

13 § Vid beslut om åtgärder ska arbetsgivaren utgå från riskbedömning eller mätning enligt 8–11 §§. Arbetsgivaren ska planera arbetet och vidta åtgärder enligt 12 §, så att exponeringen för kemiska riskkällor blir så låg som möjligt under hela arbetsprocessen. Åtgärderna ska väljas i följande prioritetsordning:

1. Eliminera risken.
2. Byta till en annan kemisk riskkälla eller metod som medför mindre risk.
3. Minimera exponeringen genom att använda ett slutet system eller liknande.
4. Begränsa risken genom att välja de arbetsmetoder, processer eller tekniska anordningar som ger så låg exponering som möjligt.
5. Använda processventilation eller andra tekniska skyddsåtgärder så nära källan som möjligt, för att begränsa spridningen.
6. Organisera arbetet så att det utförs vid sådan tid och plats, att bara den personal som behövs för arbetet är närvarande.
7. Använda personlig skyddsutrustning.

Mängden av varje kemisk riskkälla ska begränsas till vad som behövs vid det enskilda arbetsmomentet, om risken för ohälsa eller olycksfall kan minskas genom denna åtgärd.

Minska risker vid inandning

14 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att ingen ska skadas av kemiska riskkällor genom inandning. Arbetsgivaren ska vidta åtgärder så att inandningsluften, så långt det är möjligt, är fri från damm, gas, rök och andra luftföroreningar.

15 § Arbetsgivaren ska se till att rengöring och städning av ytor och golv utförs regelbundet och så att damm inte virvlar upp eller sprids.

16 § För att kontrollera om åtgärder för att minska halten luftföroreningar har haft avsedd effekt, det vill säga är godtagbar i förhållande till de hygieniska gränsvärden som anges i bilaga 1 till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljö, ska arbetsgivaren se till att yrkeshygieniska mätningar genomförs.

Mätningar enligt första stycket ska genomföras senast 3 månader efter att man vidtagit åtgärden. Mätningar behöver inte genomföras om det är uppenbart onödigt.

Minska risker för hud- och ögonkontakt eller intag via munnen

17 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att ingen ska skadas av kemiska riskkällor genom hud- eller ögonkontakt eller intag via munnen. Arbetsgivaren ska se till att

1. behållare och utrustning hålls rena utvändigt,
2. ögonskydd används när det finns risk för stänk, frätande ångor eller annat som kan skada ögonen,
3. arbets- och skyddskläder byts, om de förorenats med en kemisk riskkälla i en mängd som kan medföra en risk,
4. skyddskläder tas av och händerna tvättas, innan man går in i lokaler där skyddskläder inte behövs, och
5. mat eller dryck inte tillagas eller äts, tobaksvaror inte används, personliga tillhörigheter inte tas med och att kosmetika, för eget bruk, inte appliceras där en kemisk riskkälla kan orsaka ohälsa.

Minska risker för brand, explosion och okontrollerade kemiska reaktioner

18 § För att förebygga risk för brand och explosion, ska arbetsgivaren överväga följande åtgärder i prioritetsordning:

AFS 2023:10

Kapitel 7

1. Begränsa hanteringen av kemiska riskkällor som kan medföra att antändbara halter i luften bildas.
2. Begränsa antändningskällor.
3. Utforma arbetslokaler och tekniska anordningar så att risken för personskada minimeras.

Bestämmelser om explosionsfarlig miljö finns i kapitlet om kompletterande bestämmelser för vissa riskfyllda arbeten i kombination med kemiska riskkällor. Bestämmelser om utrustning för explosionsfarlig miljö finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2023:7) om produkter – utrustning för potentiellt explosiva atmosfärer.

Allmänna råd

Bestämmelser om brandfarliga och explosiva varor finns i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och i förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor samt i tillämpningsföreskrifter till dessa.

19 § Där en kemisk riskkälla kan orsaka brand eller explosion ska arbetsgivaren se till att lämplig utrustning för brandsläckning och livräddning finns tillgänglig. Denna typ av utrustning ska även finnas där man förvarar kemiska riskkällor som vid brand kan utveckla farlig mängd gas eller aerosol.

20 § Arbetsgivaren ska se till att kemiskt instabila ämnen och blandningar hanteras på ett sådant sätt, att man undviker okontrollerade kemiska reaktioner eller sönderdelning.

Beredskapsplan

21 § Om riskbedömningen visar att kemiska riskkällor kan orsaka olycksfall och nödsituationer som omedelbart måste åtgärdas, ska arbetsgivaren ta fram en beredskapsplan. Beredskapsplanen ska innehålla instruktioner om

1. vid vilka olycksfall och händelser det krävs omedelbara åtgärder,

2. vilka uppgifter särskilt utsedda personer har vid olycksfall och nödsituationer,
3. vilka skadebegränsande åtgärder som omedelbart ska genomföras,
4. vilken skyddsutrustning som behövs och var den finns,
5. vilka varningssystem som finns och hur de fungerar,
6. hur berörda arbetstagare ska informeras om olycksfall och nödsituationer,
7. när utrymning ska ske, och
8. var utrustning för första hjälpen finns.

För att beredskapsplanen ska kunna följas vid olycksfall och nödsituationer ska arbetsgivaren genomföra övningar i tillräcklig omfattning.

Kunskaper

Hanterings- och skyddsinstruktioner och andra rutiner

22 § Arbetsgivaren ska utgå från riskbedömningen av kemiska riskkällor, när skriftliga hanterings- och skyddsinstruktioner tas fram.

När det handlar om en enkel hantering, där riskerna lätt kan överblickas, behöver instruktionerna inte vara skriftliga.

Arbetsgivaren ska också ta fram andra nödvändiga rutiner.

Allmänna råd

Andra nödvändiga rutiner kan gälla inköp.

Informera om risker

23 § Arbetsgivaren ska informera berörda arbetstagare om vilka hälso- och olycksfallsrisker som finns med de kemiska riskkällor som hanteras eller bildas och hur dessa risker ska förebyggas. När informationen tas fram, ska man använda

1. förteckning över kemiska riskkällor,
2. säkerhetsdatablad eller annan information från leverantör,

AFS 2023:10

Kapitel 7

3. dokumentationen av bedömningen av yrkeshygieniska mätningar,
4. dokumentationen av resultatet av riskbedömningen och valet av åtgärder,
5. beredskapsplanen,
6. hanterings- och skyddsinstruktionerna,
7. tillstånd med villkor för hantering, enligt 8 kap. 21–23 §§, av de ämnen som anges i bilaga 6, och
8. Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljö samt andra föreskrifter som gäller för arbetet.

Arbetsgivaren ska se till att de dokument som nämns i första stycket finns tillgängliga för de berörda arbetstagarna.

Arbetsgivaren ska informera arbetstagarna om deras skyldighet att meddela arbetsgivaren vid misstanke om att en kemisk riskkälla orsakat ohälsa, olycksfall eller tillbud.

Arbetsgivaren ska försäkra sig om att arbetstagarna har förstått hanterings- och skyddsinstruktionerna samt övrig relevant information.

Märkning

Behållare

24 § Arbetsgivaren ska se till att behållare som innehåller kemiska riskkällor är märkta så att man kan identifiera innehållet och de risker som ämnet kan medföra.

25 § Arbetsgivaren ska se till att behållare som innehåller farliga kemiska produkter är märkta enligt förordningen (EG) nr 1272/2008 (CLP) eller åtminstone med

1. produktens namn,
2. produktens faropiktogram och tilläggstext enligt tabell 3.1 och 3.2 nedan, och

3. information om att produkten klassificeras som
- a) allergiframkallande,
 - b) cancerframkallande,
 - c) mutagen, eller
 - d) reproduktionsstörande.

Faropiktogram enligt CLP-förordningen

Tabell 3.1 Fysikaliska faror

Faropiktogram				
Tilläggs-text	Explosiv	Brandfarlig	Oxiderande	Gas under tryck

Tabell 3.2 Hälsoror

Faropiktogram				
Tilläggs-text	Giftig	Frätande	Hälsororlig	Skadlig

Behållare i en teknisk anordning, där den farliga kemiska produkten behövs för anordningens funktion, behöver bara uppfylla kravet i 24 §.

Märkning kan begränsas till produktens namn eller utelämnas om man använder farliga kemiska produkter kortvarigt eller om innehållet ofta byts ut. Detta gäller bara om åtgärder vidtas så att risken för ohälsa eller olycksfall inte ökar.

(AFS 2025:1)

Allmänna råd

Situationer där farliga kemiska produkter används kortvarigt eller ofta byts ut kan omfatta färg i ett målartråg eller hantering av provrör vid kromatografi.

Rörledningar

26 § Arbetsgivaren ska se till att rörledningar som innehåller kemiska riskkällor är märkta så att man kan identifiera innehållet och de risker som ämnet kan medföra.

Rörledningar ska vara märkta med en pil som anger strömningsriktningen. Om strömningsriktningen växlar, ska rörledningen märkas med en pil i den aktuella strömningsriktningen eller med pilar i båda riktningarna.

Rörledningar som inte innehåller kemiska riskkällor ska vara märkta, om det finns risk för felkoppling som kan leda till ohälsa eller olycksfall.

27 § Utöver bestämmelserna i 26 § ska arbetsgivaren se till att synliga rörledningar som innehåller en farlig kemisk produkt är märkta med produktens faropiktogram enligt förordningen (EG) nr 1272/2008 (CLP). En rörledning som används för flera produkter kan märkas med alla aktuella faropiktogram.

Märkningar ska placeras väl synliga, med lämpliga mellanrum och nära farliga ställen där det finns risk för läckage, såsom ventiler och kopplingar.

Om en eller flera rörledningar med farliga kemiska produkter inte är märkta enligt kravet i första stycket, ska arbetsgivaren betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkning av avgiften.

För rörledningar som bara innehåller tryckluft utgår ingen sanktionsavgift om faropiktogram saknas.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

Avgift = 15 000 kronor + (antal sysselsatta - 1) × 271 kronor.

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Skyltning

28 § Arbetsgivaren ska sätta upp skyltar med relevanta faropiktogram vid områden, lokaler och inhägnader där farliga kemiska produkter lagras. Skyltar behövs inte om

1. behållarnas märkning kan läsas utifrån, eller
2. riskbedömningen visar att det inte behövs för säkerheten.

29 § Arbetsgivaren ska sätta upp skyltar med förbud, påbud och varningar som gäller kemiska risker, om riskbedömningen visar att det behövs.

Bestämmelser om varningsskylt för gasflaskor finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning i kapitlet om trycksatta anordningar.

Förvaring

Utrymmen

30 § Vid förvaring av kemiska riskkällor ska arbetsgivaren se till att

1. förvaringsutrymmen, vad gäller material, utformning och hållfasthet, är anpassade till de kemiska riskkällornas egenskaper,

AFS 2023:10

Kapitel 7

2. förvaringsskåp och förråd inomhus har fläktstyrd ventilation, när hälsofarliga gaser eller ångor kan avges från behållarna, och
3. behållare förvaras åtskilda, om två eller flera kemiska riskkällor tillsammans kan ge upphov till ökade risker.

Behållare

31 § Vid förvaring av behållare med kemiska riskkällor, ska arbetsgivaren se till att behållarna

1. är anpassade, vad gäller material, utformning och hållfasthet, till de kemiska riskkällornas egenskaper,
2. är förslutna när de inte används,
3. kontrolleras, för att upptäcka läckage, och
4. har säkerhetsutrustning, när det behövs.

Kemiska riskkällor får inte förvaras i behållare som kan förväxlas, och därigenom orsaka ohälsa eller olycksfall.

Allmänna råd

Säkerhetsutrustning kan vara överfyllnadsskydd, nivåmätare, säkerhetsventil och kylanordning.

Avfall

32 § När kemiska riskkällor skickas som avfall, ska arbetsgivaren se till att avfallsmottagaren får relevant information, så att avfallet kan hanteras på ett säkert sätt.

10 kap. Kompletterande bestämmelser för vissa kemiska riskkällor

Vem föreskrifterna riktar sig till

1 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs.

Den som bara är arbetsgivare i egenskap av uthyrare av arbetstagare är endast skyldig att följa föreskrifterna i detta kapitel när det gäller att se till att de uthyrda arbetstagarna inte påbörjar sitt arbete innan en undersökning och riskbedömning är gjord och nödvändiga riskbegränsande åtgärder har vidtagits.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel. Den som driver sådan verksamhet omfattas dock inte av bestämmelserna i 16, 17 och 41 §§.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

2 § I detta kapitel har, utöver vad som definieras i 7 kap. 3 §, följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Anestesigas	Läkemedel som i gasform tillförs andningsvägarna för att ge narkos eller smärtlindring.
Bekämpningsmedel	Produkt som enligt 14 kap. 4 § miljöbalken är ett kemiskt bekämpningsmedel.

Begrepp	Betydelse
Eldfasta keramiska fibrer och specialfibrer	Syntetiska oorganiska icke-kristallina (silikat-)fibrer, som är slumpvis orienterade och vars totala innehåll av oxider av alkalimetaller och alkaliska jordartsmetaller ($\text{Na}_2\text{O}+\text{K}_2\text{O}+\text{CaO}+\text{MgO}+\text{BaO}$) är lika med eller understiger 18 viktprocent.
Fibrer	Partiklar med ett längdbreddförhållande som är större än 3:1.
Gasflaska	Transportabelt tryckkärl med vattenvolym upp till 150 liter.
Kristallina fibrer	Fibrer med atomerna regelbundet ordnade i ett nätverk (kristallgitter).
Kristobalit	Högttemperaturform av kvarts som bildas vid 1 470 °C.
Kvarts	Kiseldioxid som är kristallin eller delvis kristallin.
Referensmätningar	Serie exponeringsmätningar utförda under en viss typ av arbete och under vissa dokumenterade förhållanden.
Respirabelt damm	Dammpartiklar som kan inandas och kan nå alveolerna längst ut i lungorna.
Respirabla fibrer	Fibrer som kan inandas och kan nå alveolerna längst ut i lungorna.
Syntetiska oorganiska fibrer	Tillverkade fibrer, både kristallina och icke-kristallina (amorfa). I begreppet ingår till exempel mineralullsfibrer.

Begrepp	Betydelse
Överskottsutsug	Typ av punktutsug som suger ut anestesigas från anestesigasutrustningens överskottsventil eller utandningsventil.

Anestesigaser

Då gäller föreskrifterna

3 § Bestämmelserna i 4 och 5 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7 och 8 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar anestesigaser.

Utrustning

4 § Vid hantering av anestesigaser ska arbetsgivaren se till att följande åtgärder vidtas:

1. Anestesigasutrustningen ska genomgå teknisk översyn och mätning av läckageflöde innan den tas i bruk och därefter årligen. Resultat av mätningar, mätmetod och andra uppgifter av betydelse för resultatet ska dokumenteras skriftligt.
2. Före varje användning ska tätheten hos anestesigasutrustningens andningssystem kontrolleras och vid behov justeras och kontrolleras igen. Resultatet av kontroller och vidtagna åtgärder ska dokumenteras skriftligt.
3. Överskottsutsuget ska vara aktiverat under pågående arbete.
4. Överskottsutsugets kapacitet ska kunna övervakas kontinuerligt.
5. Eventuella fel i överskottsutsugets funktion vid drift ska visas av ett kontrollsystem.

Allmänna råd

Bestämmelser finns även i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användning och egentillverkning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården och i Läkemedelsverkets föreskrifter om medicintekniska produkter.

Vätskeformigt anestesimedel

5 § Arbetsgivaren ska se till att man förvarar behållare som innehåller ett vätskeformigt anestesimedel, som är avsett för inhalation i gasform, i ett särskilt avgränsat ventilerat utrymme.

Kravet i första stycket gäller inte obrutna originalförpackningar eller om behållaren är en del i ett slutet system.

Bekämpningsmedel

Då gäller föreskrifterna

6 § Bestämmelserna i 7–13 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7 och 8 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare kan exponeras för bekämpningsmedel.

Bestämmelserna i 7–13 §§ i detta kapitel reglerar också arbete med material och varor som har behandlats med kemiska bekämpningsmedel.

Bestämmelserna i 7–13 §§ i detta kapitel reglerar inte arbete med sådana bekämpningsmedel där Kemikalieinspektionen har föreskrivit om undantag från kravet på godkännande i förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel.

Kunskaper

7 § De hanterings- och skyddsinstruktioner som arbetsgivaren ska ta fram enligt 7 kap. 22 § ska alltid vara skriftliga för arbete med

1. bekämpningsmedel som enligt förordningen om bekämpningsmedel hör till klass 1,
2. antifoulingprodukter, och
3. andra bekämpningsmedel, material eller varor som är behandlade med bekämpningsmedel, om arbetet innebär särskilda risker för ohälsa eller olycksfall.

Personlig skyddsutrustning och hygien

8 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna använder skyddshandskar och övrig personlig skyddsutrustning som behövs,

AFS 2023:10

Kapitel 10

om arbetet med bekämpningsmedel medför risk att få medel på huden. Andningsskydd ska användas, om arbetet medför risk för inandning av en skadlig mängd bekämpningsmedel.

9 § Arbetsgivaren ska se till att det finns tillgång till lämpligt rengöringsmedel och vatten i den utsträckning som behövs, för att tvätta av bekämpningsmedel som kommit på huden.

Spridning i växthus eller annan lokal

10 § När bekämpningsmedel sprids i växthus eller andra lokaler på ett sådant sätt att det finns risk för inandning av medlet, ska arbetsgivaren se till att det finns skyltar uppsatta vid alla ingångar till lokalen. På skyltarna ska det finnas uppgifter om att bekämpningsmedel sprids och vilka villkor som gäller för tillträde till lokalen.

Spridning i gasform

11 § Arbetsgivaren ska se till att bekämpningsmedel som enligt föreskrifter från Kemikalieinspektionen försetts med beteckningen SoX bara får spridas under sådana förhållanden att det vid olycksfall går att få hjälp omedelbart.

Antifoulingprodukter

12 § Arbetsgivaren ska se till att sprutapplicering av en antifoulingprodukt bara får ske inom ett särskilt markerat område. Bara de arbetstagare som deltar i appliceringsarbetet får vistas inom området. Skyltar om detta ska sättas upp väl synliga. Området ska vara så stort att arbetstagare utanför området skyddas mot risker för ohälsa på grund av appliceringsarbetet.

13 § Innan arbete med borttagning av en antifoulingprodukt påbörjas, ska arbetsgivaren så långt som möjligt klarlägga vilka farliga ämnen produkten innehåller. De skyddsåtgärder som behövs med hänsyn till produktens sammansättning ska vidtas. Om det inte går att klarlägga produktens sammansättning, ska åtgärder vidtas som ger tillräckligt

skydd mot varje farligt ämne, som rimligen kan förekomma i produkten.

Blybatterier

Då gäller föreskrifterna

14 § Bestämmelserna i 15–19 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7–9 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare laddar eller underhåller blybatterier som används för att driva fordon eller mobila maskiner.

Åtgärder

15 § Vid laddning och underhåll av blybatterier, ska arbetsgivaren se till att förebygga risk för brand och explosion genom att

1. arbetet bara utförs på en särskild laddningsplats,
2. laddningsplatsen är väl ventilerad med så stor luftväxling att explosiv blandning av vätgas och luft inte uppkommer,
3. öppen eld eller andra tändkällor inte förekommer på laddningsplatsen,
4. utrustning för brandsläckning finns lätt tillgänglig vid laddningsplatsen,
5. förbudsskylten Rökning och öppen eld förbjuden, utformad i enlighet med bilaga 3 till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:12) om utformning av arbetsplatser, är uppsatt på väl synlig plats,
6. laddaren inte är ansluten till strömkällan när den kopplas till eller från blybatteriet,
7. blybatterier lyfts med utrustning som inte kan orsaka kortslutning, och
8. förebygga att statisk elektricitet uppkommer.

Allmänna råd

För bedömning av ventilationsbehovet kan man använda SS-EN 62485-3:2015 Laddningsbara batterier och batterianläggningar – Säkerhet – Del 3: Traktionsbatterier. Utgåva 1.

AFS 2023:10

Kapitel 10

Åtgärder för att minska eller förhindra statisk elektricitet kan vara att välja lämpliga arbetskläder och golvmaterial. Statisk elektricitet kan temporärt avledas, genom att man med båda händerna griper om ett jordat föremål.

16 § Vid laddning av ett blybatteri ska arbetsgivaren se till att man inte gör något annat underhåll av batteriet än automatisk vattenpåfyllning.

17 § Arbetsgivaren ska se till att det finns anordning för ögonspolning och tvättmöjligheter i anslutning till laddningsplatsen.

Kunskaper

18 § Arbetsgivaren ska se till att ett blybatteri bara laddas och underhålls av arbetstagare som har kunskap om riskerna.

Även andra arbetstagare får ladda ett blybatteri om

1. fordonet eller maskinen har
 - a) inbyggd laddare, eller
 - b) ett särskilt anslutningsdon som används för att ansluta batteriet till laddaren, och
2. laddaren har ett överladdningsskydd.

19 § Arbetsgivaren ska se till att det finns instruktioner för laddning och underhåll av blybatteriet vid laddningsplatsen eller på fordonet eller maskinen.

Cytostatika och andra läkemedel som kan orsaka bestående ohälsa

Då gäller föreskrifterna

20 § Bestämmelserna i 21–38 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7 och 8 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar cytostatika eller andra läkemedel som kan orsaka bestående ohälsa. Bestämmelserna avser följande läkemedel:

1. Cytostatika och cytotoxiska läkemedel, som tillhör eller preliminärt tillhör grupp L01 i ATC-systemet enligt Läkemedelsverket.
2. Andra läkemedel med cytotoxisk effekt.
3. Läkemedel som kan orsaka överkänslighet.
4. Inhalationsläkemedel, utom anestesigaser.

Bestämmelserna i 21–38 §§ reglerar även hantering av material eller kroppsvätskor som är förorenade med cytostatika eller andra läkemedel och som kan orsaka bestående ohälsa.

Åtgärder

21 § Arbetsgivaren ska se till att all beredning av läkemedel görs i lokaler som är särskilt avsedda och inredda för ändamålet.

22 § Vid risk för exponering för läkemedel, ska arbetsgivaren se till följande:

1. Personlig skyddsutrustning ska finnas lätt tillgänglig i anslutning till den plats där arbetet utförs och bara användas där.
2. Skyddskläder och skyddshandskar ska användas.
3. Hud eller ögon som kommit i direkt kontakt med läkemedel ska sköljas med stora mängder vatten.
4. Det ska finnas möjlighet till handtvätt i anslutning till den plats där arbetet utförs.
5. Ögonskydd ska rengöras direkt efter avslutat arbete.
6. Andningsskydd ska användas vid filterbyte samt service, underhåll och rengöring av säkerhetsbänk med tillhörande ventilationskanaler, om inte tillräcklig säkerhet kan uppnås på annat sätt.

Kunskaper

23 § De hanterings- och skyddsinstruktioner som arbetsgivaren ska ta fram enligt 7 kap. 22 § för hantering av läkemedel ska alltid vara skriftliga. Instruktionerna ska även innehålla information om hur

AFS 2023:10

Kapitel 10

1. avfall, spill och liknande som innehåller läkemedel omhändertas,
2. städning ska utföras, och
3. filterbyte, service, underhåll och rengöring av säkerhetsbänk med tillhörande ventilationskanaler ska utföras.

24 § Arbetsgivaren ska informera arbetstagarna som kan bli exponerade för läkemedel som är reproduktionsstörande eller kan ha skadlig inverkan på graviditet eller amning om de risker som exponeringen kan innebära.

För gravida och ammande arbetstagare finns särskilda bestämmelser i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:2) om planering och organisering av arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar i kapitlet om gravida, nyförlösta och ammande.

25 § Arbetsgivaren ska informera arbetstagarna om deras skyldighet att rapportera om de vet, eller misstänker, att den yrkesmässiga exponeringen för läkemedel orsakat ohälsa, olycksfall eller tillbud. Rapporteringen ska ske skriftligt till arbetsgivaren.

26 § Arbetsgivaren ska se till att filterbyte samt service, underhåll och rengöring av säkerhetsbänk med tillhörande ventilationskanaler, bara utförs av de som fått muntlig och skriftlig instruktion om hur riskerna ska undvikas.

Avfall

27 § Arbetsgivaren ska se till att man omgående placerar läkemedelsavfall i en behållare som är märkt så att det framgår vad den innehåller. Behållaren ska hållas försluten.

Särskilda krav för läkemedel som kan orsaka överkänslighet

28 § Arbetsgivaren ska se till följande:

1. Den som visar tecken på överkänslighet efter inandning av eller hudkontakt med ett läkemedel ska inte bereda denna typ av läkemedel.
2. Personlig skyddsutrustning som använts vid hantering av läkemedel som kan orsaka överkänslighet ska inte användas vid hantering av andra typer av läkemedel.

Särskilda krav för inhalationsläkemedel

29 § Vid administreringen av inhalationsläkemedel ska arbetsgivaren se till att man använder följande:

1. Utrustning som hindrar att aerosol eller pulver kommer ut i lokalen. Om sådan utrustning inte kan användas, ska andningsskydd användas.
2. Skyddsrock, skyddshandskar och ögonskydd.

Särskilda krav för läkemedel med cytotoxisk effekt

30 § Bestämmelserna i 31–38 §§ reglerar hantering av följande läkemedel med cytotoxisk effekt:

1. Cytostatika och cytotoxiska läkemedel.
2. Andra läkemedel med cytotoxisk effekt.

Bestämmelserna i 31–38 §§ reglerar inte läkemedel med ATC-kod L01, som innehåller monoklonala antikroppar, om riskbedömningen visar att hanteringen inte medför allvarlig hälsorisk genom cytostatisk eller cytotoxisk verkan. Dessa ska då hanteras som läkemedel som kan orsaka överkänslighet, se 28 §.

31 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en särskild inredd plats för beredning av läkemedel med cytotoxisk effekt i de lokaler där man bereder läkemedel.

Anordning ska finnas för att vid spill, haveri och liknade hindra spridning av läkemedel med cytotoxisk effekt utanför beredningsplatsen.

AFS 2023:10

Kapitel 10

Allmänna råd

Anordning för att hindra spridning av läkemedel med cytotoxisk effekt vid beredning kan vara att ha en lokal med undertryck och tillträde via sluss med övertryck. Det kan också vara användning av en spillbricka med absorberande material.

32 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna använder en säkerhetsbänk eller ett slutet system vid beredning av läkemedel med cytotoxisk effekt, om inte riskbedömningen visar att samma skyddsnivå kan uppnås på annat sätt.

33 § Arbetsgivaren ska kontrollera att säkerhetsbänken, som används för hantering av läkemedel med cytotoxisk effekt, fungerar så att läkemedel inte sprids utanför den. Säkerhetsbänken ska kontrolleras

1. innan den tas i bruk,
2. årligen, och
3. efter filterbyte.

Resultatet av kontrollerna ska dokumenteras skriftligt.

34 § När en säkerhetsbänk används för hantering av läkemedel med cytotoxisk effekt, ska arbetsgivaren se till följande:

1. Frånluften från bänken ska renas från partiklar genom mikrofiltrering.
2. Bänken ska vara ansluten till en frånluftskanal som är skild från det allmänna ventilationssystemet.
3. Fel i ventilationssystemets funktion ska visas av ett kontrollsystem. Kontrollsystemet ska larma vid för lågt frånluftsflöde.

35 § Innan ett slutet system används för hantering av läkemedel med cytotoxisk effekt, ska arbetsgivaren prova systemet och se till att det är tätt. Resultatet av kontrollerna ska dokumenteras skriftligt.

36 § Arbetsgivaren ska, minst årligen, kontrollera att arbetstagarnas arbetssätt inte medför att läkemedel med cytotoxisk effekt sprids utanför säkerhetsbänken, det slutna systemet eller motsvarande anordning. Resultatet av kontrollerna ska dokumenteras skriftligt.

37 § Arbetsgivaren ska se till att textilier, skyddsutrustning och annan utrustning som förorenats med läkemedel med cytotoxisk effekt omhändertas omedelbart för rengöring eller destruktion. Skriftliga instruktioner för denna hantering ska finnas tillgängliga.

38 § Arbetsgivaren ska se till att beredning och administrering av läkemedel med cytotoxisk effekt bara görs av arbetstagare som genomgått särskild utbildning. Utbildningen ska minst omfatta information om

1. vilka risker arbetet innebär,
2. hur beredning och administrering utförs på ett säkert sätt,
3. vilka skyddsåtgärder som krävs, och
4. hur man tar hand om läkemedelsavfall, läkemedelskontaminerat material och kroppsvätskor.

Färg och lack

Då gäller föreskrifterna

39 § Bestämmelserna i 40 § preciserar och kompletterar bestämmelser i 7 och 8 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar färg eller lack.

Hantering av färg och lack

40 § Arbetsgivaren ska se till att man använder vattenburen färg och lack på tillfälliga arbetsplatser inomhus eller i slutna utrymmen. Om det krävs av tekniska eller kulturhistoriska skäl, får man använda färg och lack som innehåller organiska lösningsmedel.

Gaser

Då gäller föreskrifterna

41 § Bestämmelserna i 42–47 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7–9 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar gas med undantag för avgaser och andra gaser som bildas men inte omhändertas och luft under atmosfäriska förhållanden.

Allmänna råd

Bestämmelser finns även i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om hantering av brandfarlig gas och brandfarliga aerosoler.

Hantering av gaser

42 § I anslutning till platser där gas hanteras ska arbetsgivaren, vid behov, se till att det finns

1. gasmätning,
2. vindriktningsvisare, och
3. möjlighet att utlösa gas- eller brandlarm.

43 § Arbetsgivare som lagrar gas i annan behållare än gasflaska ska göra det på iordningställd plats.

44 § Arbetsgivaren ska se till att utomhuslagring av gas, som är hälsofarlig enligt kriterierna i förordningen (EG) nr 1272/2008 (CLP), sker på ett inhägnat område. Lagringsplatsen ska vara placerad så att gasbehållarna är skyddade från oförutsedda händelser utanför lagringsplatsen.

45 § Arbetsgivaren ska se till att i lokaler där gas hanteras ska ventilationen vara utformad så att syrgaskoncentrationen i luften normalt inte understiger 20 volymprocent. Om syrgaskoncentrationen understiger 18 volymprocent ska andningsapparat användas.

I lokaler där syrgas hanteras ska syrgaskoncentrationen normalt inte överstiga 22 volymprocent.

Hantering av kondenserad syrgas

46 § Vid fyllning eller tömning av kondenserad syrgas ska arbetsgivaren se till att man använder anpassad utrustning som är syretvättad och att det inte finns något brännbart i närheten som kan antändas.

Gasflaskor och gasledningar vid smältsvetsning och termisk skärning

47 § Vid smältsvetsning och termisk skärning ska arbetsgivaren se till att

1. kopplingar för bränngas och syrgas är utformade så att förväxling inte kan ske,
2. tätheten hos slangar och armatur för bränngas och syrgas kontrolleras regelbundet, så att säkerheten bevaras, och
3. utrustning för syrgas hålls fri från olja och fett.

Kvartshaltigt damm

Då gäller föreskrifterna

48 § Bestämmelserna i 49–58 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7–9 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar material som innehåller mer än 3 viktprocent kvarts.

Bestämmelserna i 49–58 §§ i detta kapitel reglerar inte hantering vid enstaka tillfällen eller arbete där man hanterar jord- eller sandförorenade jordbruksprodukter utomhus.

Dokumentera resultatet av riskbedömningen

49 § Arbetsgivaren ska skriftligt dokumentera resultatet av riskbedömningen och vilka åtgärder man har valt. Dokumentationen ska finnas tillgänglig på arbetsplatsen och innehålla uppgifter om

1. vilka arbetsmoment som kan innebära exponering för kvartshaltigt damm,

AFS 2023:10

Kapitel 10

2. vid vilka källor det kvartshaltiga dammet bildas och sprids från,
3. vilka skyddsåtgärder som har valts för att minska exponeringen,
4. driftsförhållanden,
5. bedömning av exponering i förhållande till det hygieniska gränsvärdet,
6. vilka arbetstagare som ska genomgå medicinska kontroller,
7. vilka personer som deltagit i riskbedömningen, och
8. vilket datum dokumentet skapades och vilken ansvarig person, som har godkänt dokumentet.

Den arbetsgivare som inte kan uppvisa dokumentation enligt första stycket, ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkning av avgiften.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta, är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta, ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

Avgift = 15 000 kronor + (antalet sysselsatta - 1) × 271 kronor.

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Referensmätningar

50 § Referensmätningar, för att bedöma lufthalten av respirabelt damm av kvarts eller kristobalit, kan användas istället för yrkeshygieniska mätningar. Om man ska använda referensmätningar som underlag vid riskbedömningen och för valet av åtgärder, ska arbetsgivaren se till att

1. förhållandena är likvärdiga på den egna arbetsplatsen och på den plats där man har genomfört referensmätningarna, och

2. det finns en skriftlig dokumentation tillgänglig på arbetsplatsen, som visar att dessa förhållanden är likvärdiga.

Åtgärder

51 § Vid arbete i hytt där det finns risk för att arbetstagare exponeras för kvartshaltigt damm över det hygieniska gränsvärdet ska arbetsgivaren se till att hytten har

1. särskild tillförsel av luft som ska vara så fri från föroreningar som möjligt,
2. övertryck som förhindrar att damm tränger in i hytten, och
3. utrustning som reglerar temperaturen.

52 § Arbetsgivaren ska se till att kvartshaltigt blästermedel inte används vid manuell blästring.

Kravet i första stycket gäller inte om man utför arbetet i ett slutet blästerskåp med utsug eller som våtblästring där vatten tillsätts till blästermedlet.

53 § Arbetsgivaren ska se till att kristobalithaltigt filtermaterial inte används för vattenrening.

Kravet i första stycket gäller inte om man effektivt förhindrar att damm sprids vid dosering av materialet.

Rengöring

54 § Arbetsgivaren ska se till att arbetsplatsen där man hanterar kvartshaltigt material hålls ren från kvartshaltigt damm. Det ska finnas rutiner för regelbunden rengöring. Arbetsgivaren ska utgå från riskbedömningen när dessa rutiner tas fram.

Kraven i första stycket gäller även hytter, personalutrymmen, och andra lokaler som är i direkt anslutning till verksamheten.

AFS 2023:10

Kapitel 10

Uppföljning av åtgärder

55 § Arbetsgivaren ska se till att kontrollera funktion och prestanda hos anordningar som används för att minska arbetstagarnas exponering för kvartshaltigt damm. Kontrollerna ska utföras med högst 6 månaders mellanrum. Kontrollerna ska dokumenteras skriftligt och dokumenten ska finnas tillgängliga på arbetsplatsen.

Kontrollerna ska utföras oftare om förhållandena på arbetsplatsen kräver det.

Den arbetsgivare som bryter mot kraven i första stycket, ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkning av avgiften.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta, är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta, ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 15\,000 \text{ kronor} + (\text{antalet sysselsatta} - 1) \times 271 \text{ kronor}.$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Allmänna råd

Dokumentationen anses vara tillgänglig om arbetsgivare, arbetstagare, skyddsombud och Arbetsmiljöverket kan få tillgång till den vid behov.

56 § Arbetsgivaren ska minst 1 gång per år följa upp de åtgärder som har genomförts. Vid uppföljningen ska man bedöma om åtgärderna fått avsedd effekt för alla arbetstagare som berörs av dem.

Medicinska kontroller

57 § I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet finns krav på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller med bedömning för tjänstbarhetsintyg för de arbetstagare som kommer att sysselsättas eller sysselsätts i arbete som innebär exponering för respirabelt damm av kvarts eller kristobalit där

1. halten i luften uppgår till minst halva gränsvärdet, och
2. arbetet pågår under mer än 20 timmar per vecka under sammanlagt minst 3 månader per år.

Bestämmelser om sanktionsavgifter för den arbetsgivare som sysselsätter arbetstagare som inte har ett tjänstbarhetsintyg finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet.

Anmälan av mobila anläggningar

58 § Innan ett mobilt krossverk, ett mobilt asfaltverk eller en mobil betongstation tas i bruk, ska arbetsgivaren skicka in en anmälan till Arbetsmiljöverket.

Anmälan ska innehålla uppgifter om

1. företagets namn, organisationsnummer och kontaktperson,
2. typ av verksamhet,
3. vilken typ av mobil anläggning som används eller kommer att användas i verksamheten, och
4. var anläggningen är placerad, angivet med adress eller koordinater.

Om någon av uppgifterna enligt punkterna 1–4 ändras, ska arbetsgivaren göra en ny anmälan senast 3 månader efter ändringen.

Den arbetsgivare som använder mobilt krossverk, mobilt asfaltverk eller mobil betongstation i strid med kraven i första, andra och tredje stycket, ska betala en sanktionsavgift om 5 000 kronor.

Syntetiska oorganiska fibrer

Då gäller föreskrifterna

59 § Bestämmelserna i 60–71 §§ preciserar och kompletterar bestämmelserna i 7–9 kap. och reglerar all verksamhet där arbetstagare hanterar syntetiska oorganiska fibrer eller material som innehåller mer än 5 viktprocent sådana fibrer.

Isolerings- och rivningsarbete

60 § Vid arbete med dammande lösull och vid dammande rivning av material som innehåller syntetiska oorganiska fibrer ska arbetsgivaren förhindra att damm sprids genom att använda dammsugare eller vidta andra åtgärder med motsvarande effekt.

På tillfälliga arbetsplatser ska avskärmning ordnas, om riskbedömningen visar att det behövs.

Rengöring

61 § Arbetsgivaren ska se till att man rengör arbetsutrymmen där man hanterar material som innehåller syntetiska oorganiska fibrer. Rengöringen ska göras direkt efter att arbetet är avslutat. Om arbetet pågår längre tid än en vecka, ska rengöring göras minst en gång per vecka.

62 § Där syntetiska oorganiska fibrer hanteras ska arbetsgivaren se till att rengöring görs med dammsugare i första hand. Frånluft från mobil dammsugare ska renas, så att minst 99,95 procent av det respirabla fiberhaltiga dammet avskiljs.

63 § Vid hantering av syntetiska oorganiska fibrer ska arbetsgivaren se till att ventilationssystemet rengörs, så att anläggningen fungerar som den ska. Ventilationssystemets funktion ska kontrolleras med högst 6 månaders mellanrum.

64 § Arbetsgivaren ska se till att en anordning för att samla upp avfall, spill och material som innehåller syntetiska oorganiska fibrer finns lätt tillgänglig.

Personlig skyddsutrustning och arbetskläder

65 § Vid starkt dammande arbete med syntetiska oorganiska fibrer ska arbetsgivaren se till att arbetstagarna använder lämpliga skyddskläder. Om kläderna är starkt förorenade, ska de dammsugas innan de tas av.

66 § Arbetsgivaren ska se till att skyddskläder och annan personlig skyddsutrustning som har använts vid arbete med syntetiska oorganiska fibrer förvaras

1. skilda från privata kläder och arbetskläder, och
2. i särskilt utrymme i omedelbar anslutning till arbetsplatsen.

67 § Arbetsgivaren ska se till att märka arbets- och skyddskläder som är förorenade med syntetiska oorganiska fibrer innan de lämnas till rengöring eller tvätt. Det ska framgå av märkningen vad kläderna är förorenade med.

Särskilda krav för särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer

68 § Bestämmelserna i 69–71 §§ reglerar all hantering av följande särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer:

1. eldfasta keramiska fibrer,
2. specialfibrer, och
3. kristallina fibrer.

Det finns även krav på exponeringsmätningar i 8 kap. 24–27 §§, när det förekommer exponering via inandning av särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer.

69 § Arbetsgivaren ska se till att regelbundet arbete med särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer där damm uppkommer sker i ett särskilt utrymme. Vid ingången till utrymmet ska det finnas en varningsskylt med texten "Fiberhaltigt damm – farligt vid inandning".

AFS 2023:10

Kapitel 10

70 § Arbetsgivaren ska se till att märka teknisk utrustning som innehåller särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer som kan bilda fiberhaltigt damm. Utrustningen ska märkas så att man kan identifiera innehållet och de risker som detta kan medföra.

71 § I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet finns krav på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller med bedömning för tjänstbarhetsintyg för de arbetstagare som kommer att sysselsättas eller sysselsätts i arbete som innebär exponering i mer än 50 timmar per kalenderår för särskilt farliga syntetiska oorganiska fibrer.

Bestämmelser om sanktionsavgifter för den arbetsgivare som sysselsätter arbetstagare som inte har ett tjänstbarhetsintyg finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet.

ARBETSMILJÖ
VERKET

AFS 2023:11

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning

(Ändrad: t.o.m. AFS 2024:4)

2 kap. Användning av arbetsutrustning

Då gäller föreskrifterna

1 § Dessa bestämmelser gäller användning av arbetsutrustning i arbetet. Bestämmelserna i dessa föreskrifter reglerar all verksamhet där arbetstagarna utför arbete för arbetsgivares räkning.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, ska följa bestämmelserna i detta kapitel. Detta följer av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). Det innebär att den som driver sådan verksamhet ska följa det som sägs i detta kapitel om arbetsgivare och om arbetstagare.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivaren. Det som sägs i detta kapitel gäller då även dem.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Användning av arbetsutrustning	Aktivitet med arbetsutrustning, som start och stopp, nyttjande, transport, montering, installation, demontering, reparation, ändring, service, rengöring och underhåll.

Begrepp	Betydelse
Arbetsutrustning	Maskin, anordning, verktyg, redskap eller installation som används i arbetet.
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.
Riskområde	Område inom arbetsutrustningen eller i dess omgivning, där utrustningen kan medföra risk för ohälsa eller olycksfall för någon som helt eller delvis uppehåller sig där.
Självgående arbetsutrustning	Utrustning med eller utan förare, som har någon form av maskinell framdrivning av åkrörelsen.

Krav på den arbetsutrustning som används

4 § Undersökning och riskbedömning ska göras för att bedöma om den arbetsutrustning som väljs och används är lämplig för det arbete som ska utföras, eller om den har anpassats till det på lämpligt sätt så att den kan användas med betryggande säkerhet. De riskmoment som föreligger på grund av användningen av arbetsutrustningen ska undersökas och riskbedömas.

5 § Om en arbetsutrustning omfattades av svenska föreskrifter, som överför Europeiska unionens produkt direktiv till svensk rätt eller produktföreskrifter när den släpptes ut på marknaden eller togs i drift inom EES, gäller följande. Utrustningen får användas bara om den uppfyller kraven på utformning och information om användningen, som finns i de föreskrifterna eller de produktföreskrifter som gällde för den när den släpptes ut på marknaden eller togs i drift.

Detsamma gäller en arbetsutrustning, som omfattades av motsvarande föreskrifter i något annat land inom EES. Vad beträffar märkning, interaktiv programvara och bruksanvisning, gäller vid användningen dock alltid de krav på språk, som följer av de svenska föreskrifterna.

6 § När en arbetsutrustning inte omfattas av 5 §, ska arbetsgivaren se till att den uppfyller kraven i bilaga 1, när den används. En arbetsutrustning som bara i vissa avseenden omfattas av krav enligt 5 §, ska i övrigt uppfylla kraven i bilaga 1, när den används.

Varor som lagligen saluförs i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller i Turkiet, eller som har sitt ursprung i och som lagligen saluförs i en Eftastat som är part i EES-avtalet förutsätts vara förenliga med dessa föreskrifter. Tillämpningen av dessa föreskrifter omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/515 av den 19 mars 2019 om ömsesidigt erkännande av varor som är lagligen saluförda i en annan medlemsstat och om upphävande av förordning (EG) nr 764/2008.

Krav vid användning av arbetsutrustning

Allmänt

7 § Arbetsgivaren ska se till att arbetsutrustningen förvaras, installeras, placeras och används, så att betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall finns.

8 § En arbetsutrustning får bara användas för det ändamål och under de förutsättningar den är avsedd eller lämpad för.

9 § Arbetsgivaren ska vid användning av arbetsutrustning se till att kraven i bilaga 2 är uppfyllda.

AFS 2023:11

Kapitel 2

10 § Arbetsgivaren ska fortlöpande kontrollera att instruktionerna om användning av arbetsutrustningen följs.

Ergonomi

11 § Arbetsgivaren ska se till att en arbetsutrustning används med lämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser och även i övrigt på ett ergonomiskt lämpligt sätt. I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön finns grundläggande bestämmelser om belastningsergonomi.

Information och instruktioner

12 § Arbetsgivaren ska se till att alla arbetstagare får nödvändiga instruktioner och information om

1. hur arbetsutrustningen ska användas,
2. onormala situationer som kan förutses vid användningen,
3. vilka erfarenheter som man gjort under tidigare användning av arbetsutrustningen, och
4. vilken personlig skyddsutrustning de vid behov ska använda.

De instruktioner som följer med arbetsutrustningen vid leveransen, ska vara tillgängliga för de arbetstagare som berörs, och vid behov kompletteras med skriftliga eller muntliga instruktioner.

Information och instruktioner ska vara begripliga, för de arbetstagare som berörs.

Arbetsutrustning med särskilda risker

13 § Om en arbetsutrustning kan medföra särskild risk för ohälsa eller olycksfall, ska arbetsgivaren ordna arbetet så att bara de som har till uppgift att använda utrustningen får göra detta. De som sköter kontroll, reparation, ändring, service, rengöring och underhåll av en sådan anordning, ska vara särskilt utsedda.
(AFS 2024:4)

14 § Arbetsgivare, som låter en arbetstagare använda en arbetsutrustning enligt 13 §, ska ha dokumentation över dennas praktiska och teoretiska kunskaper med avseende på säker användning av utrustningen.

Arbetstagare, som inte omfattas av första stycket, men som använder en arbetsutrustning enligt 13 § på ett gemensamt arbetsställe, ska ha motsvarande dokumentation tillgänglig på arbetsstället.

Underhåll och kontroll av arbetsutrustning

15 § Så länge en arbetsutrustning används, ska arbetsgivaren säkerställa att utrustningen underhålls, så att den uppfyller kraven i dessa föreskrifter. När det finns en underhållsjournal till arbetsutrustningen, ska den hållas aktuell.

16 § Om säkerheten beror på hur installationen har utförts ska arbetsgivaren säkerställa att arbetsutrustningen kontrolleras efter installation, men innan den tas i bruk första gången, för att säkerställa att den är korrekt installerad och fungerar väl. Detsamma gäller när utrustningen har flyttats och monterats på en ny plats.

17 § Arbetsgivaren ska se till att en arbetsutrustning som slits, åldras eller utsätts för annan negativ påverkan som kan leda till farliga situationer, genomgår regelbundna kontroller och vid behov regelbundna prov.

18 § Arbetsgivaren ska se till att extra kontroller görs av säkerheten hos en arbetsutrustning efter

1. ombyggnad,
2. olycka,
3. olika naturfenomen,
4. långa stilleståndsperioder, eller

AFS 2023:11

Kapitel 2

5. varje gång något annat ovanligt har inträffat, som kan påverka säkerheten hos en arbetsutrustning negativt.

19 § Resultaten av kontroller enligt 16–18 §§ ska dokumenteras av arbetsgivaren och en bedömning ska göras, av vilka åtgärder som behöver vidtas. När en arbetsutrustning används utanför företaget, ska den åtföljas av ett bevis på när den senaste kontrollen utfördes.

7 kap. Användning av stegar och arbetsbockar

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller vid användning av stegar och arbetsbockar. De preciserar och kompletterar föreskrifterna om användning av arbetsutrustning i kapitel 2.

Bestämmelserna i 4, 6 och 7 §§ gäller inte vid räddningstjänst, som staten eller kommunerna ansvarar för enligt 2 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. De gäller inte heller de övningar som behöver genomföras, för att sådan räddningstjänst ska kunna utföras.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, ska följa bestämmelserna i detta kapitel. Detta följer av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). Det innebär att den som driver sådan verksamhet ska följa det som sägs i detta kapitel om arbetsgivare och om arbetstagare.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivaren. Det som sägs i detta kapitel gäller då även dem.

Definitioner

3 § I dessa föreskrifter har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Arbetsbock	Fristående arbetsplan med trappsteg, där höjden till planet är högst 1250 mm och planets sidor minst 600 mm respektive 250 mm.
Fristående steg	Steg som i rest läge står utan stöd.

Användning

4 § Arbetsgivaren ska se till att stegar och arbetsbockar som används, uppfyller Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:9) om produkter – stegar, ställningar, och viss annan utrustning för arbete på höjd, samt vissa trycksatta anordningar. De får bara användas som tillträdesled och för kortvarigt arbete. Riskerna ska vara så små att säkrare utrustning inte är befogad.

Allmänna råd

Kortvariga arbeten på en steg kan vara städning, byte av trasiga lampor, enklare smörjning, enstaka monteringsarbeten, utbyten och justeringar.

5 § Arbetsgivaren ska se till att stegar bara används på ett sådant sätt, att man kan stå stadigt och hålla sig fast på ett säkert sätt. Detta gäller särskilt om något måste bäras i handen.

6 § Arbetsgivaren ska se till att bara lätta verktyg, redskap och bördor, som kan hanteras säkert, bärs och används på stegar eller arbetsbockar.

7 § Arbetsgivaren ska se till att bärbara stegar bara beträds av en person åt gången.

8 § Arbetsgivaren ska se till att stegar och arbetsbockar har lämplig längd respektive höjd för sitt ändamål. När man

AFS 2023:11

Kapitel 7

använder en stege som tillträdesled, ska tillträdet kunna göras på ett säkert sätt. Stegen ska vara tillräckligt mycket högre än det plan som ska nås med hjälp av stegen, om inte andra anordningar ändå gör det möjligt att hålla sig fast på ett säkert sätt.

Allmänna råd

Man bör normalt kunna arbeta från högst fjärde steget uppifrån räknat. Från en fristående stege med plattform och knästöd kan man dock arbeta från alla steg och även från plattformen.

9 § Arbetsgivaren ska se till att en utskjutande stegdel i toppen på en fristående stege, inte beträds.

10 § Arbetsgivaren ska se till att stegar och arbetsbockar placeras på ett sådant sätt, att deras stabilitet under användningen säkras. De som inte kan ställas upp säkert, ska stagas eller förankras. De ska hindras från att glida under användningen, antingen genom att den nedre eller övre delen av stegens bärande ben förankras, eller genom en annan anordning som förhindrar glidning lika effektivt.

Stegar eller arbetsbockar ska vila på ett stadigt, hållfast och orörligt underlag av lämplig storlek, så att stegpinnarna eller trappstegen är horisontella.

Stegar eller arbetsbockar med hjul ska säkras mot lägesförändring, innan de används.

11 § Arbetsgivaren ska se till att stegar, som är sammansatta av flera delar, används på ett sådant sätt att de olika delarna inte kan rubbas oavsiktligt i förhållande till varandra. Upphängda stegar ska vara fastsatta på ett säkert sätt och, med undantag för repstegar, så att de inte kan rubbas eller komma i svängning.

12 § Arbetsgivaren ska se till att följande typer av stegar bara används om de är stagade eller förankrade:

1. En stege som i rest läge lutar mot en vägg eller liknande och är längre än 5 meter.
2. En fristående stege med plattform och knästöd och mer än 2 meters höjd till plattformen.
3. En annan fristående stege som är högre än 3 meter.

13 § Arbetsgivaren ska se till att stegar och arbetsbockar underhålls och kontrolleras fortlöpande. De får inte användas om deras hållfasthet eller säkerhet är nedsatt.

8 kap. Användning av ställningar

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller vid uppförande av och arbete på och under ställningar och väderskydd. De preciserar och kompletterar föreskrifterna om användning av arbetsutrustning i kapitel 2. Föreskrifterna gäller ställningar som används som

1. arbetsplats,
2. tillträdesled,
3. skydd mot fall vid arbete på tak eller annan hög höjd,
4. skyddstak, eller
5. upplag för väderskydd.

De gäller inte temporära konstruktioner för förvaring, eller temporära konstruktioner på mässor, festivaler och liknande. Föreskrifterna gäller inte heller för scener och läktare. Föreskrifterna gäller inte för väderskydd som är mindre än 3 meter höga, eller för väderskydd som har en horisontell yta som är mindre än 6 m². Föreskrifterna gäller dock alltid för väderskydd som är uppförda på ställningar eller andra temporära konstruktioner.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att bestämmelserna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, ska följa bestämmelserna i detta kapitel. Detta följer av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). Det innebär att den som driver sådan verksamhet ska följa det som sägs i detta kapitel om arbetsgivare och om arbetstagare.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att bestämmelserna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivaren. Det som sägs i detta kapitel gäller då även dem.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte för Försvarsmakten vid fältmässiga övningar och utbildning inför insatser.

Bestämmelserna i 5, 24, 30, 32–34 §§ gäller inte vid undervisning, som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats, som är anordnad särskilt för undervisning.

Bestämmelser om byggarbetsmiljösamordnare finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter.

Definitioner

3 § I dessa föreskrifter har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Arbetsplan	Horisontell yta i en ställning, bestående av arbetsplanskomponenter, som kan beträdas och belastas. Ett arbetsplan är oftast avsett för arbete eller som tillträdesled, men behöver inte vara det.
Komponent	Enskild del till en ställning eller till ett väderskydd, som inte kan fungera självständigt. En komponent kan vara prefabricerad, men behöver inte vara det.
Koppling	Lös teknisk anordning som används för att koppla ihop två rör, där minst ett av

AFS 2023:11**Kapitel 8**

Begrepp	Betydelse
	rören har en nominell ytterdiameter av ca 48,3 mm (kallas även rörkoppling).
Prefabricerad fasadställning	Prefabricerad ställning utan hjul, som främst är avsedd att användas vid fasader.
Prefabricerad rullställning	Prefabricerad ställning med hjul, som är avsedd att användas fristående och som har en maximal höjd till arbetsplan av 2,0 till 12,0 meter.
Prefabricerad hantverkarställning	Prefabricerad ställning med eller utan hjul, som är avsedd att användas fristående och som har en maximal höjd till arbetsplan av 1,25 till 2,0 meter.
Prefabricerad ställning	Ställning där alla eller vissa delar är förtillverkade med givna mått och som har förbandsanordningar, som är varaktigt fästade (kallas även systemställning).
Ställningsprodukt	Prefabricerad ställning, en koppling eller en prefabricerad komponent till en prefabricerad ställning.
Sysselsatta	<p>Med sysselsatta avses, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none">– anställda arbetstagare, och– inhyrd arbetskraft, jämför 3 kap. 12 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). <p>I fråga om verksamhet utan anställda arbetstagare (jämför 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen) avses med</p>

Begrepp	Betydelse
	<p>sysselsätta, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de personer som driver verksamheten, och – inhyrd arbetskraft. <p>Den aktuella fysiska personens personnummer respektive juridiska personens organisationsnummer avgör vilka personer som ska anses ingå i verksamheten.</p>
Rörställning	Ställning där stommen består av rör som är sammankopplade med lösa kopplingar (kallas även rör- och kopplingsställning).
Skyddstak	Tät och inklädd eller inbräddad konstruktion på en ställning, som är avsedd att fånga föremål som faller från ställningens högre partier. Skyddstak är oftast utkragande, men kan även finnas inne i ställningen.
Ställning	Teknisk anordning som är temporärt uppställd eller upphängd, som består av minst två komponenter och som är avsedd som arbetsplats, tillträdesled, skyddstak eller skydd mot fall vid arbete på tak eller annan höjd. Höjden från marken eller annat underliggande plan till ett horisontellt arbetsplan eller motsvarande är minst 1,25 meter.
Typkontroll	Aktivitet där ett ackrediterat organ granskat och funnit att en produkt

Begrepp	Betydelse
	uppfyller kraven i gällande bestämmelser, och har utfärdat ett typkontrollintyg.
Väderskydd	<p>Temporär konstruktion som är avsedd att täcka över eller kapsla in en yta, där man arbetar med en byggnad eller en anläggning, för att skydda arbetstagare och byggnadsverk från klimatisk påverkan. I ett väderskydd ingår alltid ett tak, men även väggar kan ingå. Inklädda fasadställningar är inte väderskydd, även om inklädnaden är invikt mot fasaden ovanför ställningen.</p> <p>På byggarbetsplatser finns ofta temporära byggnader, till exempel lagerhallar, verkstäder och personalutrymmen. Dessa byggnader är inte väderskydd.</p>

Planering

4 § Arbetsgivaren ska välja en ställning som bidrar till en god arbetsmiljö, både för dem som uppför ställningen och för dem som använder den. Följande ska beaktas:

1. ställningskomponenternas vikt och hanterbarhet,
2. ställningens bärförmåga och stabilitet,
3. skydd mot fall vid uppförande, nedmontering och användning,
4. ergonomi vid användning, och
5. tillträdesledningens egenskaper.

5 § Arbetsgivaren ska upprätta en plan för hur uppförande, användning och nedmontering av ställningen kan ske på ett

säkert sätt, innan arbetet med att uppföra ställningen påbörjas. Om ett väderskydd ingår i konstruktionen, ska även väderskyddet omfattas av planen. Planen ska upprättas av en person som har god kunskap om och erfarenhet av arbete med ställningar.

Planen ska innehålla uppgifter om

1. den ställning eller det väderskydd som ska användas,
2. hur ställningen eller väderskyddet ska uppföras, användas och monteras ned,
3. hur de som uppför eller monterar ned ställningen eller väderskyddet ska skyddas mot fall och belastningsskador, och
4. hur de övriga risker som kan uppkomma ska förebyggas.

Utformningen av ställningen ska baseras på planen.

Allmänna råd

Planens omfång och detaljeringsgrad beror på hur komplexa de aktuella ställningskonstruktionerna är.

För ställningar som uppförs, används och monteras ned på likartat sätt och i jämförbar miljö kan planen gälla för flera olika användningstillfällen.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter finns det krav på att en arbetsmiljöplan ska upprättas och finnas tillgänglig innan arbetsplatsen etableras, och att den fortlöpande ska anpassas till arbetsförhållandena. Det är lämpligt att dokumentationen om ställningar infogas som bilaga till arbetsmiljöplanen.

Underlag och placering

6 § Arbetsgivaren ska kontrollera att underlaget med betryggande säkerhet kan bära upp den belastning som kan uppstå, vid både uppförandet och användningen, då en ställning eller ett väderskydd planeras. Detsamma gäller för fasader eller andra konstruktioner, som ställningen behöver förankras till.

Ställningen ska kunna uppföras och användas med betryggande säkerhet på den aktuella platsen.

Utformning av ställningar och väderskydd

Skydd mot fall och ras

7 § Arbetsgivaren ska se till att en ställning är försedd med skyddsräcke, där det finns en risk att falla två meter eller mer. Där det finns särskild risk, ska det finnas skyddsräcke även vid en lägre fallhöjd.

Arbetsgivaren ska se till att skyddsräcket har tillräcklig höjd och styrka, och att det är säkert fastsatt. Det ska bestå av överledare, mellanledare och fotlist, eller ge motsvarande skydd på annat sätt.

På de delar av ställningen som varken används för arbete eller som tillträdesled, kan fotlist utelämnas. Fotlist behövs normalt inte heller längs trappor, utom på vilplanens kortsidor. I rullställningar behövs fotlist bara på arbetsplanet.

Skyddsräcket ska vara monterat i anslutning till arbetsplanet, så att inget farligt mellanrum uppstår mellan arbetsplanet och skyddsräcket. Om ett väderskyddstak behöver beträdas, ska det vara försett med tekniska anordningar som skyddar mot fall till en lägre nivå.

Allmänna råd

Exempel på en särskild risk när ett skyddsräcke kan behövas vid en lägre fallhöjd, är när en ställning uppförs intill vatten eller vätskefyllda behållare, bassänger med mera.

Ett skyddsräcke bör vara utfört enligt svensk standard SS-EN 12811-1:2004 Temporära konstruktioner – Del 1: Ställningar – Krav och utförande, respektive SS-EN 1004-1:2020 Prefabricerade rullställningar - Del 1: Material, dimensioner, dimensionerande laster och säkerhetskrav, där en absolut minsta höjd av 950 mm anges. Beroende på riskerna, kan ett skyddsräcke dock behöva vara högre.

Springor eller öppningar mellan arbetsplan och fotlister bör vara så små som möjligt.

Tekniska anordningar, som skyddar mot fall från väderskyddstak, är oftast skyddsräcken eller förankringspunkter för personlig skyddsutrustning.

8 § Arbetsgivaren ska se till att ställningen har skyddstak, om det finns en särskild risk för att nedfallande föremål kan skada någon. Taket ska vara tillräckligt stort, starkt och tätt, för att kunna fånga nedfallande material och föremål på ett säkert sätt. Det ska dessutom vara säkert fastsatt.

Allmänna råd

Exempel på områden där det kan vara nödvändigt med skyddstak, är i anslutning till trapptorn, andra tillträdesleder eller vid arbetsplatser i direkt anslutning till ställningen. Ett skyddstak som utformas enligt standarden SS-EN 12811-4:2013 Temporära konstruktioner –

AFS 2023:11

Kapitel 8

Del 4: Skyddstak för ställningar – Krav och utformning, är normalt tillräckligt säkert.

9 § Arbetsgivaren ska se till att en ställning, som används som skydd mot fall från en angränsande konstruktion, är så stark och så förankrad att den med betryggande säkerhet kan fånga upp de personer som kan falla emot den. Ett skyddsräcke ska normalt vara minst 0,95 meter högt, mätt vertikalt, och 1,00 meter högt, mätt vinkelrätt mot arbetsområdets yta.

Allmänna råd

En angränsande konstruktion kan till exempel vara taket på en byggnad. Svensk standard SS-EN 13374:2013 + A1:2019 Temporära konstruktioner – Temporära skyddsräckessystem – Specifikationer, produktkrav och provningsmetoder anger exempel på hur skyddsräcken på en ställning kan utföras med betryggande säkerhet. Om skyddsräcken, ställningar och infästningar tål fall från en angränsande konstruktion kan, vid en lutning av 0–10° hos arbetsytan på den angränsande konstruktionen, ett tvåledigt räcke med fotlist vara tillräckligt. Vid 10–30° behöver räcket vara tätare, och vid mer än 30° behövs normalt ett nät eller något annat som fyller samma funktion som ett nät.

10 § Arbetsgivaren ska se till att avståndet mellan ett arbetsplan och en vägg eller någon annan angränsande konstruktion, är så litet som det är praktiskt möjligt. Detta är både för att undvika att personer faller till en lägre nivå, och för att undvika en olämplig arbetsbelastning. Avståndet får normalt inte överstiga 0,30 meter.

Allmänna råd

Exempel på när avståndet mellan arbetsplan och angränsande konstruktioner kan överstiga 0,30 meter är vid hushörn, oregelbundna fasader och liknande.

Om det inte är möjligt att uppföra ställningen tillräckligt nära fasaden, kan man montera ett konsolplan eller sätta upp ett skyddsräcke även på ställningens insida.

Tillträde

11 § Arbetsgivaren ska se till att det finns tillträdesleder till varje arbetsplan respektive del av ett arbetsplan, där arbete ska utföras. De ska vara tillräckligt många med hänsyn till det arbete som ska utföras och de ska utformas på ett sätt som är lämpligt för arbetet. Där det behövs, ska det också finnas en lämplig transportled.

En ställning, som består av två eller flera fack i längdled, ska vara utförd så att tillträde kan ske på ett säkert sätt till varje fack. Tillträdeslederna ska vara ergonomiskt utformade och ska normalt bestå av trappor eller landgångar. Trappor och landgångar ska ha tillräcklig bredd och lämplig lutning. Landgångar ska vara minst 0,60 meter breda.

Denna paragraf gäller inte för tillträdesleder i rullställningar och hantverkarställningar.

Allmänna råd

Det är viktigt att tillträde kan ske på ett säkert sätt runt hörn, förbi balkonger och liknande. I långa ställningskonstruktioner, där flera tillträdesleder behövs, bör avståndet mellan dem inte överstiga 25 meter.

En lodrät eller nästan lodrät stege är normalt olämplig som tillträdesled. Trappor bör utformas enligt svensk standard SS-EN 12811-1:2004, Temporära konstruktioner – Del 1: Ställningar – Krav och utförande. Regler om tillträdes- och förbindelseleder finns även i kapitlet om byggnads- och anläggningsarbete i Arbetsmiljöverkets

AFS 2023:11

Kapitel 8

föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:13) om risker vid vissa typer av arbeten.

12 § Arbetsgivaren ska se till att det i en rullställning finns en tillträdesled i form av antingen en lutande stege, en trappstege eller en trappa, om höjden till arbetsplanet är mer än 2,5 meter. Om tillträdesleden är en lutande stege, ska varje nivå som kan beträdas vara fullt intäckt med arbetsplanskomponenter.

Allmänna råd

Rullställningar utformade enligt svensk standard SS-EN 1004-1:2020 Prefabricerade rullställningar - Del 1: Material, dimensioner, dimensionerande laster och säkerhetskrav, är normalt tillräckligt säkert. Vid byggnads- och anläggningsarbete krävs det normalt en trappa som tillträdesled i rullställningar.

13 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en säker tillträdesled till taket på ett väderskydd, om taket kan komma att beträdas.

Allmänna råd

Tillträde till väderskyddets tak kan behövas för snöskottning och reparationer.

Arbetsplan

14 § Arbetsgivaren ska se till att de nivåer och ytor som man behöver använda för arbete eller som tillträdesleder, inte har farliga håll, svagheter och springor, utan är helt täckta.

Arbetsplanet ska vara monterat på ett sådant sätt att dess delar inte oavsiktligt kommer ur sitt läge.

Allmänna råd

Andra stycket innebär att arbetsplanskomponenterna normalt behöver vara mekaniskt säkrade till ställningen.

Detta gäller dock normalt inte för ökade ställningsplank annat än i ändfacken.

15 § Arbetsgivaren ska se till att arbetsplan är så plana som möjligt. Om det finns nivåskillnader, ska riskerna för att någon snubblar förebyggas.

Allmänna råd

För att underlätta transporter och minska risken för att snubbla, är det lämpligt att man lägger en bockad plåt eller en kilformad tråkloss vid ställningsplankens ändar, om ställningsplanken ligger omlott.

16 § Arbetsgivaren ska se till att båda ändarna för ställningsplank som ligger omlott, skjuter över stödet så långt att riskerna för ras minimeras.

Vid ändstöd ska möjligheterna att beträda utskjutande delar av ställningsplank, trall eller andra arbetsplanskomponenter förhindras, om de inte kan beträdas med betryggande säkerhet.

Allmänna råd

Ställningsplank bör skjuta ut minst 0,15 meter över stöden.

17 § Arbetsgivaren ska se till att samtliga enskilda ställningsplank förbinds, när man har arbetsplan av ställningsplank på en fasadställning.

Allmänna råd

För ställningsplank finns det särskilda tvärförbindningar för sådana ändamål, så kallade ok.

Väderskydd

18 § Arbetsgivaren ska se till att det finns utrymme, så att arbetet kan bedrivas under ett väderskydd utan risker för ohälsa och

AFS 2023:11

Kapitel 8

olycksfall. Den fria höjden där arbetstagare behöver vistas, ska normalt inte understiga 2,10 meter.

Allmänna råd

Det kan ibland behövas dragstag eller liknande, som kan inkräkta något på den fria höjden.

Dimensionering

Ställningar

19 § Arbetsgivaren ska se till att ställningen är dimensionerad med betryggande säkerhet, innan man påbörjar arbetet med att uppföra en ställning. Hänsyn ska tas till risken för materialbrott, instabilitet och deformationer, som har betydelse för säkerheten när ställningen uppförs, används och monteras ned. Ställningen ska dimensioneras för den mest ogynnsamma kombinationen av yttre laster, som inte rimligen utesluter varandra. De yttre laster som man normalt ska ta hänsyn till, är last på arbetsplan och vindlast. Vid uppskattningen av de laster som belastar ett arbetsplan, ska man ta hänsyn till tyngden av personer, material och redskap. Dimensioneringen ska baseras på beräkningar och ska dokumenteras skriftligt i dimensioneringshandlingar.

Allmänna råd

Normalt väljs en lastklass ur svensk standard SS-EN 12811-1:2004 Temporära konstruktioner – Del 1: Ställningar – Krav och utförande. Dimensioneringen utförs vanligen genom något av följande alternativ

1. överensstämmelse med standardutföranden i typkontrollintyg (för prefabricerade ställningar),
2. överensstämmelse med standardutföranden i typfall (för rörställningar),
3. typkontrollintyg eller typfall och kompletterande, förenklade beräkningar vid avvikelser från de utföranden som är angivna i typkontrollintyg eller typfall, eller

4. särskilda beräkningar i det enskilda fallet.

20 § Arbetsgivaren ska se till att en särskild utredning görs, för att visa att säkerheten är betryggande, om komponenter från andra prefabricerade ställningssystem används i en enskild ställning. Utredningen ska dokumenteras i dimensioneringshandlingarna.

Allmänna råd

Den särskilda utredningen består normalt av en kombination av provningar och beräkningar.

Väderskydd

21 § Arbetsgivaren ska se till att ett väderskydd är dimensionerat med betryggande säkerhet mot materialbrott, instabilitet och deformationer, som har betydelse för säkerheten, innan man påbörjar arbetet med att uppföra ett väderskydd.

Om följande laster kan uppstå, ska väderskyddet vara dimensionerat för dem:

1. Snölast motsvarande minst den snömängd, som kan falla under en tidsrymd av sju dagar baserat på 50-årsvärdet.
2. Vindlast.
3. Personlast som motsvarar minst två punktlaster om 1,2 kN vardera. De behöver inte förutsättas vara placerade närmare varandra än 2,0 meter.

Det är de mest ogynnsamma kombinationerna av lasterna, som man ska ta hänsyn till. När väderskydd och ställningar kombineras, ska de dimensioneras som en samverkande enhet.

Dimensioneringen ska baseras på beräkningar och dokumenteras skriftligt i dimensioneringshandlingar.

AFS 2023:11

Kapitel 8

Allmänna råd

Väderskydd kan dimensioneras enligt svensk standard SS-EN 16508:2015 Temporära konstruktioner – Väderskydd – Krav och utförande, med beaktande av de avvikelser som gäller för Sverige enligt Annex B i standarden.

Karakteristiska lastvärden för vindlast bör väljas enligt svensk standard SS-EN 12811-1:2004, Temporära konstruktioner – Del 1: Ställningar – Krav och utförande.

Dimensioneringshandlingar

22 § Arbetsgivaren ska se till att beräkningar och övriga handlingar, som avses i 19–22 §§, är på ett språk som arbetstagarna förstår.

En dimensioneringshandling ska normalt delas upp i

1. en beskrivning av konstruktionens läge och utformning,
2. lastförutsättningar och imperfektioner (avvikelser från ideala förhållanden),
3. en sammanställning och bedömning av förekommande lastfall,
4. en beräkning av de lastfall som bedöms vara dimensionerande, och
5. en slutlig bedömning av konstruktionens säkerhet.

Allmänna råd

I lastförutsättningarna ska normalt anges värden på vertikal- och horisontallaster. Avvikelser att ta hänsyn till är bland annat snedställning av spiror och excentriciteter i anslutningar.

Handlingarna i 19–22 §§ kan infogas som bilaga till den plan för uppförande, användning och nedmontering som krävs enligt 5 §.

De som kan behöva ta del av handlingarna är arbetsgivare, arbetstagare, byggarbetsmiljösamordnare för utförandeskedet, beställare, inspektörer med flera.

Vid beräkningar används ofta internationella beräkningsprogram. Utskrifter med mera på andra språk behöver inte finnas på svenska om resultatet förklaras i de övriga handlingarna.

Uppförande och nedmontering

Arbetsledning

23 § Arbetsgivaren ska se till att den som leder arbetet med att uppföra, göra väsentliga ändringar i eller montera ned en ställning eller ett väderskydd har kompetens, som minst motsvarar de krav som anges i bilaga 6, även om denna person inte själv arbetar i ställningen.

Arbetsgivaren ska se till att den som leder arbetet och de arbetstagare som utför arbetet har tillgång till den plan för uppförande och nedmontering som krävs i 5 §. (AFS 2024:4)

Kunskaper och kvalifikationer

24 § Arbetsgivaren ska se till att de som uppför, gör väsentliga ändringar i eller monterar ned ställningar eller väderskydd har kunskap för detta arbete.

Arbetstagarna ska som lägst ha fått särskild information eller lämplig utbildning enligt vad som står i bilaga 6. Bilaga 6 anger även för vilka arbetsuppgifter respektive utbildning gäller.

Dokumentation, i enlighet med bilaga 6, som styrker att den som uppför, väsentligen ändrar eller monterar ned ställningar eller väderskydd har genomgått en utbildning med godkänt resultat

AFS 2023:11

Kapitel 8

ska finnas. Särskilda förutsättningar gäller för dem som genomgår lärlingsutbildning, se bilaga 6.

Den arbetsgivare som inte följer kraven i andra och tredje stycket ska, för varje arbetstagare för vilken någon dokumentation om utbildning inte kan visas upp, betala en sanktionsavgift. Sanktionsavgiftens storlek avgörs av vilken utbildning som krävs för arbetsuppgiften enligt följande uppställning.

Tabell 1 anger sanktionsavgift för den som inte följer kraven på utbildning.

Tabell 1. Brist på utbildning – sanktionsavgift

Utbildning	Sanktionsavgift
Särskild information om rullställningar	5 000 kronor
Allmän utbildning om ställningar	10 000 kronor
Särskild utbildning om ställningar	20 000 kronor
Tilläggsutbildning om väderskydd	10 000 kronor
Tilläggsutbildning om speciella ställningskonstruktioner	10 000 kronor

Om en tilläggsutbildning krävs för arbetsuppgiften, krävs även en allmän eller särskild utbildning om ställningar. Om inte något utbildningsbevis kan visas upp, ska sanktionsavgiften betalas för båda överträdelserna.

Allmänna råd

De olika utbildningsnivåerna är minimikrav. För arbetstagare vars huvudsakliga sysselsättning är att uppföra, ändra och montera ned ställningar, behövs ofta en längre utbildning. Som exempel på sådan utbildning kan

nämnas den, som leder till yrkesbevis eller kompetensbevis som ställningsbyggare.

Arbetsdagarna bör ha fått utbildning av en utbildningsgivare, vars ledningssystem är certifierat av ett ackrediterat certifieringsorgan.

Avgränsning

25 § Arbetsgivaren ska tydligt avgränsa ställningar, väderskydd, eller delar av dessa som inte är färdiga att användas, så att tillträde till dem förhindras.

Om det är förenat med risker att beträda området runt en ställning eller ett väderskydd, ska även det området märkas ut med skyltning.

Om detta bara gäller delar av en ställning eller ett väderskydd, ska motsvarande avgränsning och skyltning utföras för dessa delar.

Allmänna råd

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:12) om utformning av arbetsplatser finns särskilda bestämmelser om skyltar och signaler.

26 § Arbetsgivaren ska, när en ställning eller ett väderskydd uppförs på en särskilt riskutsatt plats, såsom vid vatten, vägar, gator, järnvägar, kranspår eller intill en starkströmsanläggning, ordna skydd mot de särskilda risker som kan uppkomma, exempelvis påkörning.

Allmänna råd

Det kan ibland behövas särskilda tillstånd för att ha en ställning på platsen.

AFS 2023:11

Kapitel 8

Kontroll av komponenter

27 § Arbetsgivaren ska granska material till ställningar och väderskydd noga före varje uppsättning. Material eller komponenter med defekter av betydelse för säkerheten får inte användas.

Det gäller till exempel defekter som skadade komponenter, komponenter med rost eller andra korrosionsangrepp eller trämaterial eller komponenter med röta, skevhet eller sprickor.

Allmänna råd

Det är särskilt viktigt att kontrollera att spiror och arbetsplanskomponenter är fullgoda.

Underlag och placering

28 § Arbetsgivaren ska se till att ställningar och väderskydd bara uppförs på underlag, och förankras till konstruktioner, som kan ta upp de laster som kan uppstå. Glidning och excentrisk lastöverföring mellan ställningen och underlaget ska förhindras.

Allmänna råd

Om man är osäker på förankringarnas lastupptagande förmåga, kan förankringarna behöva provdras.

Det är viktigt att vara uppmärksam på risken att rullställningar kan börja glida, i synnerhet vid lutande eller glatt underlag, eller om friktionen är liten mellan rullställningens hjul och underlaget.

Skydd mot fall

29 § Arbetsgivaren ska, när fallhöjden är två meter eller mer, se till att arbetstagaren är skyddad mot risken att falla till en lägre nivå, när en ställning eller ett väderskydd uppförs eller monteras ned.

30 § Arbetsgivaren ska i första hand se till att skyddsräcket till så stor del som möjligt finns på plats, när man kommer upp på en högre nivå.

I andra hand ska man använda ett temporärt räckessystem.

I tredje hand ska skyddet mot fall åstadkommas genom att arbetstagaren använder personlig skyddsutrustning.

Ergonomi

31 § Arbetsgivaren ska planera arbetet och se till att de som utför arbetet med att uppföra eller montera ned ställningar och väderskydd har den arbetsutrustning som behövs, för att arbetet ska kunna utföras på ett ergonomiskt bra sätt.

Arbetsgivaren ska minst se till att

1. material och komponenter transporteras fram och läggs upp så nära montageplatsen som möjligt,
2. maskinell utrustning normalt används när material och komponenter ska tas upp på respektive ned från ställningen,
3. tillträdeslederna monteras tidigt så att de kan användas även av den personal som monterar ställningen eller väderskyddet, och
4. det finns tillräckligt utrymme på ställningen vid uppförandet.

Allmänna råd

Maskinell utrustning för lyft är viktigare, ju högre ställningarna är. Om man ska använda hiss, bör den monteras så tidigt som möjligt och byggas på uppåt allt eftersom. För väderskydd är det ofta en fördel, om de i så stor utsträckning som möjligt kan monteras ihop på marken och sedan lyftas upp i sektioner. Det är därför viktigt att utrymmet för dessa arbetsmoment är tillräckligt stort.

AFS 2023:11

Kapitel 8

Utrymmet är normalt tillräckligt, om arbetsplanen är minst 0,6 meter breda.

Kontroll

32 § Den arbetsgivare som uppfört ställningen eller väderskyddet, ska kontrollera att de är korrekt byggda och fungerar väl, när de är klara att användas.

Om den arbetsgivare som ska använda ställningen eller väderskyddet är en annan juridisk person än den som uppfört den, ska användaren, om möjligt, delta i kontrollen.

33 § Arbetsgivaren som uppfört ställningen eller väderskyddet ska se till att den som utför kontrollen, säkerställer att ställningens eller väderskyddets utförande stämmer överens med de handlingar som ligger till grund för utformningen. Kontrollen ska dokumenteras i en särskild handling.

Allmänna råd

Ställningsbyggarens representant bör skriva under handlingen, och även användarens representant, om denna deltagit. Stöd för dokumentationen kan vara att man fotograferar ställningen, särskilt om den är stor. Exempel på vad som ska kontrolleras framgår av de allmänna råden till 37 §.

Överlämning

34 § Arbetsgivaren som uppfört ställningen eller väderskyddet ska, i samband med att ställningen eller väderskyddet lämnas över till arbetsgivaren för användare, även lämna över följande handlingar:

1. Planen för uppförande, användning och nedmontering enligt 5 §.
2. Dimensioneringshandlingarna enligt 19–22 §§.
3. Dokumentation av kontrollen enligt 32–33 §§.

4. Information om snöskottning, tillträde till taket och skydd mot fall från väderskyddet.
5. Information om hur väderskyddet ska kontrolleras.
6. Särskilda instruktioner för uppförande, användning, nedmontering och skötsel av väderskyddet, om sådana finns.
7. Instruktionerna för uppförande, användning, nedmontering och skötsel om det är fråga om en prefabricerad ställning.

Allmänna råd

Det är viktigt att den som samordnar åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall, får tillgång till handlingarna. Om det är fråga om byggnads- och anläggningsarbete, bör byggarbetsmiljösamordnaren för utförandeskedet hålla dem tillgängliga.

Användning

Undersökning och riskbedömning

35 § Arbetsgivaren för användare ska, innan arbeten påbörjas på en ställning eller under ett väderskydd, ta reda på förhållandena på arbetsplatsen och bedöma de särskilda riskerna. Arbetsgivaren ska också förvissa sig om att den valda ställningen är lämplig för arbetet.

36 § Arbetsgivaren för användare ska försäkra sig om att dokumentationen om ställningen eller väderskyddet enligt 34 § finns tillgänglig. En arbetsgivare som mottagit handlingar enligt 34 §, ska se till att handlingarna enligt 34 § 1 och 3–7 finns tillgängliga på arbetsplatsen.

Arbetsgivaren ska se till att information om ställningen eller väderskyddet även når arbetstagare med kognitiv funktionsnedsättning.

AFS 2023:11

Kapitel 8

Innan ställningar eller väderskydd som ska användas av flera arbetsgivare i byggnads- och anläggningsarbete börjar användas, ska arbetsgivaren lämna kopior av samtliga handlingar till byggarbetsmiljösamordnaren för utförandet.

Allmänna råd

Dimensioneringshandlingarna enligt 34 § 2 kan vara omfattande och de behöver därför normalt inte finnas tillgängliga på arbetsplatsen.

Kontroll

37 § Arbetsgivaren för användare ska kontrollera ställningar och väderskydd innan de tas i bruk och även fortlöpande under den tid som de används.

Om ställningar eller väderskydd har brister, som har betydelse från arbetsmiljösynpunkt, får de inte användas innan bristerna har åtgärdats.

När ställningar eller väderskydd används, gäller bestämmelserna i 4–22, 26, 28 och 32–34 §§ även för de arbetsgivare som använder ställningen eller väderskyddet.

Det är särskilt viktigt att kontrollera en ställning som har varit utsatt för stark vind, annan väderlek som kan ha påverkat den, samt när den varit utsatt för någon annan oförutsedd händelse eller har stått oanvänd en längre tid.

Allmänna råd

Kontrollen bör omfatta följande:

1. Underpallning.
2. Att förankringarna är fullständiga och korrekt utförda, och att man provdrar dem, om man är osäker på deras förmåga att uppta last.
3. Att skyddsräcken finns där de behövs.

4. Att avståndet mellan arbetsplan och angränsande konstruktioner inte är för stort.
5. Att komponenter, till exempel arbetsplan, är korrekt monterade och säkrade.
6. Tillträdesleder.
7. Väderskyddets tak, inklusive fastsättning och behov av snöskottning.

Handlingarna, som nämns i 36 §, kan vara till hjälp vid kontrollerna.

Arbetsplatserna

38 § Arbetsgivaren ska se till att lösa stegar inte används på arbetsplan till fasad-, rull- och hantverkarställningar.

Eventuella luckor för tillträde genom arbetsplan ska alltid hållas stängda, utom när de används för passage.

39 § Arbetsgivaren ska se till att ställningar inte används som återledare vid elektrisk svetsning.

Bärförmåga och stabilitet

40 § Arbetsgivaren ska lämna information till dem som arbetar på en ställning eller under ett väderskydd. Informationen ska minst omfatta

- tillåten belastning på ställningens olika delar, och
- för vilken snö- och personlast väderskyddet är dimensionerat.

Allmänna råd

Det är viktigt att ställningen inte överbelastas av byggnads- och rivningsmaterial, blästersand eller liknande.

Om flera företag använder ställningen eller väderskyddet, bör man informera om tillåten last genom ett tydligt anslag.

AFS 2023:11

Kapitel 8

41 § Arbetsgivaren ska se till att arbete utförs bara på ett arbetsplan mellan samma bärande spiror, om inte ställningen är särskilt dimensionerad för arbete på mer än en nivå.

Allmänna råd

De förutsättningar som ligger till grund för typkontrollintyg (för prefabricerade ställningar) och typfall (för rörställningar) gäller normalt bara arbete på en nivå (mellan samma bärande spiror) åt gången.

42 § Arbetsgivaren ska se till att tung utrustning, tunga maskiner eller dylikt bara finns på ställningen, om den är dimensionerad för det. Motsvarande gäller för maskiner eller annat, som ger upphov till dynamiska tilläggslaster.

Ergonomi

43 § Arbetsgivaren ska se till att en ställning bara används om det finns tillräckligt utrymme för det avsedda arbetet, för transporter och för att lägga upp material. Arbetet ska kunna utföras med lämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser.

Allmänna råd

Standarden SS-EN 12811-1:2004, Temporära konstruktioner – Del 1: Ställningar – Krav och utförande är normalt tillämplig. Den anger

1. minst 1,80 meter bredd för arbeten där såväl uppläggning som kärning av material förekommer (till exempel vid murning enligt traditionell svensk metod),
2. minst 1,20 meter bredd för arbeten där antingen uppläggning eller annan transport än kärning av material förekommer, och
3. minst 0,60 meter bredd för övriga arbeten.

Upplastning och uppläggning av material

44 § Arbetsgivaren ska se till att upplastning och uppläggning av material på ställningar planeras noga och övervakas särskilt. Upplastning och uppläggning får bara göras om ställningen och intagsbryggorna är dimensionerade och anpassade för detta.

45 § Arbetsgivaren ska se till att material sätts ner försiktigt och vertikalt, för att undvika att ställningen utsätts för dynamiska och horisontella krafter.

Truckars lastgafflar och liknande ska lyftas och sväva fritt, innan de dras ut horisontellt. Arbetstagare som inte är sysselsatta med att lasta upp material, får inte uppehålla sig på den del av ställningen där upplastning eller uppläggning pågår.

Särskilda krav för användning av rullställningar

46 § Arbetsgivaren ska se till att rullställningar normalt bara används för kortvariga arbeten, där ställningen behöver flyttas ofta och där förhållandena på arbetsplatsen medger detta. Bara arbeten som medför att ställningen inte utsätts för några större horisontella krafter, får utföras.

Rullställningar får inte användas för större fasadarbeten. Vid fasadmålning av enfamiljshus såsom villor, par- och radhus kan dock rullställning användas, om arbetsgivarens undersökning och riskbedömning medger detta.

Det är då viktigt att

1. underlaget är sådant att rullställningen lätt kan flyttas,
2. arbetet från rullställningen i huvudsak kan utföras från första arbetsplansnivån (maximalt cirka 2,5 meter över mark), och
3. tillträdeslederna är säkra och ändamålsenliga.

AFS 2023:11

Kapitel 8

Allmänna råd

Byte av lampor och armaturer, upp- eller nedsättning av skyltar samt mindre målnings-, el-, ventilations- och plåtslageriarbeten är exempel på kortvariga arbeten.

47 § Arbetsgivaren ska se till att en rullställnings hjul är låsta när den används.

48 § Arbetsgivaren ska se till att personer eller material, som kan falla ner, inte finns på rullställningen när den flyttas, oavsett på vilken höjd arbetsplanet är placerat.

Om en rullställning har stödben, får de inte tas bort under flyttningen.

Allmänna råd

Det är viktigt att rullställningen flyttas försiktigt, så att den inte blir instabil. Vid flyttning av en rullställning med stödben, kan stödbenen behöva lyftas något.

Särskilda krav för användning av hantverkarställningar

49 § Arbetsgivaren ska se till att hantverkarställningar normalt bara används för lätta arbeten, där ställningen behöver flyttas ofta. De får bara användas på plana och hårdgjorda eller förstärkta ytor och, om benen inte kan justeras i höjdläget, bara på horisontella ytor.

Hantverkarställningar får bara användas av en person åt gången. När de används måste hjulen vara låsta, oavsett på vilken höjd arbetsplanet är placerat.

Bara arbeten, som medför att ställningen utsätts för små horisontella krafter, får utföras.

11 kap. Användning av lyftanordningar och lyftredskap

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller för användning av lyftanordningar och lyftredskap. De preciserar och kompletterar föreskrifterna om användning av arbetsutrustning i kapitel 2. Föreskrifterna gäller inte utrustning som omfattas av 4 kap. om användning av truckar.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att bestämmelserna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd, ska följa bestämmelserna i detta kapitel. Detta följer av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). Det innebär att den som driver sådan verksamhet ska följa det som sägs i detta kapitel om arbetsgivare och om arbetstagare.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivaren. Det som sägs i detta kapitel gäller då även dem.

Definitioner

3 § I dessa föreskrifter har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Fortlöpande tillsyn	Regelbunden kontroll som omfattar okulär granskning samt funktionsprov.

Begrepp	Betydelse
Hiss	Lyftanordning med ett styrt lastbärande organ, som kan röra sig mellan fasta stannplan.
Kran	Lyftanordning som enbart är avsedd att med hjälp av ett icke styrt lastbärande organ lyfta och sänka lasten vertikalt och dessutom förflytta den horisontellt i en eller flera riktningar.
Lastbärande organ	Delar av en lyftanordning som direkt bär upp lasten.
Lyftanordning	Anordning för att lyfta eller sänka last.
Lyftredskap	Komponenter eller utrustning som inte är monterade på lyftanordningen och som är placerade antingen mellan lyftanordningen och lasten eller på lasten för att ansluta den.
Maxlast	Den högsta last som en lyftanordning eller ett lyftredskap är avsedd för.
Stripperkran	Lyftanordning med ett styrt lastbärande organ försedd med en strippertång eller ett stripperaggregat för att frigöra göt från kokiller eller en gjutmaskin.

Begrepp	Betydelse
Tångkran	Lyftanordning med ett styrt lastbärande organ försedd med en tång för att transportera stålgöt, kokiller och stigplan.
Överlastdon	Gemensam benämning för en anordning som vid överbelastning varnar för eller förhindrar farliga rörelser hos lyftanordningen eller lasten.

Undersökning och riskbedömning

4 § Vid en undersökning och riskbedömning innan lyftanordningar och lyftredskap används, ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma

1. lyftanordningarnas stabilitet under olika mark- och väderförhållanden,
2. tillträde till riskområden,
3. arbetstagarnas praktiska och teoretiska kunskaper,
4. arbete under upplyft last samt lyft av personer,
5. service- och monteringsarbeten,
6. användning och val av lyftredskap,
7. säkring av last, lastkoppling och manuell styrning av last,
8. sammanfallande arbetsområden och användning av flera lyftanordningar för lyft av gemensam last (så kallad samlyft), och
9. livslängd och underhåll av lyftanordningar och lyftredskap.

Krav på produkter

5 § Arbetsgivaren ska se till att kraven i 2 kap. 5 § är uppfyllda när en lyftanordning eller lyftredskap används.

6 § Arbetsgivaren ska se till att en lyftanordning eller lyftredskap som inte omfattas av 2 kap. 5 § uppfyller kraven i bilaga 9 när den används. Lyftanordningar eller lyftredskap som bara i vissa avseenden omfattas av 2 kap. 5 §, ska i övrigt uppfylla kraven i bilaga 9 när den används.

Varor som lagligen saluförs i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller i Turkiet, eller som har sitt ursprung i och som lagligen saluförs i en Eftastat som är part i EES-avtalet förutsätts vara förenliga med dessa föreskrifter. Tillämpningen av dessa föreskrifter omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/515 av den 19 mars 2019 om ömsesidigt erkännande av varor som är lagligen saluförda i en annan medlemsstat och om upphävande av förordning (EG) nr 764/2008.

Planering och organisation

7 § Arbetsgivaren ska se till att arbete med lyftanordningar och lyftredskap planeras, organiseras och genomförs, så att farliga situationer förhindras.

Vid arbeten med lyft där representanter från flera verksamheter är involverade, ska en person utses som ansvarig för planering och genomförande av sådant arbete.

Stabilitet och markförhållanden

8 § Arbetsgivaren ansvarar för att, vid användning av en lyftanordning som är mobil eller som kan demonteras och flyttas mellan olika uppställningsplatser

1. vidta åtgärder som hindrar anordningen från att välta, glida eller på annat sätt förflyttas oavsiktligt,
2. vidta dessa åtgärder med särskild hänsyn till markförhållandena, och

AFS 2023:11

Kapitel 11

3. kontrollera före ett lyft, att dessa åtgärder är korrekt utförda.

Upplyft last

9 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att säkerställa att ingen uppehåller sig under en upplyft last. Detta gäller inte om

1. arbetet ska utföras under en upplyft last och lyftanordningen är särskilt konstruerad för det, och
2. det krävs, för att effektivt utföra arbetsuppgifterna.

En last får normalt inte transporteras ovanför oskyddade arbetsplatser, där personer uppehåller sig. När man ändå gör det, om arbetsuppgifterna inte kan utföras effektivt på något annat sätt, ska arbetsgivaren fastställa lämpliga arbetsmetoder och se till att de tillämpas.

Allmänna råd

Olika former av arbete på scener som ofta utförs under scendekorer, lingångar eller annan scenutrustning är exempel på arbetsuppgifter som, för att kunna utföras effektivt, kräver att någon uppehåller sig under en upplyft last. Hit hör även arbete med fordon upplyfta på fordonslyftar.

Lämpliga arbetsmetoder enligt andra stycket kan vara att utföra lyftarbeten i markerade transportleder i kombination med en varningssignal, så att personer som befinner sig i riskområdet kan förflytta sig ut ur detta.

Lastsäkring

10 § Arbetsgivaren ska se till att en last är säkrad, så att den vid ett lyft eller en förflyttning inte kan röra sig oavsiktligt.

Användning utomhus

11 § Arbetsgivaren ska se till att en lyftanordning inte används utomhus, när väderförhållandena är sådana att säker användning äventyras och personer därigenom utsätts för risker. Dessutom ska arbetsgivaren vidta lämpliga åtgärder, så att ingen utsätts för risker, när utrustningen används utomhus. Det gäller särskilt åtgärder som hindrar utrustningen från att välta.

Överlastdon och gränsbrytare

12 § Arbetsgivaren ska se till att överlastdon och gränsbrytare är inställda så att skyddsfunktionen aktiveras, innan en fara uppstår.

Personlig fallskyddsutrustning

13 § Arbetsgivaren ska se till att en personlig fallskyddsutrustning används om det behövs för att få säkert tillträde till lyftanordningens olika delar eller det finns risk för att lyftanordningen blir påkörd av en annan anordning eller ett fordon.

Fallskyddsutrustningen ska förvaras lättåtkomligt på eller nära anordningen.

Tillträde till manöverplats

14 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en maskindriven hiss för tillträde till en hytt som är belägen mer än 25 meter över markytan eller över något annat tillträdesplan.

Hiss behövs inte om hytten är höj- och sänkbar eller lyftanordningen normalt manövreras från markplanet och bara undantagsvis från hytten.

Personlyft

15 § Arbetsgivaren ska se till att personer bara får lyftas med en anordning som är konstruerad och tillverkad för detta.

AFS 2023:11

Kapitel 11

Undantag från första stycket får göras i nödsituationer, vid räddningsarbete inom räddningstjänst, polis och militär, eller om föreskrifterna i kapitel 12 är uppfyllda.

Kollisionsrisk

16 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att undvika kollisioner mellan laster eller anordningar, när två eller flera anordningar för att lyfta last har installerats eller monterats på en arbetsplats så att deras arbetsområden delvis sammanfaller.

Arbetsgivaren ska också vidta åtgärder för att förhindra att en lyftanordning för last eller personer blir påkörd av ett annat fordon, när anordningen används på en plats där det finns risk för det.

Samlyft

17 § Om två eller flera lyftanordningar måste användas samtidigt för att lyfta en last, ska arbetsgivaren fastställa ett förfarande som säkerställer god samordning mellan operatörerna, och se till att det tillämpas.

Val av lyftredskap

18 § Arbetsgivaren ska se till att ett lyftredskap väljs med hänsyn till

1. den last som ska hanteras,
2. de grippunkter eller lyftöglor som ska användas,
3. rådande väderleksförhållanden, och
4. hur stroppningen eller slingningen utförs.

Om man inte demonterar ett lyftredskap efter användningen, ska man tydligt märka det, så att det framgår hur det ska användas.

Allmänna råd

Lyftredskap enligt andra stycket kan vara ett tillfälligt sammansatt lyftredskap för ett speciellt ändamål. Särskilt konstruerade nya lyftredskap omfattas av kraven i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om produkter - maskiner.

Förvaring av lyftredskap

19 § Arbetsgivaren ska se till att ett lyftredskap förvaras så att det inte riskerar att skadas eller förstöras.

Hissar

20 § Arbetsgivaren ska se till att service- och monteringsarbeten på hissar utförs så att risker inte uppstår.

Vid service- och monteringsarbete ska hissen manövreras med ett hålldon.

Om ett monteringsarbete utförs samtidigt som en person befinner sig på eller i det lastbärande organet, ska fånganordning och hastighetsbegränsare vara inkopplade.

Allmänna råd

Om hissen har ett stannplan vid en ställning som är en arbetsplats, bör stannplanets grindar vara utformade så att det inte blir ett avbrott i skyddsräcket runt arbetsplatsen.

21 § Arbetsgivaren ska se till att skrymmande gods bara får transporteras i hissar

1. som är speciellt konstruerade för detta,
2. som är försedda med korgdörr, eller
3. vars korgöppning är försedd med en skyddsanordning, som stoppar hissen, om godset kommer i kontakt med schaktväggen.

Lyftanordningar för att lyfta fritt hängande last

22 § Arbetsgivaren ska se till att om en operatör av en anordning för att lyfta fritt hängande last inte har fullgod sikt över hela lyftområdet, antingen direkt eller med hjälputrustning, ska en person med kompetens för uppgiften stå i direktkontakt med och vägleda operatören. Arbetet ska organiseras så att lasten inte kan röra sig på ett farligt sätt.

23 § Arbetsgivaren ska se till att den som gör fast eller lossar en last för hand, kan göra det på ett säkert sätt, antingen genom att ha kontroll över lyftanordningen, eller stå i direkt kontakt med den som manövrerar anordningen.

24 § Arbetsgivaren ska se till att vid det arbete som kräver manuell inpassning av en last, används en lyftanordning som kan regleras så att man har god kontroll över lyftet.

25 § Arbetsgivaren ska vidta lämpliga åtgärder så att ingen utsätts för risker, om en anordning för att lyfta fritt hängande last inte kan hålla lasten, om energitillförseln bryts helt eller delvis.

26 § Arbetsgivaren ska se till att en fritt hängande last normalt inte lämnas utan övervakning.

Kunskaper

27 § Arbetsgivaren ska se till att en lyftanordning eller ett lyftredskap bara används av den, som är väl förtrogen med arbetet och har teoretiska och praktiska kunskaper för säker användning.

Kunskaperna ska omfatta aktuella arbetsmiljöregler och i relevanta delar lyftanordningens eller lyftredskapets uppbyggnad, drift, manövrering, egenskaper, användningsområde, begränsningar, underhåll och kontroll.

28 § Arbetsgivare, som låter en arbetstagare eller inhyrd personal använda lyftanordningar eller lyftredskap, ska ha dokumentation över personens praktiska och teoretiska kunskaper om säker användning av utrustningen. Den arbetsgivare som ansvarar för användning av lyftanordningar eller lyftredskap på ett gemensamt arbetsställe, ska ha motsvarande dokumentation tillgänglig där.

Arbetsgivare får bara låta arbetstagare med skriftligt tillstånd använda en maskindriven lyftanordning. Tillståndet ska vara utfärdat av arbetsgivaren. För inhyrd arbetstagare ska tillståndet vara utfärdat av den arbetsgivare som hyr in arbetstagaren. Tillståndet ska upplysa om de typer av lyftanordningar, lyftredskap och arbetsuppgifter som omfattas.

Kraven på dokumentation och tillstånd gäller inte vid användning av hissar. (AFS 2024:4)

Underhåll och kontroll

29 § Arbetsgivaren ska se till att lyftanordningar och lyftredskap underhålls och genomgår dagliga kontroller samt fortlöpande tillsyn med lämpliga intervall.

Allmänna råd

Tillverkaren lämnar information om underhåll och kontroll samt lämpliga intervall för detta i bruksanvisningen. Det är viktigt att även delar som har betydelse för säkerheten, men som inte direkt ingår i anordningen, underhålls och kontrolleras. Det gäller till exempel kranbanor.

30 § Arbetsgivaren ska se till att en lyftanordning kontrolleras och genomgår funktionsprov, varje gång den tas i bruk efter att ha varit nedmonterad.

AFS 2023:11

Kapitel 11

31 § Arbetsgivaren ska se till att underhåll, reparation och ombyggnad utförs på ett sådant sätt att en lyftanordnings eller ett lyftredskaps funktion, hållfasthet och stabilitet inte äventyras.

32 § Arbetsgivaren ska föra journal över

1. underhåll och fortlöpande tillsyn enligt 29 §,
2. kontroller enligt 30 §,
3. drift av maskindrivna kranar med maxlast över 1 000 kg, och
4. övrigt som är specificerat av tillverkaren.

Allmänna råd

Det är viktigt att journaler för underhåll, fortlöpande tillsyn och kontroller innehåller uppgifter om vad som har kontrollerats, när kontrollen utförts och vilka åtgärder som eventuellt vidtagits.

33 § Om brister eller skador på en lyftanordning eller ett lyftredskap som kan äventyra säkerheten har upptäckts vid en kontroll, ska arbetsgivaren avhjälpa eller reparera dem före fortsatt användning.

En konditionsanalys ska göras för lyftanordningen, när driftjournalen eller en kontroll visar att den närmar sig sin konstruktiva livslängd.

Allmänna råd

Lyftanordningar är ofta konstruerade för en begränsad livslängd, som är beroende av användningstid och användningssätt. Det är lämpligt att dokumentera driften i journaler, så att det går att avgöra när det är dags att ta anordningen ur drift eller bestämma vilka åtgärder som behöver vidtas, så att den kan användas säkert ytterligare en tid, så kallad konditionsanalys. Europeisk standard ger råd om hur konditionsanalyser av lyftanordningar kan

utföras. Ett alternativ till manuella driftjournaler är automatisk lagring av användningen, så kallad dataloggning.

Bilaga 6 Utbildning för ställningsbyggare

Översikt över utbildningsnivåer

Arbetsgivaren ska säkerställa att arbetstagare har utbildning på den nivå som behövs för arbetsuppgifterna. Följande tabeller beskriver utbildningsnivåerna översiktligt, och anger även förutsättningar och begränsningar för dem.

Tabell 11a. Grundutbildning

Utbildningens namn	Utbildningsbevis	Avsedd för
Särskild information om hantverkarställningar	Krävs inte	För dem som, i begränsad omfattning, utför arbete med ställningar med högst 2 meter till ett arbetsplan och där utformningen framgår av en generell monteringsinstruktion.
Särskild information om rullställningar	Krävs	För dem som, i begränsad omfattning, utför arbete med hantverkarställningar och rullställningar med högst 5 meter till ett arbetsplan och där utformningen framgår av en generell monteringsinstruktion.
Allmän utbildning om ställningar	Krävs	För dem som utför arbete med ställningar med högst 9 meter (fyra bomlagshöjder) till ett arbetsplan och där utformningen framgår av en generell monteringsinstruktion.

AFS 2023:11**Bilaga 6**

Utbildningens namn	Utbildningsbevis	Avsedd för
Särskild utbildning om ställningar	Krävs	För dem som utför arbete med ställningar vars slutliga höjd överstiger 9 meter eller mer komplicerade ställningar än de som nämns ovan.

Tabell 11b. Tilläggsutbildning

Utbildningens namn	Utbildningsbevis	Avsedd för
Tilläggsutbildning om väderskydd	Krävs	För dem som utför arbete med väderskydd oberoende av dess höjd och upplagssätt. För denna tilläggsutbildning behövs "Särskild utbildning om ställningar" som grund.
Tilläggsutbildning om speciella ställningskonstruktioner	Krävs	För dem som utför arbete med speciella ställningskonstruktioner som inte täcks av "Särskild utbildning om ställningar". För denna tilläggsutbildning behövs "Allmän utbildning om ställningar" som grund.

Innehåll i utbildningarna**1. Obligatoriska moment för samtliga utbildningsnivåer**

All information och utbildning ska innehålla moment om

Bilaga 12 Besiktning av lyftanordningar och vissa andra tekniska anordningar

Denna bilaga innehåller precisering av tillämpningsområdet, krav på montagebesiktning samt intervall för återkommande besiktning enligt 13 kap. 8 §. Krav på första besiktning av vissa anordningar finns i 13 kap.

Precisering av tillämpningsområdet för typer av anordningar finns i tabell 15.

Tabell 15. Anordning – tillämpningsområde

Typ av anordning	Precisering av tillämpningsområdet
Bakgavellyft	<p>Lyftanordning med ett styrt lastbärande organ i form av ett lastplan, monterad på ett fordon för lastning och lossning av fordonet.</p> <p>Undantag: En lyftanordning med ett styrt lastbärande organ i form av ett lastplan monterad på ett fordon, som är registrerat i ett annat land inom EES, får användas för lastning och lossning av fordonet, om det uppfyller kraven för användning i det land fordonet är registrerat.</p> <p>Undantag: Återkommande besiktning behöver inte genomföras första eller andra året efter fordonets första besiktning om fordonets totalvikt inte överstiger 3 500 kg.</p>
Fordonskran	<p>Definition: En armkran eller svängkran, som är monterad på ett fordon.</p> <p>Maskindrivna fordonskranar vars lastmoment är större än 12 tonmeter.</p>

	<p>Undantag: Besiktning av mobilkranar och semimobila tornkranar regleras separat.</p> <p>Undantag: Fordonskranar monterade på fordon, som är registrerade i ett annat land inom EES, får användas för lastning och lossning av fordonet, om de uppfyller kraven för användning i det land fordonet är registrerat.</p>
Fordonslyft	<p>Lyftanordningar med ett styrt lastbärande organ för lyft av fordon (hela fordonet) och avsedd för att arbete ska utföras med arbetstagaren under det upplyfta fordonet.</p> <p>Fordonslyft, som inte är avsedda för fast installation är undantagna från kravet på montagebesiktning.</p>
Grävmaskin	<p>Självgående maskiner på band, hjul eller ben och med en monterad utrustning med länksystem, huvudsakligen avsedd för grävning med höjd- eller djupgrävningsskopa utan rörelse av undervagnen. Undantag gäller för maskiner vars tjänstevikt (massa av driftfärdig och olastad maskin, med förare) understiger 1 500 kg.</p> <p>En självgående motordriven hjul- och bandmaskin med en huvudram konstruerad att bära både ett frontmonterat lastaggregat och ett bakmonterat grävaggregat.</p> <p>Besiktningen omfattar även arbetsaggregat, till exempel en bom med skopskaft och skopa eller ett pålningsaggregat.</p>
Hiss	<p>Definition: Lyftanordningar med ett styrt lastbärande organ, som betjänar fasta stannplan.</p> <p>Hissar avsedda för yrkesmässig användning av särskilt instruerad personal.</p> <p>Exempel är bygghissar, kranhissar och gruvhissar.</p>

AFS 2023:11**Bilaga 12**

	<p>Undantagen från kravet på besiktning är hissar för enbart gods och material med automatisk in- och urlastning och en maxlast under 4 000 kg samt hissar i fartyg.</p> <p>Undantagna från kravet på montagebesiktning är också hissar vars enda montage består av anordnande av stannplan, om de har monterats enligt en montageplan som vid den senaste återkommande besiktningen kontrollerats av kontrollorganet och därvid bedömts erbjuda betryggande säkerhet.</p> <p>Undantagen från kravet på montagebesiktning är en hiss, som bara är avsedd för transport av material, om den flyttas eller ändras inom samma arbetsplats och om kontrollorganet i samband med en tidigare montagebesiktning på arbetsplatsen gjort en bedömning av montageplanen och därvid bedömt, att montageplanen erbjuder betryggande säkerhet.</p>
Kran	<p>Definition: En lyftanordning där lasten med hjälp av ett icke styrt lastbärande organ kan lyftas och sänkas vertikalt och dessutom förflyttas horisontellt. Med kran avses i dessa föreskrifter även en lastmaskin eller en truck med kranarm monterad i redskapsfästet.</p> <p>En maskindriven kran vars maxlast eller lastmoment är över 500 kg respektive 5 tonmeter.</p> <p>Undantag: Besiktning av fordonskranar och semimobila tornkranar regleras separat.</p> <p>Undantagna från kravet på montagebesiktning är kranar, som inte har maskindriven horisontell förflyttning samt kranar som består av en lastmaskin eller en truck med en kranarm monterad i redskapsfästet.</p>

Lingång eller punktlyft, handdriven	<p>Lingång och punktlyft inom scenområde med tillhörande kringutrymmen samt inom salong och publika utrymmen.</p> <p>Handdrivna lingångar eller punktlyft som inte är motviktsbalanserade är undantagna från kravet på återkommande besiktning.</p>
Lingång eller punktlyft, maskindriven	<p>Definition: En lyftanordning som används för lyftning och uppbärande av dekorationer, belysningsanordningar eller dylikt vid teatrar, studior, samlingslokaler och liknande, bestående av rå, bärlinor och linskvor samt en draglina alternativt ett linspel (lingång) eller med hjälp av en eller flera bärlinor, kedjor eller dylikt (punktlyft).</p> <p>Lingång och punktlyft inom scenområde med tillhörande kringutrymmen samt inom salong och publika utrymmen.</p> <p>En maskindriven punktlyft är undantagen från kravet på återkommande besiktning, om den är utrustad med en spärranordning, som säkerställer lastens normala användningsläge och vars lyftfunktion enbart används för underhåll av armatur m.m. t.ex. rengöring eller byte av lampor.</p>
Maskindriven anordning vid lastkaj för att utjämna nivåskillnader mellan lastfordon och lastkaj	Exempel är mekaniska och hydrauliska lastbryggor och lyftbord vid en lastkaj.
Maskindriven lyftanordning avsedd för lyft av arbetstagare	Exempel är mobila arbetsplattformar, stationära arbetsplattformar, hängställningar, siloåkdon, klätterplattformar, plocktruckar samt höj- och sänkbara förarhytter.

AFS 2023:11**Bilaga 12**

	<p>Undantag: Besiktning av fordonsmonterade lyftplattformar för lastning och lossning av fordonet regleras separat.</p> <p>Undantag från kravet på besiktning gäller för</p> <ol style="list-style-type: none">1. plocktruckar med en lyfthöjd understigande 1,2 meter, och2. övriga anordningar med en lyfthöjd som understiger 0,5 meter. <p>Undantagna från kravet på montagebesiktning är modulbyggda anordningar, om de flyttas eller ändras inom samma arbetsplats, om kontrollorganet i samband med en tidigare montagebesiktning på arbetsplatsen gjort en bedömning av montageplanen och därvid bedömt, att montageplanen erbjuder betryggande säkerhet.</p>
Mobilkran	En fordonskran på ett motordrivet fordon som är särskilt konstruerat för ändamålet.
Staplingskran	<p>En maskin som både inom och utanför en krangång är bunden till räls eller styrskenor.</p> <p>Maskinen har en lyftanordning och möjlighet till sidoförflyttning för insättning av enhetslaster i ställ eller plockning av gods för hand i hyll- eller pallställ.</p>
Stripperkran	En lyftanordning med ett styrt lastbärande organ, med strippertång eller stripperaggregat för frigöring av göt från kokiller eller gjutmaskin.
Tornkran, semimobil	En självresande tornkran som är avsedd att transporteras efter ett dragfordon till uppställningsplatsen.
Tångkran	En lyftanordning med ett styrt lastbärande organ, med en tång för transport av stålgöt, kokiller och stigplan.

Precisering av krav på intervall för återkommande besiktning samt montagebesiktning finns i tabell 16. Beträffande krav på första besiktning av vissa anordningar, se kapitel 13.

Tabell 16. Typ av anordningar – besiktningsintervall

Typ av anordning	Återkommande besiktning Intervall (månader)	Montagebesiktning
Bakgavellyft	24	Nej
Fordonskran	12	Ja
Fordonslyft	12	Ja
Grävmaskin	Första gången 36, andra gången 24, därefter 12	Nej
Hiss	12	Ja
Kran	12	Ja
Lingång eller punktlyft, handdriven	36	Ja
Lingång eller punktlyft, maskindriven	12	Ja
Maskindriven anordning vid lastkaj för att utjämna nivåskillnader mellan lastfordon och lastkaj	24	Nej
Maskindriven lyftanordning avsedd för lyft av arbetstagare	12	Ja
Mobilkran	12	Nej
Staplingskran	12	Ja
Stripperkran	12	Ja
Tornkran, semimobil	12	Nej

AFS 2023:11**Bilaga 12**

Tångkran	12	Ja
----------	----	----

Allmänna råd

Om en grävmaskin utrustas, så att den uppfyller definitionen på en kran och används för att lyfta eller sänka last, så behöver grävmaskinen även besiktigas som kran, för att få användas.

ARBETSMILJÖ
VERKET

AFS 2023:13

OBS! Endast utvalda kapitel

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:13) om risker vid vissa typer av arbeten

Arbetsmiljöverkets författningssamling

3 kap. Arbete med risk för exponering för asbest

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet som medför risk för exponering för asbesthaltigt damm i arbetet.

Bestämmelserna i 5–7, 21 och 28 §§ gäller inte när asbesthaltigt bergmaterial hanteras i samband med att materialet bryts.

Vid transport av asbesthaltigt avfall till plats för slutligt omhändertagande gäller endast bestämmelserna i 15–18, 20 och 21 §§.

Vid arbete på plats för slutligt omhändertagande av asbesthaltigt avfall gäller endast bestämmelserna i 15–18, 20, 21 och 44–45 §§.

Vid hantering av asbesthaltigt material där halten av asbest är högst 1 viktprocent i ursprungsmaterialet gäller endast bestämmelserna i 3, 15–18, 22 och 23 §§.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställda omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel. Den som driver sådan verksamhet omfattas dock inte av bestämmelserna i 9 § tredje stycket 3, 10 § tredje stycket 3, 11 § andra stycket 4 och 13 § första stycket 4.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Asbest	Samlingsnamn för krysotil (vit asbest), krokidolit (blå asbest) och amosit (brun asbest) samt de fibrösa formerna av silikatmineralen antofyllit, tremolit och aktinolit.
Asbesthaltigt damm	Damm som innehåller luftburna eller på ytor avsatta asbestfibrer.
Bearbetning och behandling	Hantering som innebär ingrepp i asbest eller asbesthaltigt material i samband med underhåll eller reparation av byggnad eller teknisk anordning.
Hantering av asbest eller asbesthaltigt material	Arbete med asbest eller asbesthaltigt material som medför eller kan medföra exponering för asbesthaltigt damm.
Rivning	Demontering av en byggnad, en byggnadsdel, en teknisk anordning eller en del av en sådan anordning som innehåller asbest eller asbesthaltigt material.

Begrepp	Betydelse
Sysselsatta	<p>Med sysselsatta avses, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – anställda arbetstagare, och – inhyrd arbetskraft, jämför 3 kap. 12 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160). <p>I fråga om verksamhet utan anställda arbetstagare (jämför 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen) avses med sysselsatta, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de personer som driver verksamheten, och – inhyrd arbetskraft. <p>Den aktuella fysiska personens personnummer respektive juridiska personens organisationsnummer avgör vilka personer som ska anses ingå i verksamheten.</p>

Tillstånd

4 § Arbetsgivaren ska ha tillstånd för att bedriva verksamhet som innebär hantering av asbest eller asbesthaltigt material. Det finns tre olika typer av tillstånd

1. forskning, utveckling och analys enligt 5 §,
2. bearbetning och behandling enligt 6 §, och
3. rivning enligt 7 §.

Tillstånd ges antingen för en viss tid eller för ett visst arbete. Tillståndet kan förenas med villkor och får inte överlåtas. Vid beslut om tillstånd kommer Arbetsmiljöverket att beakta om den sökande tidigare har brutit mot bestämmelser i dessa föreskrifter.

Tillstånd för forskning, utveckling och analys

5 § Arbetsgivaren ska ha tillstånd från Arbetsmiljöverket för att hantera asbest eller asbesthaltigt material för forskning och utveckling samt analys.

Den arbetsgivare som bryter mot något eller några av kraven i första stycket ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkningen av avgiften.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 15\,000 \text{ kronor} + (\text{antal sysselsatta} - 1) \times 271 \text{ kronor.}$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Tillstånd för bearbetning och behandling

6 § Arbetsgivaren ska ha tillstånd från Arbetsmiljöverket vid bearbetning och behandling av asbest eller asbesthaltigt material som redan har installerats eller tagits i bruk.

Tillstånd enligt första stycket behövs inte för att borra hål om följande villkor är uppfyllda:

1. Antalet arbeten omfattar maximalt tre tillfällen per arbetsgivare och kalenderår.
2. Den totala arbetsmängden för arbetet är mindre än en persontimme per tillfälle.
3. En anordning för utsug används och är placerad i direkt anslutning till håltagningen.

Den arbetsgivare som i en eller flera situationer av bearbetning och behandling bryter mot kraven i denna bestämmelse ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkningen av avgiften.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 15\,000 \text{ kronor} + (\text{antal sysselsatta} - 1) \times 271 \text{ kronor.}$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Tillstånd för rivning

7 § Arbetsgivaren ska ha tillstånd från Arbetsmiljöverket vid hantering av material som innehåller mer än 1 viktprocent asbest vid rivning av

1. en byggnad,
2. en byggnadsdel, eller
3. en teknisk anordning eller en del av en sådan anordning.

Ett sådant tillstånd behövs inte vid demontering av bromsbelägg och andra friktionselement eller formgjutna packningar som kan demonteras hela.

Den arbetsgivare som i en eller flera situationer av rivning bryter mot kraven i denna bestämmelse ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkningen av avgiften.

Lägsta avgiften är 40 000 kronor och högsta avgiften är 400 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 400 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 40\,000 \text{ kronor} + (\text{antal sysselsatta} - 1) \times 721 \text{ kronor.}$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

Omprövning av tillstånd

8 § Arbetsmiljöverket kan ompröva ett beslut om tillstånd enligt 5 § första stycket och 6 § första stycket eller 7 § första stycket om det behövs av säkerhetsskäl eller om den som har fått ett tillstånd bryter mot bestämmelser i 12 eller 13 §§.

Ansökan om tillstånd

Forskning, utveckling och analys

9 § Arbetsgivare vars arbetstagare ska utföra arbetet ska ansöka om tillstånd enligt 5 § första stycket hos Arbetsmiljöverket.

Ansökan ska innehålla uppgifter om

1. adressen till den plats där arbetet ska utföras,
2. ändamålet med hanteringen,
3. vilken typ av asbest eller asbesthaltigt material som ska hanteras,
4. den beräknade mängden asbest eller asbesthaltigt material som ska hanteras,
5. den tidsperiod ansökan avser,
6. den beräknade mängden asbesthaltigt avfall,
7. vem som ska transportera bort avfallet, och
8. var avfallet slutligt ska tas om hand.

Till ansökan ska bifogas

1. hanterings- och skyddsinstruktioner för arbetet,
2. intyg om asbestutbildning för de som ska leda arbetet och för de som ska delta i arbetet, och
3. ett yttrande över ansökan från arbetstagarnas skyddsombud alternativt arbetsmiljöombud eller, om sådant inte finns, ett yttrande från ett regionalt skyddsombud (arbetsmiljöombud).

Bearbetning och behandling

10 § Den arbetsgivare vars arbetstagare ska utföra arbetet ska ansöka om tillstånd enligt 6 § första stycket hos Arbetsmiljöverket.

Ansökan ska innehålla uppgifter om

1. adressen till den plats där arbetet ska utföras,
2. arbetsmetoden,
3. arbetets omfattning,
4. vilken typ av asbesthaltigt material som ska hanteras,
5. datum för arbetets början och slut,

6. den beräknade mängden asbesthaltigt avfall,
7. vem som ska transportera bort avfallet, och
8. var avfallet slutligt ska tas omhand.

Till ansökan ska bifogas

1. hanterings- och skyddsinstruktioner för arbetet,
2. intyg om asbestutbildning för de som ska leda och för de som ska delta i arbetet, och
3. ett yttrande över ansökan från arbetstagarnas skyddsombud (arbetsmiljöombud) eller, om sådant inte finns, ett yttrande från ett regionalt skyddsombud (arbetsmiljöombud).

Rivning

11 § Den arbetsgivare vars arbetstagare ska utföra arbetet ska ansöka om tillstånd enligt 7 § första stycket hos Arbetsmiljöverket.

Ansökan ska innehålla

1. allmänna hanterings- och skyddsinstruktioner som anger hur rivningsarbete ska utföras för att förhindra ohälsa,
2. intyg om asbestutbildning för de som ska leda och för de som ska delta i rivningsarbetet,
3. intyg om sådana medicinska kontroller som avses i 44 § (tjänstbarhetsintyg) för de som ska delta i rivningsarbetet, och
4. ett yttrande över ansökan från arbetstagarnas skyddsombud (arbetsmiljöombud) eller, om sådant inte finns, ett yttrande från ett regionalt skyddsombud (arbetsmiljöombud).

Anmälan om rivning

12 § Den arbetsgivare som har fått ett tillstånd enligt 7 § första stycket får påbörja ett rivningsarbete först när en skriftlig anmälan om rivning har lämnats in till Arbetsmiljöverket. Anmälan ska lämnas in av den arbetsgivare vars arbetstagare ska utföra rivningen. Anmälan ska ha kommit in till Arbetsmiljöverket senast två helgfria vardagar innan rivningen ska påbörjas, om inte Arbetsmiljöverket har medgivit något annat.

Anmälan ska innehålla uppgifter om

1. adressen till rivningsobjektet,
2. namn och adress till den som har beställt arbetet,
3. datum för rivningens början och slut,
4. rivningsarbetets art, omfattning och typ av asbesthaltigt material,
5. den beräknade mängden asbesthaltigt avfall,
6. vem som ska transportera bort avfallet, och
7. var avfallet slutligt ska tas omhand.

Handlingar på arbetsplatsen vid rivning

13 § Arbetsgivaren ska se till att följande handlingar finns tillgängliga på den arbetsplats där sådan rivning som anges i 7 § första stycket utförs:

1. Arbetsmiljöverkets beslut om tillstånd.
2. Hanterings- och skyddsinstruktioner anpassade till det aktuella rivningsarbetet.
3. Bevis om asbestutbildning för de som leder rivningsarbetet och för de som deltar i rivningsarbetet.
4. Intyg om sådana medicinska kontroller som avses i 44 § (tjänstbarhetsintyg) för de som deltar i rivningsarbetet.
5. Uppgifterna i anmälan enligt 12 § andra stycket.

På en plats där arbete som avses i 7 § andra stycket utförs, ska följande handlingar finnas:

1. Hanterings- och skyddsinstruktioner anpassade till det aktuella arbetet.
2. Bevis om asbestutbildning för de som leder arbetet och för de som deltar i arbetet.

Allmänna åtgärder vid arbete med asbest eller asbesthaltigt material

Utbildning och kunskaper

14 § Arbetsgivaren ska se till att den som leder och den som utför arbete med asbest eller asbesthaltigt material inom forskning, utveckling och analys enligt 5 § och bearbetning och behandling enligt 6 § har genomgått utbildning om asbest och att kunskaperna uppdateras när det behövs.

Utbildningen ska minst omfatta avsnitt om

1. asbestens egenskaper, hälsoeffekter och förekomst,
2. skyddsåtgärder,
3. nödfallsåtgärder,
4. handhavande av personlig skyddsutrustning,
5. arbetsmetoder,
6. kontrollåtgärder,
7. avfallshantering,
8. saneringsåtgärder, och
9. bestämmelser om medicinska kontroller.

Undersökning och riskbedömning

15 § Innan ett arbete som medför eller kan medföra exponering för asbesthaltigt damm påbörjas ska arbetsgivaren vidta alla åtgärder som behövs för att identifiera de material som kan tänkas innehålla asbest.

16 § Arbetsgivaren ska i sin undersökning och riskbedömning beakta risken för exponering för asbesthaltigt damm innan ett arbete i verksamhet som omfattas av dessa föreskrifter påbörjas.

Hanterings- och skyddsinstruktioner

17 § Vid arbete som medför eller kan medföra exponering för asbesthaltigt damm ska arbetsgivaren se till att det finns skriftliga hanterings- och skyddsinstruktioner som leder till att arbetet kan utföras på ett säkert sätt. De skriftliga hanterings- och skyddsinstruktionerna ska finnas tillgängliga på arbetsplatsen.

Hanterings- och skyddsinstruktionerna ska minst omfatta

1. åtgärder för att förhindra dammspridning,
2. personlig skyddsutrustning,
3. typ av andningsskydd,
4. arbetsmetod,
5. efterstädning,
6. avfallshantering, och
7. personlig hygien.

Förebyggande av dammspridning

18 § Arbetsgivaren ska se till att

1. allt arbete med asbest och asbesthaltigt material planeras, ordnas och utförs så att exponeringen för asbesthaltigt damm blir så låg som möjligt,
2. antalet personer som kan komma att exponeras för asbesthaltigt damm begränsas till så få personer som möjligt, och
3. hänsyn tas till risken för oförutsedd exponering för asbesthaltigt damm vid planeringen av arbetet.

19 § Vid sådan hantering av asbest som anges i 5 och 6 §§ ska arbetsgivaren se till att platsen där verksamheten bedrivs är klart avgränsad och tydligt märkt med texten: "Asbestarbete – Tillträde förbjudet för obehöriga".

20 § Arbetsgivaren ska se till att hytter på maskiner eller fordon som används i dammande arbete där asbest eller asbesthaltigt material förekommer har särskild tillförsel av luft som är så fri från luftföroreningar som möjligt.

21 § Arbetsgivaren ska se till att asbesthaltigt material, asbesthaltigt avfall och emballage som innehållit asbest eller asbesthaltigt material genast tas tillvara och förvaras i slutna behållare eller på ett annat säkert sätt fram till slutligt omhändertagande.

Till asbesthaltigt material eller avfall räknas även asbestförorenade skyddskläder och annan personlig skyddsutrustning.

22 § Arbetsgivaren ska se till att frånluft från dammsugare eller punktutsug endast återförs om luften renas så att minst 99,95 procent av det respirabla asbestdammet avskiljs.

Motsvarande krav på rening gäller frånluft från fläktaggregat som används för att åstadkomma undertryck i sådan inneslutning som avses i 36 §.

Exponeringskontroller

23 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarnas exponering för asbesthaltigt damm kontrolleras regelbundet, om riskbedömningen enligt bestämmelserna i 16 § visar att det behövs. Om exponeringen inte är godtagbar, med hänsyn till det hygieniska gränsvärdet för asbest enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön, gäller följande:

1. Nödvändiga åtgärder ska omedelbart vidtas för att sänka exponeringen till en acceptabel nivå.
2. Arbetet får inte fortsätta innan åtgärderna har vidtagits.
3. En ny kontroll av exponeringen ska utföras efter att åtgärder har genomförts. Kontrollen ska ske så snart det är praktiskt möjligt, dock senast innan arbetet slutförs.

Personlig skyddsutrustning och hygien

24 § Vid sådan hantering som anges i 6 och 7 §§ ska arbetsgivaren se till att den som deltar i arbetet använder

1. heltäckande och tätslutande skyddskläder med huvudbonad, och
2. andningsskydd som är anpassade till exponeringsförhållandena och användaren.

25 § Arbetsgivaren ska se till att skyddskläder som används i arbete med asbest eller asbesthaltigt material är dammtäta och utan fickor, slag eller liknande.

Skyddskläder och övrig personlig skyddsutrustning ska hållas åtskilda från andra arbetskläder och privata kläder.

Asbestförorenade skyddskläder får inte tvättas tillsammans med andra kläder.

26 § Arbetsgivaren ska se till att lokaler och utrustning som används vid arbete med asbest eller asbesthaltigt material hålls väl rengjorda.

27 § Arbetsgivaren ska se till att rökning inte sker innanför avgränsat område där asbest eller asbesthaltigt material hanteras.

Märkning

28 § Arbetsgivaren ska se till att märka följande med en varningstext som innehåller ordet "asbest":

1. Asbesthaltigt avfall.
2. Asbestförorenade material.
3. Asbestförorenad personlig skyddsutrustning.

Den arbetsgivare som inte har märkt en eller flera förpackningar eller behållare enligt kraven i första stycket ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkningen av avgiften.

Lägsta avgiften är 15 000 kronor och högsta avgiften är 150 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 150 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 15\,000 \text{ kronor} + (\text{antal sysselsatta} - 1) \times 271 \text{ kronor.}$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

29 § Arbetsgivaren ska se till att asbesthaltigt material som kapslas in för att förebygga spridning av asbesthaltigt damm är märkt med följande text: "Inkapslad asbest".

Särskilda åtgärder vid arbete med asbest eller asbesthaltigt material i samband med rivning

30 § Vid rivning av en byggnad, en byggnadsdel, en teknisk anordning eller en del av en sådan anordning som innehåller material där asbest ingår med en halt av mer än 1 viktprocent enligt 7 § gäller, utöver övriga bestämmelser i detta kapitel, även särskilda åtgärder enligt bestämmelserna i 31–43 §§.

Utbildning och kunskaper vid rivning

31 § Arbetsgivaren ska se till att den som leder arbete och den som utför arbete med rivning av en byggnad, en byggnadsdel, en teknisk anordning eller en del av en sådan anordning som innehåller asbest eller asbesthaltigt

material enligt 7 § har genomgått en särskild utbildning om asbest.

Utbildningen ska minst innehålla avsnitt om

1. asbestens egenskaper, hälsoeffekter och förekomst,
2. skyddsåtgärder,
3. nödfallsåtgärder,
4. handhavande av personlig skyddsutrustning,
5. arbetsmetoder,
6. kontrollåtgärder,
7. avfallshantering,
8. saneringsåtgärder,
9. bestämmelser om medicinska kontroller, och
10. rivningsteknik med praktiska tillämpningsövningar.

De personer som avses i första stycket ska därefter, minst vart femte år, gå en kompletterande utbildning om asbest. Utbildningen ska bestå av kunskapsrepetition och information om aktuellt kunskapsläge.

Utbildningen enligt första stycket uppfyller även utbildningskravet för sådan hantering som anges i 6 §.

Arbetsgivaren ska kunna uppvisa giltiga utbildningsbevis för de som avses i första och andra stycket.

Den arbetsgivare som sysselsätter personer som avses i första eller andra stycket och som inte kan uppvisa giltiga utbildningsbevis ska betala sanktionsavgift om 50 000 kronor för varje sådan person.

Undersökning vid rivning

32 § När det finns minsta tveksamhet om en byggnad eller en teknisk anordning innehåller asbest eller asbesthaltigt material, ska arbetsgivaren begära ett skriftligt klarläggande om detta från byggnadens eller den tekniska anordningens ägare.

Hanterings- och skyddsinstruktioner vid rivning

33 § Arbetsgivaren ska se till att de allmänna hanterings- och skyddsinstruktioner som har lämnats in till Arbetsmiljöverket enligt bestämmelserna i 11 § anpassas till det aktuella rivningsarbetet innan detta arbete påbörjas.

Förebyggande av dammspridning vid rivning

34 § Arbetsgivaren ska se till att de delar av en byggnad eller en teknisk anordning som innehåller asbest eller asbesthaltigt material, så långt som det är möjligt med hänsyn till risken för exponering för asbesthaltigt damm, avlägsnas innan rivning av de övriga delarna av byggnaden påbörjas.

35 § Arbetsgivaren ska se till att en avgränsning görs av den arbetsplats där rivning av asbest eller asbesthaltigt material utförs. Arbetsplatsen ska vara tydligt markerad med texten: "Varning – Rivning – Asbest – Tillträde förbjudet för obehöriga".

36 § Vid rivningsarbete inomhus ska arbetsgivaren se till att

1. platsen för rivningen är innesluten,
2. inneslutningen har undertryck så att spridning av asbesthaltigt damm till angränsande lokaler eller andra utrymmen förhindras,
3. undertrycket i inneslutningen kan kontrolleras, och
4. tillträde till och utträde från det inneslutna området bara kan ske genom en luftsluss.

Bestämmelserna i första stycket om kravet på luftsluss gäller inte när spridning av asbesthaltigt damm förhindras genom en arbetsmetod som innebär att rivningen utförs från inneslutningens utsida.

37 § Arbetsgivaren ska se till att handhållna och mobila maskiner som används vid rivningsarbete är kopplade till en anordning som är avsedd för utsugning av asbesthaltigt damm.

Ensamarbete vid rivning

38 § Vid ensamarbete innanför en sådan inneslutning med luftsluss som avses i 36 § första stycket ska arbetsgivaren särskilt uppmärksamma den ensamarbetandes behov av beredskap vid olycksfall.

Personlig skyddsutrustning och hygien vid rivning

39 § Vid rivningsarbete innanför en sådan inneslutning med luftsluss som avses i 36 § första stycket ska arbetsgivaren se till att andningsskydd som består av tryckluftsapparat med säkerhetstryck eller annan likvärdig utrustning används.

40 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagare varje gång som de behöver lämna ett inneslutet rivningsområde, dammsuger skyddskläderna och tar av dem i ett särskilt utrymme i den luftsluss som avses i 36 § första stycket. Detta ska ske innan arbetstagaren tar av andningsskyddet. Andra arbetskläder och privata kläder får inte tas in i detta utrymme.

41 § Arbetsgivaren ska se till att andningsskyddens funktion kontrolleras före varje användning.

All skyddsutrustning ska rengöras noga efter varje användning.

42 § Arbetsgivaren ska se till att

1. anordning för handtvätt finns i sådan luftsluss som avses i 36 § första stycket,
2. dusch med varmt och kallt vatten samt toalett finns lätt tillgängliga intill arbetsplatsen,
3. de som deltar i arbetet har möjlighet att tvätta sig före måltid och duscha efter avslutat arbete, och
4. det finns tillgång till områden på eller intill arbetsplatsen där det går att äta och dricka utan risk för exponering för asbesthaltigt damm.

43 § Arbetsgivaren ska se till att följande åtgärder vidtas efter avslutat rivningsarbete:

1. Arbetsplatsen ska snarast rengöras från asbest eller asbesthaltigt material.
2. Asbesthaltigt damm som har avsatts på ytor ska i första hand dammsugas och tvättas bort.
3. Luftburet asbesthaltigt damm ska avlägsnas genom tillräckligt lång efterventilering.
4. Den inneslutning med undertryck och luftsluss som avses i 36 § första stycket får inte tas bort, och annat arbete får inte påbörjas på platsen, innan rengöringen är avslutad och en kontroll visar att det inte finns risk för exponering för asbesthaltigt damm.

Medicinska kontroller

44 § I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet finns krav på att arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller med bedömning för tjänstbarhetsintyg för de arbetstagare som kommer att sysselsättas eller sysselsätts i

1. arbete enligt 5 §, när det anges i tillståndet,
2. arbete enligt 6 §, när det anges i tillståndet, eller om arbetet kan medföra att arbetstagaren exponeras för asbesthaltigt damm i mer än 50 timmar per kalenderår,
3. arbete enligt 7 §, eller
4. annat arbete än det som avses i 5–7 §§ och som medför att arbetstagaren exponeras för asbesthaltigt damm i mer än 50 timmar per kalenderår.

Bestämmelser om sanktionsavgifter för den arbetsgivare som sysselsätter arbetstagare som inte har ett tjänstbarhetsintyg finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:15) om medicinska kontroller i arbetslivet.

Exponeringsregister

45 § Arbetsgivaren ska föra ett exponeringsregister över de arbetstagare som omfattas av bestämmelserna i 44 § första stycket vad avser medicinska kontroller. Exponeringsregistret ska innehålla de uppgifter som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön, i kapitlet om ytterligare bestämmelser för vissa grupper av kemiska ämnen, 20 §.

5 kap. Byggnads- och anläggningsarbete

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar planering, projektering och utförande av byggnads- eller anläggningsarbeten.

Exempel på byggnads- och anläggningsarbete är

1. schaktning,
2. markarbete,
3. anläggningsarbete,
4. byggnadsarbete,
5. montering och nedmontering av prefabricerade element,
6. inredning eller installation av utrustning,
7. ändringar,
8. renovering,
9. reparationer,
10. nedmontering,
11. rivning,
12. löpande underhåll,
13. periodiskt underhåll – måleri- och rengöringsarbeten,
14. dränering, och
15. sanering.

Bergsprängning i stenbrott eller under brytning i gruva räknas inte som byggnads- eller anläggningsarbete. Det gör inte heller montering, underhåll eller nedmontering av en fabriks processutrustning eller arbetsutrustning eller installationer som hör till utrustningen.

Allmänna råd

Byggnads- och anläggningsarbeten kan vara alla arbeten som behövs för att uppföra, underhålla, ändra eller riva en byggnad eller en annan anläggning. Även arbeten som behövs för att byggnads- och anläggningsarbetena ska fungera omfattas av föreskrifterna, till exempel etableringsarbeten, uppförande av ställningar och montering av lyftanordningar.

Som schaktning räknas exempelvis grävning och bergsprängning för husgrunder eller anläggningar. Till markarbete hör grundförstärkning, bärlager och ytskikt, rörläggning i mark med mera. Anläggningsarbete är bland annat arbete med vägar, spår, ledningar, kraftverk eller parker. Byggnadsarbete kan vara exempelvis trä-, betong- eller murningsarbeten.

Till installation av utrustning räknas arbete med utrustning som hör till en byggnad eller en annan anläggning och som behövs för att den ska fungera. Exempel på sådan utrustning är installationer för värme och ventilation, belysning, el samt vatten och sanitet till personalutrymmen.

Trots att arbete med en fabriks processutrustning inte räknas som byggnads- eller anläggningsarbete omfattas ändå de mer typiska byggnads- och anläggningsarbetena av föreskrifterna. Exempel på sådana arbeten är schaktning, betongarbeten för fundament, arbeten med rörbryggor och stöd för kabelstegar.

Vid reparationer och vid löpande eller periodiskt underhåll görs ofta något slags ingrepp i byggnaden eller anläggningen. Ommålning och rengöring inför ommålning, skrapning av grusvägar och reparation av asfaltbeläggning är också exempel på underhåll. Driften av en byggnad eller anläggning räknas däremot inte som byggnads- eller anläggningsarbete, förutom när sådana arbeten ingår som en del av ett byggprojekt. Exempel på drift är städning, fönsterputsning, sotning, rengöring av ventilationssystem och byte av filter, gräsklippning, röjning av träd och grenar i ledningsgator samt renhållning av vägar och gator.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att bestämmelserna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig byggnads- eller anläggningsverksamhet utan anställda, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel. Detsamma gäller två eller flera som för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan att ha arbetstagare anställda.

Andra ansvariga som kan omfattas av bestämmelserna i detta kapitel, med undantag för 5–11 och 70 §§, är

1. byggherren,
2. byggarbetsmiljösamordnaren för planeringen och projekteringen (Bas-P),
3. byggarbetsmiljösamordnaren för utförandet av arbetet (Bas-U),
4. byggherrens ställföreträdare,
5. projektörerna,
6. den som råder över ett arbetsställe, och
7. den som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe.

I detta kapitel benämns de andra ansvariga.

Vilka av de andra ansvariga som omfattas av respektive bestämmelse ska bedömas utifrån möjligheten att påverka arbetsmiljön och kan variera utifrån det skede som ett byggprojekt befinner sig i. Flera ansvarssubjekt kan ha ansvar för att följa en och samma bestämmelse. Att det finns andra ansvariga inskränker inte det arbetsmiljöansvar som varje enskild arbetsgivare har för sina arbetstagare.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra.

Ytterligare bestämmelser för ensam- och familjeföretagare om utökat arbetsmiljöansvar för att säkerställa deras hälsa och säkerhet

3 § Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig byggnads- eller anläggningsverksamhet utan anställda ska även följa 2 kap. 1–8 §§ samt 3 kap. 2 § första och tredje styckena, 2 a § första stycket, 3 och 4 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160).

Därutöver ska de följa de föreskrifter som Arbetsmiljöverket har meddelat i enlighet med första stycket eller 4 kap. 1–4 och 8 §§ arbetsmiljölagen. Även det som sägs om arbetsgivare och arbetstagare i de angivna bestämmelserna ska gälla för den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig byggnads- eller anläggningsverksamhet utan anställda.

Definitioner

4 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Arbetsberedning	Detaljerad planering av hur ett enskilt arbetsmoment ska genomföras, där även hantering av arbetsmiljörisker ingår.
Avspärkning	Något som inte behöver uppfylla kraven för skyddsräcke, men som gör det tydligt för alla som är på byggarbetsplatsen att området bakom avspärningen inte får beträdas och är så hållbart att det inte förstörs av exempelvis väder och vind.
Bas-P	Byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete, som utsetts enligt 3 kap. 6 § första stycket 2 arbetsmiljölagen (1977:1160) att utföra uppgifterna i enlighet med 3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen.
Bas-U	Byggarbetsmiljösamordnare för utförande av ett byggnads- eller anläggningsarbete, som utsetts enligt 3 kap. 6 § första stycket 3 arbetsmiljölagen att utföra uppgifterna i enlighet med 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen.
Byggarbetsplats	Plats eller område där det utförs byggnadsarbete eller anläggningsarbete, oavsett storlek, komplexitet och risknivå.

Begrepp	Betydelse
Byggherre	<p>Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete enligt 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen, det vill säga varje fysisk eller juridisk person för vars räkning ett byggprojekt utförs.</p> <p>Även privatpersoner kan bli byggherrar när de anlitar andra för att utföra byggnads- eller anläggningsarbete. En privatperson som själv utför arbetet för egen räkning, utan att anlita entreprenör eller att gå in i ett arbetsgivar-arbetstagar-förhållande, omfattas inte av arbetsmiljölagstiftningen.</p>
Byggherrens ställföreträdare	I förekommande fall, en uppdragstagare som självständigt ansvarar för planering och projektering och/eller arbetets utförande för en byggherres räkning och som byggherren har överlåtit sitt arbetsmiljöansvar till enligt 3 kap. 7 c § arbetsmiljölagen.
Fallskyddsnät	Nät som är avsett för att fånga upp fallande personer, inklusive kantlinor, monteringslinor, konsoler och andra upphängningsanordningar.
Förbindelseled	Väg, utrymme eller annat som förbinder två platser, inomhus eller utomhus, till exempel en passage, transportväg eller tillträdesled. Den kan vara avsedd för personer eller fordon.

Begrepp	Betydelse
Passerande fordonstrafik	Fordonstrafik som inte hör till byggnads- eller anläggningsarbetet men passerar förbi eller genom platsen eller området där arbetet utförs. Avser både väg- och spårbunden trafik.
Projektörer	<p>Arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar i planeringen eller projekteringen av ett byggnads- eller anläggningsarbete i enlighet med 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Det omfattar till exempel konsulter inom el, ventilation samt vatten och avlopp, specialister inom mekaniska tjänster, inredning och tillfälliga stödkonstruktioner. Även byggherrar och entreprenörer kan omfattas när de planerar och projekterar.</p> <p>Alla projektörer i byggprojektet omfattas, inte bara de som byggherren har avtal med.</p>

Begrepp	Betydelse
Sysselsatta	<p>Med sysselsatta avses, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – anställda arbetstagare, och – inhyrd arbetskraft, jämför 3 kap. 12 § andra stycket arbetsmiljölagen. <p>I fråga om verksamhet utan anställda arbetstagare (jämför 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen) avses med sysselsatta, oavsett om de arbetar heltid eller deltid:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de personer som driver verksamheten, och – inhyrd arbetskraft. <p>Den aktuella fysiska personens personnummer respektive juridiska personens organisationsnummer avgör vilka personer som ska anses ingå i verksamheten.</p>
Takarbete	<p>Arbete där arbetstagare befinner sig på taket eller arbete med taket och sådant som hör till taket, om arbetet räknas som byggnads- eller anläggningsarbete.</p>

Begrepp	Betydelse
Tillfälliga konstruktioner	<p>Tillfälliga bärande eller stöttande konstruktioner som monteras ned efter byggskedet, exempelvis formställningar, stämp, balksystem, gjutformar för betong, stödsystem för jordschakter och vattentryck, bärande system för kranar och körplåtar för trafik över schakt.</p> <p>Ställningar räknas inte som tillfälliga konstruktioner om de enbart används som arbetsplatser eller tillträdesleder, se Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning, kapitlet om ställningar.</p>
Tillträdesled	Landgång, hiss, trappa eller liknande som används för att tillträda ett angränsande arbetsområde.

Ansvar och uppgifter för de som bedriver verksamhet på byggarbetsplatsen

Lämna uppgifter till Bas-U om arbetsmiljörisker

5 § Arbetsgivaren ska lämna uppgifter till Bas-U om

1. arbeten med särskild risk vars åtgärder ska beskrivas i arbetsmiljöplanen enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter, kapitlet om arbetsmiljöplan,
2. arbetsmiljörisker som arbetsgivarens eget arbete kan orsaka för övriga som arbetar på byggarbetsplatsen, och
3. arbetsgivarens egna arbetsmiljörisker som kan åtgärdas genom samordning.

Allmänna råd

Bas-U behöver löpande få veta sådant som har betydelse för säkerheten på byggarbetsplatsen, för att kunna besluta om lämpliga åtgärder och avgöra vem som ska vidta åtgärderna. Det kan vara en av arbetsgivarna, eller Bas-U själv, som ska vidta dem.

Arbetsmiljörisker som arbetsgivarens eget arbete kan orsaka för andra är exempelvis buller, damm, fallande föremål, påkörningsrisk eller risker på grund av bristfällig ordning och städning.

Risker som kan åtgärdas genom samordning kan vara att förebygga manuell hantering, genom att bland annat planera in lyft av material löpande när det finns en lyftanordning på plats. Bas-U kan även samordna inhyrning av saxlift eller bygghiss om flera arbetsgivare behöver använda sådana.

Planering av arbetet

6 § Arbetsgivaren ska, så tidigt som möjligt, ta hänsyn till faktorer som har betydelse för arbetsmiljön när arbetsgivaren planerar sitt arbete.

7 § Arbetsgivaren ska planera sitt arbete så att inte olika arbetsmoment utförs samtidigt på samma plats på ett sådant sätt att det uppstår risk för ohälsa eller olycksfall.

Tilldelningen av tid för olika arbeten och arbetsmoment ska anpassas till hur arbetet går.

Allmänna råd

Tidsplaneringen behöver exempelvis ta hänsyn till att flera arbetsgivare ofta behöver ha tillgång till samma utrymme för att färdigställa byggnaden eller anläggningen i slutet av byggprojektet.

Bestämmelser om tidsplanering finns även för byggherren, Bas-P och Bas-U i arbetsmiljölagen (1977:1160) och Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter.

Information och instruktioner

8 § Arbetsgivaren ska informera arbetstagarna om hur byggnads- eller anläggningsarbetet ska genomföras på ett säkert sätt, vilka regler som ska tillämpas och vilka arbetsmiljöåtgärder som är genomförda eller planerade.

Arbetsgivaren ska också ge tillräckliga instruktioner om hur arbetstagarna ska utföra arbetet på ett säkert sätt.

Informationen och instruktionerna ska vara tillgängliga och begripliga för de arbetstagare som de riktas till. Arbetsgivaren ska förvissa sig om att arbetstagarna har förstått informationen och instruktionerna.

Allmänna råd

Det är lämpligt att de olika arbetsgivarna samlar sina arbetstagare inför start av arbetet på byggprojektet för en genomgång av det som ska utföras och eventuella avvikelser från det som normalt brukar förekomma. Inför enskilda arbetsmoment kan instruktioner ges i form av en arbetsberedning där arbetsmiljörisker hanteras.

Att information och instruktioner ska vara tillgängliga och begripliga kan innebära att det behövs muntliga genomgångar eller bilder i kombination med skriftlig information, och att de ges på ett språk som arbetstagaren förstår.

Följa byggarbetsplatsens regler och delta i arbetsmiljöarbetet

9 § Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna följer de ordnings- och skyddsregler som Bas-U utfärdar och att arbetstagarna deltar i byggarbetsplatsens arbetsmiljöarbete.

Ordning och reda

10 § Arbetsgivaren ska medverka till god ordning på byggarbetsplatsen och att onödigt material, redskap, emballage, avfall och liknande tas omhand.

Arbetsgivaren ska se till att städning utförs regelbundet.

Personlig skyddsutrustning

11 § Arbetsgivaren ska se till att skyddshjälm med hakrem och skyddsskor med spiktrampskydd och skyddståhätta används, om det inte är uppenbart onödigt.

I övrigt ska arbetsgivaren se till att den personliga skyddsutrustning som behövs används.

Planera och ordna byggarbetsplatsen och etableringsområdet

12 § När arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, väljer platser för att utföra byggnads- eller anläggningsarbete ska det vara möjligt för alla att ta sig till sin arbetsplats på ett säkert sätt. Det gäller

1. hur personer och fordon ska kunna komma in på och ut från byggarbetsplatsen på ett säkert sätt, och
2. hur förbindelseleder för personer respektive fordon kan förläggas inom byggarbetsplatsen.

Allmänna råd

Vem som har möjlighet att påverka val av plats kan variera beroende på det skede som byggprojektet befinner sig i. Det kan behövas tillstånd från till exempel väghållare, spårinnehavare, kommun, räddningstjänst eller ledningsägare för att arbetet ska kunna bedrivas på ett säkert sätt.

Det kan vara lämpligt att upprätta en arbetsplatsdispositionsplan (APD-plan) för byggarbetsplatsen där det minst framgår placering av

1. förbindelseleder för fordon och gående,
2. lyftanordningar och lyftradier,
3. ytor för mottagning och förvaring av material,
4. personalutrymmen och kontor,
5. containrar och eventuella fältverkstäder, och
6. ledningar för el, vatten och tryckluft.

13 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att personalutrymmen, materialupplag, förråd och verkstäder placeras så att verksamheten kan bedrivas under sunda och säkra förhållanden. Arbetstagarna ska ha tillgång till dricksvatten i närheten av arbetsplatserna.

Allmänna råd

Placeringen av personalutrymmen och materialupplag bör främja att förbindelseleder för gående och fordon blir så lättillgängliga att de används.

Avgränsa och skylta arbetsplatsen

14 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska avgränsa en plats eller ett område där byggnads- eller anläggningsarbete utförs, på ett sätt som är väl synligt och lätt att förstå. Det ska finnas skyltar på lämpliga platser runt byggarbetsplatsen och i dess omedelbara närhet som informerar om byggarbetsplatsen.

Allmänna råd

Avgränsning och skyltar bör användas dels för att hindra obehöriga från att komma in på byggarbetsplatsen där de kan utgöra en risk för arbetstagarna, dels för att avgränsa olika arbetsgivares riskområden inom byggarbetsplatsen. Finns till exempel barn i området, ska avgränsningarna vara tillräckliga för att hindra dem från att komma in. Bestämmelser som syftar till att skydda allmänheten finns i ordningslagen (1993:1617).

Planering för att ta emot och förvara material

15 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns tillräcklig plats för att kunna ta emot leveranser och förvara byggprodukter och annat material som används i arbetet.

Utrymmen och ytor för mottagning eller lagring ska ha en stabilitet och en bärighet som förebygger risker för ras.

16 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska avgränsa och utforma utrymmen där farliga ämnen förvaras, så att risker för ohälsa och olycksfall förebyggs.

17 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns säkra, och tillräckligt många, lastkajer, intagsbryggor och lastöppningar på byggarbetsplatsen.

Lastkajer, intagsbryggor och lastöppningar ska ha sådana skyddsanordningar och utformas, dimensioneras och placeras så att risker för fall och ras är förebyggda. En lastkaj ska ha minst en utgång.

På intagsbryggor ska det normalt finnas en grind eller bom som lätt och säkert kan öppnas och stängas i samband med transporter.

Allmänna råd

Dörrar till lastöppningar i väggar bör vara inåtgående eller utformade som skjutdörrar.

Förbindelseleder

18 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns säkra förbindelseleder i tillräcklig omfattning på en byggarbetsplats.

En förbindelseled ska ha sådana skyddsanordningar och utformas, dimensioneras och placeras så att risker för fall och ras är förebyggda.

19 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska märka ut förbindelseleder på ett tydligt sätt om det finns riskzoner eller andra förhållanden på arbetsplatsen som kan leda till arbetsmiljörisker.

Allmänna råd

Riskzoner kan vara områden där kranlyft utförs eller lastning och lossning sker. Även på trånga byggarbetsplatser kan förbindelseled behöva märkas ut.

Förbindelseleder för fordonstrafik inom byggarbetsplatsen

20 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska utforma säkra förbindelseleder avsedda för motorfordon på byggarbetsplatsen, så att de risker som fordonstrafik orsakar minimeras.

Allmänna råd

Vid utformning av säkra förbindelseleder bör hänsyn tas till motorfordonens hastighet och eventuella hastighetsgränser, behov av barriärer för att hindra påkörning av arbetstagare och förhindra risk för nedstörtning av motorfordon. Hänsyn bör även tas till om motorfordonen rör upp damm eller ojämnheter som kan orsaka onödiga vibrationer för förare.

Förbindelseleders bredd bör alltid avgöras utifrån fordonens storlek. Man bör även ta hänsyn till riskerna med backande fordon.

21 § Kring förbindelseleder för motorfordon ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att det finns antingen tillräckligt säkerhetsavstånd eller tillräckliga skyddsanordningar som skydd för personer som vistas på byggarbetsplatsen.

Om leder för gående, dörrar, portar eller trappor placeras bredvid en väg för fordonstrafik ska det alltid lämnas ett tillräckligt stort fritt utrymme mellan dem och vägen.

Allmänna råd

Skyddsanordningar bör vara så hållfasta och stabila att de stoppar fordonen. Även tillräcklig belysning och speglar eller kameror, för att eliminera döda vinklar, kan användas för att öka säkerheten.

Förbindelseleder och tillträdesleder för gående

22 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns en tillträdesled till varje arbetsplats som lätt, säkert och ändamålsenligt ger tillträde. En tillträdesled ska ha sådana skyddsanordningar och utformas, dimensioneras och placeras så att risker för fall och ras är förebyggda.

Allmänna råd

En lämplig tillträdesled kan vara en trappa eller ett trapptorn, men en anliggande stege eller en lodrät eller nästan lodrät fastmonterad stege, är i allmänhet inte lämplig som tillträdesled. De permanenta tillträdesanordningar till tak som kan finnas i befintliga fastigheter, exempelvis takluckor och anliggande stegar, motsvarar normalt inte de bestämmelser om tillträdesleders utformning, dimensionering och placering som gäller vid byggnadsarbete.

23 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att förbindelseleder till högre eller lägre nivå normalt utgörs av en trappa eller en ramp.

Om höjdskillnaden mellan nivån där en förflyttning startar och nivån där arbetet utförs är mer än 10 meter, och detta medför att arbetstagarna måste gå mycket i trappor, ska det finnas tillgång till hiss utöver trapporna.

Allmänna råd

Hur mycket arbetstagarna måste gå i trappor, och därmed hur stor risken för ohälsa och olycksfall är, påverkas av hur hög nivåskillnaden är, hur lång tid arbetet beräknas pågå och var personalutrymmen, som lunchrum och toaletter, ligger.

Även om nivåskillnaden mellan planen är mindre än 10 meter, är det lämpligt att det finns tillgång till hiss om arbetstagarna måste bära material mellan planen eller liknande. Man bör ta hänsyn till att mycket gående i trappor ökar riskerna för både belastningsbesvär och olyckor.

24 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att trappor har tillräcklig bredd och lämplig lutning. En trappa ska även ha vilplan på lämpliga avstånd om det behövs med hänsyn till trappans höjd. Trapporna och vilplanen ska ha ledstänger respektive skyddsräcken.

Allmänna råd

Det är lämpligt att ett vilplan i en trappa ansluter till bjälklag, ställningslag eller liknande.

25 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att en fast monterad stege som är lodrät eller nästan lodrät och mer än 6 meter lång, har ryggskydd ned till en höjd av cirka 2,5 meter över mark eller annat plan.

Allmänna råd

Ett ryggskydd kan ge en möjlighet till vila men räknas inte som fallskydd.

Installationer och ledningar för el, gas, vatten och liknande

26 § Innan byggnads- eller anläggningsarbete påbörjas, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, undersöka om det finns installationer eller ledningar i marken eller i befintliga delar av en byggnad eller anläggning som kan beröras av arbetena.

Om det finns installationer eller ledningar ska de identifieras, kontrolleras och märkas ut tydligt så att risk för olycka minimeras.

Allmänna råd

I första hand bör el, gas, vatten, avlopp eller liknande stängas av innan arbetet påbörjas. Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, bör därför ta kontakt med ledningsägaren så tidigt som möjligt och undersöka vilka avstängningsanordningar som finns för installationerna eller ledningarna.

27 § När ett arbete ska utföras i närheten av en högspänningsanläggning ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, förebygga riskerna för olyckor.

Om det är möjligt ska befintliga elektriska luftledningarna ledas förbi byggarbetsplatsen eller göras spänningslösa. Är detta inte möjligt ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, med hjälp av avspärrningar och varningsskyltar se till att utrustning och fordon hålls på tillräckligt avstånd från elledningarna.

28 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att anläggningar för el, vatten, gas och liknande är utformade så att de kan användas säkert under hela byggprojektet. Anläggningarna ska utformas och placeras så att de är skyddade mot oavsiktlig påverkan.

Allmänna råd

Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, bör planera den tillfälliga elanläggningen så tidigt som möjligt.

Belysning

29 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att arbetsplatser, förbindelse- och tillträdesleder samt andra utrymmen har tillräckligt med ljus. Om det är möjligt ska det vara dagsljus. När dagsljuset inte är tillräckligt ska artificiell belysning ordnas. Flyttbar, stötsäker arbetsplatsbelysning ska användas när det behövs.

Det ska finnas lämplig reservbelysning om det behövs.

Där arbetstagarna är utsatta för särskilda risker om det blir strömavbrott, ska det finnas nödbelysning av tillräcklig styrka.

Allmänna råd

Reservbelysning kan behövas i alla utrymmen där det saknas dagsljus. Nödbelysning kan behövas bland annat där arbete med byggsåg eller ställningsarbete pågår.

30 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att ljusinstallationer är av sådant slag och placeras så att de inte medför någon olycksrisk för arbetstagarna.

Färgen på det artificiella ljuset får inte påverka möjligheterna att se signaler, skyltar eller varselkläder.

Förebygga och varna vid brand

31 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska förebygga risker för att det börjar brinna och att branden sprider sig.

Allmänna råd

Åtgärder för att förebygga risker för brand kan vara att

1. välja produkter med sådana fysikaliska eller kemiska egenskaper som inte lätt kan orsaka eller förvärra brand,
2. välja arbetsmetoder som inte alstrar höga temperaturer eller orsakar gnistbildning,
3. planera leveranser och förvaring av brännbara produkter och material, och
4. hålla mängden brännbart material i varje utrymme så liten som möjligt.

Detta bör beaktas redan under planeringen och projekteringen.

32 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns brandredskap på byggarbetsplatsen. Det ska även finnas branddetektorer och alarmsystem om det finns behov av det.

Allmänna råd

Det kan finnas behov av branddetektorer och alarmsystem i utrymmen där ett stort antal arbetstagare vistas samtidigt, brandfarliga ämnen används, det finns stora mängder brännbart material, utrymningsvägarna är långa och där räddningstjänstens insatstid för att ta sig till utrymmet är lång.

33 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att antalet brandredskap, eventuella branddetektorer eller alarmsystem och utformningen av dem är anpassade till

1. förhållandena där byggnads- eller anläggningsarbetet utförs,
2. utrymmenas storlek och användning,
3. den utrustning som används,
4. de fysikaliska och kemiska egenskaperna hos material och ämnen som används på arbetsplatsen, och
5. det största antalet människor som samtidigt kan vistas i utrymmena och på byggarbetsplatsen.

34 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att brandredskap är lätt hanterbara och placeras så att de är lätt åtkomliga. Platser för brandredskap ska märkas ut med skyltar.

Allmänna råd

Eftersom byggarbetsplatser är rörliga och förändras kontinuerligt bör placeringen av brandredskap och skyltar för brandredskap kontrolleras ofta.

35 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska regelbundet utföra lämpliga provningar av brandredskap och eventuella branddetektorer och alarmsystem. De ska även genomföra lämpliga övningar regelbundet.

Allmänna råd

När branddetektorer eller alarmsystem tillfälligt kopplas ifrån för underhåll eller liknande, är det viktigt att systemen återställs så fort anledningen till frånkopplingen är åtgärdad.

Säkerställa utrymning

36 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att alla delar av byggarbetsplatsen kan utrymmas om det börjar brinna, det strömmar ut gas eller annan fara uppstår.

Alla som arbetar på byggarbetsplatsen ska snabbt och säkert kunna nå ett område som är riskfritt.

Allmänna råd

Ett område som är riskfritt kan vara utomhus men kan även vara en räddningskammare eller ett annat brandsäkert avskilt utrymme.

Vid omfattande eller komplicerat byggnads- eller anläggningsarbete, bör man kontakta räddningstjänsten för att samråda om utrymningsfrågorna.

37 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska avgöra behovet av antalet utrymningsvägar på byggarbetsplatsen, i utrymmena och arbetslokalerna, och deras fördelning och mått med hänsyn till användning, utrustning, storlek på området och det största antal människor som kan vistas där samtidigt.

38 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska markera särskilt anordnade utrymningsvägar och återsamlingsplatser med skyltar. Skyltarna ska vara tillräckligt hållbara och placeras på lämpliga platser. Dörrar och portar utmed utrymningsvägar ska markeras på lämpligt sätt.

Utrymningsvägar som kräver belysning ska ha nödbelysning med tillräcklig styrka.

Allmänna råd

I utrymningsvägar kan skyltar behövas för att kunna orientera sig vid till exempel riktningsändring eller förgrening, så att man enkelt kan nå säkert område. Man bör kontrollera att skyltningen uppdateras när byggarbetsplatsen förändras. Återsamlingsplatser kan framgå av en arbetsplatsdispositionsplan (APD-plan).

39 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att utrymningsvägarna, samt de förbindelseleder och dörrar som leder till dem, hålls fria från hinder så att de när som helst kan användas utan problem.

40 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att dörrar i utrymningsvägar öppnas utåt i utrymningsriktningen. Dörrarna får inte vara låsta eller reglade utan ska lätt och omedelbart kunna öppnas av de som kan behöva använda dem i en nödsituation.

Skjuddörrar eller roterande dörrar får inte förekomma som dörrar i särskilt anordnade utrymningsvägar.

Första hjälpen

41 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det alltid är möjligt att ge första hjälpen på byggarbetsplatsen. Utrustning för första hjälpen ska finnas och personal som är utbildad att ge första hjälpen ska alltid kunna tillkallas.

42 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska vidta åtgärder så att den som drabbats av olycksfall eller plötslig sjukdom kan föras från platsen för medicinsk vård.

Allmänna råd

Vid planeringen är det särskilt viktigt att tänka på hur arbetstagare i trånga utrymmen, på höga höjder eller liknande svåråtkomliga arbetsplatser kan nås.

43 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns för ändamålet lämpliga utrymmen där man kan ge första hjälpen, om det motiveras av verksamhetens art och omfattning.

Allmänna råd

Utrymmen för första hjälpen bör förläggas så att bårtransporter underlättas.

44 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att utrustning för första hjälpen är utmärkt med skyltar. Detsamma gäller eventuella utrymmen för första hjälpen.

45 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att telefonnummer till ambulans och räddningstjänst, adress till närmaste sjukhus, adress eller koordinater och färdbeskrivning till byggarbetsplatsen finns anslaget väl synligt på byggarbetsplatsen.

Välja arbetsmetoder och utrustning

46 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska välja arbetsmetoder och utrustning som

1. motverkar olycksfall på grund av fall eller ras,
2. är anpassade till byggprodukternas egenskaper,
3. medför låg exponering för buller, vibrationer, farliga ämnen och luftföroreningar,
4. är lämpliga vid utförande av konstruktioner för grundläggning och stomsystem, och
5. är lämpliga vid montering av stomkomplettering, installationer och inredningar.

Allmänna råd

Oavsett om nya eller beprövade metoder eller material används, bör man redan vid planeringen tänka på vilken utrustning som behövs och vilken utbildning och information arbetstagarna kan behöva för att genomföra arbetet.

47 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att utrustning, installationer och maskiner bara används av arbetstagare med tillräckliga kunskaper och för det ändamål som de är konstruerade för.

Utrustning inkluderar även manuella och motordrivna handverktyg.

Kontrollera utrustning och installationer

48 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att utrustning och installationer som skaffats för att användas i arbetet, kontrolleras innan de tas i bruk.

När utrustning och installationer används ska de kontrolleras och underhållas regelbundet men även efter händelser som kan ha påverkat deras funktion.

Detta gäller särskilt

1. brandredskap, branddetektorer och alarmsystem,
2. installationer för energidistribution,
3. förbindelseleder,
4. trafikanordningar och avstängningsanordningar,
5. skyddsnät,
6. konstruktioner för högt eller djupt belägna arbetsplatser inklusive ställningar, och
7. skyltar, markeringar och annan varselmärkning.

49 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska avbryta arbetet omedelbart om brister som kan innebära allvarlig fara för säkerhet eller hälsa upptäcks. Arbetet får inte återupptas förrän bristerna har rättats till.

Välja enligt ergonomiska principer

50 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska välja arbetsmetoder och utrustning som innebär att hälsofarliga eller onödigt tröttande fysiska belastningar undviks.

51 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns lämplig utrustning för att lyfta och transportera byggprodukter och annat material om det behövs för att arbetstagarna inte ska utsättas för hälsofarliga eller onödigt tröttande fysiska belastningar.

Allmänna råd

Utrustning som kan behövas är utrustning för transport och hantering av byggprodukt såsom armering, byggskivor, murblock, markplattor, kantsten, VA-rör, tak- och mattorullar och fönster. Utrustningen kan vara bland annat lyftkranar, maskiner, liftar eller robotar för att lyfta och montera material samt vagnar för transporter.

52 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska välja utrustning som är lämpligt utformad enligt ergonomiska principer. Det gäller även manuella och motordrivna handverktyg, installationer och maskiner.

53 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att utrymmen där arbete ska utföras har tillräcklig yta och höjd för att arbetstagarna ska kunna utföra sitt arbete utan allvarlig risk för sin säkerhet och hälsa.

Bestämmelsen gäller inte arbete i befintliga byggnader eller anläggningar om det på grund av objektets egenskaper och utformning inte är tekniskt möjligt att uppfylla kraven på tillräcklig yta eller höjd. I så fall ska risken för ohälsa och olycksfall förebyggas genom att man använder tekniska hjälpmedel, eller vidtar organisatoriska åtgärder.

Allmänna råd

Ett exempel på plats där det inte finns tillräckligt yta och höjd är kryputrymmen där det är svårt att arbeta i naturliga arbetsställningar. Exempel på organisatoriska åtgärder som kan vidtas är begränsning av arbetspassets längd och av den totala tiden som arbetstagaren får arbeta i utrymmet under en arbetsdag.

Hantera material och avfall

Transport av byggprodukter eller annat material

54 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska planera och genomföra transporter av byggprodukter eller annat material på ett säkert sätt så att ohälsa och olycksfall förebyggs.

55 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att transporter upp eller ned från plan som ligger mer än 2 meter över markplanet eller motsvarande utförs så att skyddsräcke eller någon annan typ av skyddsanordning inte behöver tas bort.

Om transporten inte kan göras enligt första stycket ska transporten ske via intagsbryggor, lastöppningar i fasader, särskilt iordningställda ramper eller särskilt anordnade transportsystem.

56 § Om transporten av ett enstaka objekt kräver att ett skyddsräcke eller någon annan skyddsanordning tas bort ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att

1. transporten planeras och övervakas särskilt,
2. särskilda skyddsåtgärder vidtas,
3. skyddsräcket eller skyddsanordningen sätts tillbaka så snart den inte längre hindrar transporten, och
4. återställandet av skyddsräcket eller skyddsanordningen övervakas särskilt.

Hantera avfall

57 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det finns möjlighet att sortera, lagra och föra bort bygg- och rivningsavfall i tillräcklig omfattning. Det ska göras på ett säkert sätt.

Om farliga material och ämnen har använts eller om emballaget har innehållit farliga ämnen ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, vara särskilt uppmärksamma på hur avfallet förs bort från platsen.

Lagra och ställa upp material och utrustning

58 § Om byggprodukter, annat material och utrustning kan orsaka olycksfall eller ohälsa om de kommer i rörelse ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att de stabiliseras på ett lämpligt och säkert sätt.

Allmänna råd

Emballage och andra stabiliserande anordningar som transporterats, bör kontrolleras innan de lossas och tas emot för att förebygga risker för ras. Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, bör vara särskilt uppmärksamma på hur trafikskyddsanordningar som barriärer monteras.

59 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska beakta vindens inverkan när

1. byggprodukter och annat material placeras på tak eller andra högt belägna platser, och
2. material med stor yta ska lagras eller ställas upp.

Förankringar och andra stabiliserande åtgärder ska alltid utformas och dimensioneras med hänsyn till de vindlaster som kan förekomma.

Risk för fall till lägre nivå och takarbete

60 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att risk för fall till lägre nivå är förebyggd. Det gäller både vid arbete och vid de förflyttningar som görs i samband med arbetet.

När fallhöjden är 2 meter eller mer ska fallrisken normalt förebyggas genom att man arbetar i skydd av gemensamma fallskyddsanordningar som skyddsräcken, mobila eller fasta arbetsplattformer, arbetskorgar, på eller innanför ställningar med skyddsräcken eller ovanför eller innanför fallskyddsnät.

Skyddsräcken ska vara hållfasta och minst 1 meter höga. De ska ha fotlist, mellanledare och överledare eller ge motsvarande skydd. Det gäller även på takkant vid gavel. Skyddsräcken på ställningar ska istället uppfylla bestämmelserna i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning, kapitlet om användning av ställningar. Om permanenta räcken utnyttjas som fallskydd, får fotlist utelämnas.

Skyddsräcken ska vara helt inklädda om det förekommer lösa föremål som kan orsaka skada om föremålen faller genom skyddsräckena.

Allmänna råd

Beroende på arbetets art kan skyddsräcken behöva vara högre än 1 meter. Fallskyddsanordningar bör väljas, och monteras, så att de kan användas under hela byggskedet, eller så länge det finns risk för att någon faller.

61 § Om gemensamma fallskyddsanordningar, som anges i 60 §, inte kan användas på grund av arbetets art ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att personligt fallskydd används.

62 § Om det vid takarbete inte är rimligt att använda gemensamma fallskyddsanordningar enligt 60 § ska arbetsgivare och andra ansvariga enligt 2 §, se till att personligt fallskydd används. Vid bedömningen ska följande beaktas

1. tiden det tar att utföra hela takarbetet,
2. de risker som är förenade med takarbetet om personligt fallskydd väljs, och
3. tiden som går åt för att montera skyddsräcket eller utrustningen och de risker som är förenade med detta.

Allmänna råd

Arbeten med byte av enstaka takpannor och andra liknande kortvariga tillfälliga takarbeten kan vara ett sådant tillfälle när gemensamma fallskyddsanordningar inte är rimliga att använda.

63 § Personligt fallskydd ska bestå av en sele som är kopplad till lämpliga fallskyddskomponenter för att skapa ett fallskyddssystem och det ska vara förankrat i en säker förankringspunkt. Fallskyddssystemet ska förhindra, eller stoppa och bromsa, ett fall till lägre nivå. De ingående komponenterna, inklusive selen, får bara kombineras och användas enligt bruksanvisningarna.

Allmänna råd

Det personliga fallskyddet ska vara ändamålsenligt i förhållande till de risker det är avsett för, utan att det i sig leder till ökad risk och det ska vara anpassat till förhållandena på arbetsplatsen, enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:11) om arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning, kapitlet om användning av personlig skyddsutrustning.

Tillverkaren anger i sin bruksanvisning hur det personliga fallskyddet ska förankras och vad som är en säker förankringspunkt.

64 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska utan dröjsmål förse öppningar och hål i bjälklag, tak eller liknande där någon kan falla eller trampa ned, med skyddsräcke eller skyddstäckning som inte oavsiktligt kan rubbas.

Skyddstäckningen ska ha betryggande bärighet och antingen vara utförd så att det framgår vad den är avsedd för, eller vara tydligt märkt.

65 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att underlag som beträddas, normalt har tillräcklig bärighet och ytsträvhet för att hindra genomtrampning, halkning, snubbling och fall. Arbetsplatsernas golv får inte ha några farliga upphöjningar, hål eller lutningar.

Underlag som saknar tillräcklig bärighet eller som är hala ska förses med avspärningar och märkas ut, om det inte är uppenbart onödigt. Om ett sådant underlag behöver beträddas ska särskilda skyddsåtgärder vidtas som gör det möjligt att utföra arbetet på ett säkert sätt.

Innan reparations- eller underhållsarbete på tak påbörjas ska takets beskaffenhet, särskilt dess bärighet och ytsträvhet, ha undersökts.

Allmänna råd

Om underlag saknar betryggande bärighet eller är hala, bör i första hand arbetsmetoder väljas som innebär att underlaget inte behöver beträdas. I andra hand kan hjälpmedel som till exempel landgång användas. Tak där det finns risk för genomtrampning kan vara underlagstak som inte är gjorda för att beträdas, tak av glas, plast och gamla asbestcementtak, eftersom de ofta har blivit spröda.

66 § Vid takarbete ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ta särskild hänsyn till riskerna för ohälsa på grund av olämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser. Hänsyn ska även tas till olika klimatfaktorerens betydelse för arbetet under de särskilda villkor som gäller för takarbete.

67 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att material och verktyg kan läggas på taket utan att de glider ned. Om det behövs, ska material sättas fast på lämpligt sätt.

68 § Om takarbete utförs på en liten yta på tak som lutar mer än 1:4 (cirka 14 grader) och takarbetet beräknas pågå mer än 4 timmar ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, anordna ett horisontellt arbetsplan.

69 § Vid utförande av tak med fribärande plåt på balkar ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att plåtpaketens vikt anpassas till konstruktionens bärighet. Plåtpaketerna ska placeras ut med sådana mellanrum att hanteringen underlättas.

Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att arbetstagarna arbetar i skydd av ställning, arbetsplattform, eller arbetar från annan säker plats när de lägger ut de första plåtarna på taket. Varje plåt ska fästas omedelbart efter att den har lagts ut.

Sanktionsavgift vid fallrisk till lägre nivå och vid takarbete med risk för att falla

70 § När arbete utförs där det finns risk att falla och fallhöjden är 2 meter eller mer och fallskydd enligt 60–65 §§ saknas, ska sanktionsavgift betalas om inte fallskydd motsvarar punkten 1 och är utformat och används enligt punkten 2. Sanktionsavgift ska inte betalas i de fall som anges i punkten 3.

1. Skydd mot fall ska finnas vid arbetet genom att man
 - a) arbetar i skydd av skyddsräcken,
 - b) arbetar på mobila eller fasta arbetsplattformar,
 - c) arbetar i arbetskorgar,
 - d) arbetar på eller innanför ställningar med skyddsräcken,
 - e) arbetar ovanför eller innanför skyddsnät, eller
 - f) använder personligt fallskydd.
2. Skydd mot fall ska vara utformat och användas enligt a–j nedan:
 - a) Skyddsräcken ska uppfylla bestämmelserna i 60 §.
 - b) För takarbete ska dessutom skyddsräcke finnas även på takkant vid gavel.
 - c) Öppningar och hål med fallrisker, i underlag eller tak, ska försees med skyddstäckning eller skyddsräcken.
 - d) Om takarbete bara bedrivs på ett begränsat område av taket är det tillräckligt att fallskyddet skyddar mot fall inom detta område, om tydlig och hållbar avspärning finns mot övriga delar av taket där arbete inte förekommer.
 - e) Område på tak eller underlag där det finns risk för genomtrampning ska försees med avspärning.
 - f) Personligt fallskydd ska bestå av en sele som är kopplad till lämpliga fallskyddskomponenter för att skapa ett fallskyddssystem och det ska vara förankrat i en säker förankringspunkt.
 - g) Personligt fallskydd ska förhindra, eller stoppa och bromsa, ett fall till lägre nivå.
 - h) Vid en förflyttning längs stega eller stegar, fasta eller lösa, ska personligt fallskydd användas och vara förankrat om höjdskillnaden mellan nivån där förflyttningen startar och nivån där den slutar är mer än 4 meter.

- i) Vid takarbete ska personligt fallskydd användas och vara förankrat vid en förflyttning längs steg eller stegar, fasta eller lösa, om höjdskillnaden mellan mark och nivån där förflyttningen slutar är mer än 4 meter. Vid förflyttning mellan olika nivåer på tak ska personligt fallskydd användas och vara förankrat även om nivåskillnaden mellan nivåerna på taket är mindre än 4 meter.
 - j) Vid förflyttning på tak ska personligt fallskydd användas och löpande förankras. Detta gäller inte om det finns skyddsräcken som skyddar mot fall.
3. Undantag från sanktionsavgift medges för följande:
- a) Enstaka arbete med att installera förankringspunkt för personligt fallskydd maximalt 7 meter över marknivå. Befintliga förankringspunkter längs vägen upp ska användas, om sådana finns.
 - b) Arbete med att första gången fästa personligt fallskydd i befintlig förankringspunkt maximalt 7 meter över marknivån. Befintliga förankringspunkter längs vägen upp ska användas, om sådana finns.
 - c) Arbete från lös steg som inte utförs på tak, om endast enstaka arbeten utförs, stegen är kortare än 5 meter, arbetet tar mindre än 15 minuter per steguppställning och arbetet kan utföras med en hand så att man håller sig fast i stegen med den andra handen.
 - d) Arbete på tak med högst 6 graders lutning när arbetet utförs mer än 2 meter från takkanten eller annan kant. Tydliga och hållbara avspärningar ska finnas som avgränsar arbetsområdet, minst 2 meter från takkanten eller annan kant. Om takytan lutar utåt och taket är så halt att det finns risk att falla över kanten, gäller inte detta undantag från sanktionsavgift.

Den arbetsgivare, den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställda, de som för gemensam räkning driver sådan verksamhet eller den som anlitar inhyrd arbetskraft i sin verksamhet och som överträder en eller flera bestämmelser i punkterna 1 eller 2 ovan ska betala en sanktionsavgift. I antalet sysselsatta inräknas personer på verksamhetens samtliga arbetsställen. Det är antalet sysselsatta dagen för överträdelsen som ska utgöra underlag för beräkningen av avgiften.

Lägsta avgiften är 40 000 kronor och högsta avgiften är 400 000 kronor. För den som har 500 eller fler sysselsatta är avgiften 400 000 kronor. För den som har färre än 500 sysselsatta ska sanktionsavgiften beräknas enligt följande:

$$\text{Avgift} = 40\,000 \text{ kronor} + (\text{antal sysselsatta} - 1) \times 721 \text{ kronor.}$$

Summan ska avrundas nedåt till närmaste hela hundratal.

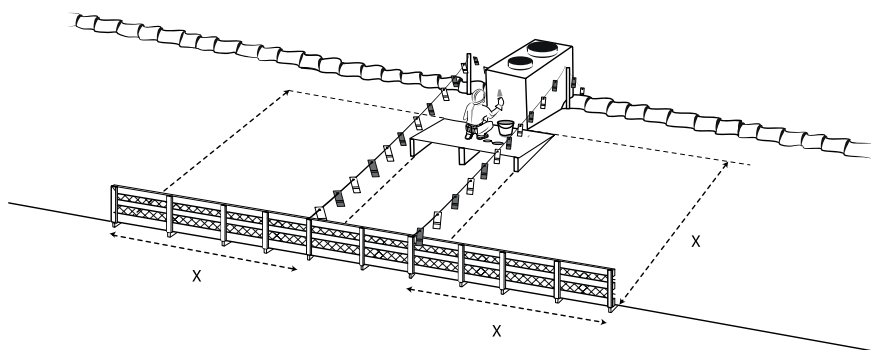
Den som för samma arbete överträder flera bestämmelser i punkterna 1 eller 2 ska endast betala en sanktionsavgift.

Allmänna råd

Bestämmelsen avser dels att fallskyddet ska förhindra fall under själva arbetet, dels att det ska förhindra fall vid de förflyttningar som görs i samband med arbetet, se 60 §.

För vad som avses med avspärning, se 4 §.

Om ett skyddsräcke bara sätts upp längs en del av takfoten, i syfte att vara fallskydd för ett begränsat område där arbetet ska utföras, behöver räcket gå utanför arbetsområdet. Räcket bör sträcka sig minst så långt utanför arbetsområdet som avståndet är mellan arbetsområdets högsta punkt och skyddsräcket. Se avståndet X i figur 1 nedan.

Figur 1. Illustration av hur långt skyddsräcken minst bör sträcka sig utanför arbetsområdet, där X är avståndet i takfallets riktning från arbetsområdets högsta punkt till räcket.

Fallskyddsnät

71 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att fallskyddsnät monteras så att fallskyddsnätet med tillfredsställande säkerhet kan fånga upp fallande personer och att en fallande person som fångas upp av fallskyddsnätet inte skadas vid kontakt med det, eller med upphängningsanordningarna. Fallskyddsnätets förmåga att fånga upp en fallande person, och att bromsa fallet, ska vara tillfredsställande under nätets hela brukstid.

72 § Vid användning av fallskyddsnät ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att följa tillverkarens skriftliga instruktion och att fallskyddsnätet bara monteras under överinseende av en kompetent person.

Vid monteringen ska en så liten fallhöjd som möjligt eftersträvas. Fallhöjden får inte vara större än vad fallskyddsnätet enligt instruktionen är avsett för. Fallhöjden får inte heller vara större än 6 meter.

Den fria höjden under fallskyddsnätet ska vara så stor att en person som faller i nätet inte, när detta töjs, kan skadas genom kontakt med något som finns under nätet.

Allmänna råd

Observera att för vissa typer av fallskyddsnät kan den största avsedda fallhöjden vara lägre för vissa delar av nätet än för nätets mitt.

73 § Om ett fallskyddsnät har fångat en fallande person, eller ett föremål som kan ha gett motsvarande påfrestning på nätet, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att nätet därefter bara används om det har granskats av en kompetent person. Denna person ska ha bedömt att nätet fortfarande fyller sin funktion.

74 § Efter den tidpunkt då en provtråd senast ska provdras enligt den skriftliga instruktionen, får ett fallskyddsnät med en eller flera provtrådar bara användas om arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, har sett till att

1. provtråden har provdragits,
2. en bedömning av provningsresultatet enligt instruktionen har visat att fallskyddsnätet fortfarande ger tillfredsställande skyddsfunktion, och
3. en bedömning av provningsresultatet har visat att fallskyddsnätet ger tillfredsställande skyddsfunktion fram till nästa provdragning.

Ett alternativ till punkt 3 är att tidpunkten efter vilken nätet inte längre ger tillfredsställande skyddsfunktion har bestämts enligt instruktionen.

Provdragningen, bedömningen och bestämningen ska göras av en kompetent person.

75 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska säkerställa att ett fallskyddsnät

1. med bara en provtråd inte används efter den tidpunkt som bestämts enligt 74 § 3,
2. med flera provtrådar inte används efter den tidpunkt som, efter provdragning av den sista provtråden bestämts enligt 74 § 3, och
3. utan provtråd inte används efter den tidpunkt, då nätet inte längre ger tillfredsställande skyddsfunktion enligt den skriftliga instruktionen.

76 § Vid arbete när temperaturen är under -10°C ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, välja sådana fallskyddsnät som behåller sin energiupptagande förmåga även vid den aktuella temperaturen.

Andra risker

77 § Om det finns områden dit tillträdesrätten är begränsad, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §,

1. förse områdena med anordningar som hindrar obehöriga arbetstagare från att komma in där,
2. vidta lämpliga åtgärder för att skydda de arbetstagare som har tillstånd att uppehålla sig på riskområdena, och
3. tydligt markera riskområdena med skyltar.

Allmänna råd

Områden med begränsad tillträdesrätt kan vara platser där det sker sanering av asbest, sprutning av mineralullsisolering, målning med färg som innehåller organiska lösningsmedel eller hårdplastkomponenter. Det kan också handla om områden med risk för fall, ras eller fallande föremål eller områden där högt buller eller svetsblänk förekommer.

Instabilitet

78 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att arbetsplatser, oavsett var de är belägna, är hållfasta och stabila med hänsyn till

1. det största antal arbetstagare som kan komma att befinna sig på dem,
2. vilka övriga laster de ska kunna bära och hur dessa laster fördelas, och
3. vilken annan påverkan de kan utsättas för under användningen.

Arbetsplatsernas stabilitet och hållfasthet ska kontrolleras på lämpligt sätt. Om arbetsplatser kan höjas eller sänkas ska det efter varje höjning eller sänkning göras en kontroll av stabiliteten och hållfastheten.

79 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska vidta lämpliga säkerhetsåtgärder för att skydda arbetstagarna mot risker som orsakas av

1. att stabilitet och bärförmåga inte är fullt utbildad under olika stadier av byggskedet, och
2. att konstruktionen har övergående bräcklighet eller instabilitet.

Allmänna råd

Lämpliga säkerhetsåtgärder kan vara att montera säkerhetsstämp vid rivning av valvform och tillfälliga stöd för trä-, stål- eller betongkonstruktioner. Monteringsanvisningarna från leverantören anger hur stabilitet uppnås.

Fallande föremål

80 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska spärra av och märka ut områden där det finns risk för fallande föremål. Om sådana områden måste beträdas, ska skyddstak, täckta gångar eller liknande anordnas.

Inverkan av klimat

81 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska vid arbete utomhus se till att arbetstagarna skyddas mot klimat som kan ha negativ påverkan på deras hälsa och säkerhet.

Allmänna råd

Exempel på påverkan av klimat som kan vara negativ är arbete i stark värme eller kyla, hård blåst, kraftigt eller underkylt regn, snöfall eller åskväder. För att skydda arbetstagare mot negativ påverkan från klimatet, kan väderskydd användas, men skyddet kan också vara personligt i form av täckande kläder.

Bristande luftkvalitet

82 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska välja sådana förbränningsmotordrivna fordon, maskiner och annan utrustning som kan användas så att användaren eller de som arbetar intill dem inte exponeras för avgaser i skadliga halter.

Allmänna råd

Särskild hänsyn bör tas vid arbete inomhus eller i utrymmen där tillräcklig ventilation saknas, exempelvis garage under jord eller där öppningar täcks för.

83 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att luftkvaliteten på arbetsplatser är tillfredsställande. Luftväxling ska ordnas med hänsyn till de arbetsmetoder som används och de fysiska krav som ställs på arbetstagarna. Om mekanisk ventilation används ska denna hållas i fungerande skick och arbetstagarna får inte utsättas för besvärande drag.

När det är nödvändigt för arbetstagarnas hälsa ska eventuella funktionsfel hos anläggningen indikeras av ett kontrollsystem.

84 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att luften kontrolleras och lämpliga åtgärder vidtas, innan en arbetstagare beträder ett utrymme eller ett område där

1. det kan förekomma luftföroreningar, syrebrist eller andra luftförhållanden som kan medföra fara, eller
2. luften kan vara lättantändlig.

Behovet av lämplig skyddsutrustning ska särskilt uppmärksammas.

Allmänna råd

Utrymmen som avses kan vara schakt, kassuner, kulvertar, källarutrymmen och liknande där ventilationen kan vara otillräcklig. Exempelvis kan syret förbrukas eller så kan det bildas gaser som är farliga att andas in. Särskild försiktighet bör iaktas när gaser som är tyngre än luft förekommer och kan samlas i lågt belägna utrymmen.

Vädring av utrymmen bör ske genom att ren luft tillförs med hjälp av fläkt, kompressor eller lufttub.

85 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att det hela tiden utifrån går att iaktta de som arbetar i ett slutet utrymme där luftföroreningar, syrebrist eller andra luftförhållanden kan medföra allvarlig fara eller där luften kan vara lättantändlig.

Alla lämpliga åtgärder ska vidtas för att kunna ge snabb och effektiv hjälp.

Allmänna råd

Utrymmen som avses här kan vara vatten-, avlopps- eller gasledningar, materialbehållare, brunnar, tankar och liknande.

Spetsiga eller vassa föremål

86 § Om det behövs för att undvika olycksfall, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, avlägsna eller åtgärda utstickande eller uppåtriktade byggnadsdelar eller föremål som är spetsiga eller vassa.

Arbetsmoment som kräver särskilda åtgärder

Markarbete och schaktning

87 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att schaktningsarbete påbörjas och utförs under ledning av en kompetent person om

1. utredning enligt 89 § visar att det finns hälsofarliga material, hälsofarliga ämnen, installationer eller ledningar i marken, eller
2. stödkonstruktioner behöver användas eller schaktningen behöver utföras med släntlutning enligt 90 §.

88 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska planera och genomföra markarbete så att stabiliteten i marken blir tillräcklig med hänsyn till de geotekniska förutsättningarna i marken och de belastningar som den kan bli utsatt för.

Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska förebygga risken för ras, jordskred, bottenuppträckning, översvämning och andra oplanerade förändringar i marken.

Allmänna råd

Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, bör se till att marken omkring schakten fortlöpande kontrolleras med avseende på sättningar eller sprickor.

Vid schaktning till större djup inom spont, kan särskilda övervaknings- och larmsystem behöva användas för att uppnå tillräcklig säkerhet.

89 § Innan schaktning påbörjas ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, utreda om det finns hälsofarliga material, hälsofarliga ämnen eller installationer och ledningar i marken.

Om något av ovanstående finns i marken, ska nödvändiga skyddsåtgärder vidtas.

Allmänna råd

Exempel på farliga material eller ämnen är odetonerat sprängmedel och mark som är förorenad av kemiska eller biologiska ämnen.

90 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att stödkonstruktioner används vid schaktning om inte risken för ras som kan leda till ohälsa eller olycksfall bedöms som obefintlig. Som alternativ till stödkonstruktioner kan schakt utföras med släntlutning.

Stödkonstruktioner eller släntlutningar ska utföras så att säkerheten mot ras, eller andra oplanerade förändringar i marken, blir betryggande med hänsyn till förekommande belastningar.

Allmänna råd

Bedömningen av risken för ras, beräkning av stödkonstruktioner, behov av släntlutning och andra förstärkningsåtgärder bör utföras av någon som har nödvändiga geotekniska kunskaper.

91 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att schaktmassor, material och fordonstrafik hålls på säkert avstånd från schaktgropen.

Schaktmassor och material ska placeras så att de inte orsakar risker på grund av ras, fallande stenar och liknande eller överbelastar spontkonstruktioner och stämp.

Allmänna råd

För att säkerställa att schakt inte rasar på grund av överbelastning behöver säkerhetsavstånd för placering av schaktmassor klargöras. Bedömningen av vad som är säkert avstånd bör göras med hänsyn till schaktdjupet, markens beskaffenhet, grundvattennivån samt vibrationer och tyngd av maskiner och fordon.

92 § Om det finns risk att någon skadar sig genom att falla ned i schaktgropar och brunnar ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, förse dessa med skyddstäckning eller stänga av dem med skyddsräcken.

För att säkerställa att fordon och maskiner för schaktning och materialhantering inte rasar ned i schaktgropar eller vatten, ska förebyggande åtgärder vidtas.

Lyftoperationer

93 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att lansering, montering eller demontering av tunga byggelement eller tunga formbyggnadselement påbörjas och utförs under ledning av en kompetent person.

94 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska välja lyftanordningar och lyftredskap som är ändamålsenligt utformade, tillräckligt hållfasta för den avsedda användningen och märkta med den maximala lasten (maxlast).

Det gäller även komponenter, tillbehör, förankringar och stöd till lyftanordningarna och lyftredskapen.

95 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att lyftanordningar och lyftredskap bara används av kompetent personal med ändamålsenlig utbildning. Lyftanordningar och lyftredskap får bara användas för det ändamål och under de förutsättningar de är avsedda eller lämpade för.

Rivningsarbete

96 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att rivningsarbete planeras och påbörjas under ledning av en kompetent person, om rivningen omfattar bärande konstruktioner eller hälsofarliga material eller ämnen.

Den kompetenta personen ska fortlöpande följa och övervaka arbetet.

97 § Innan rivning påbörjas, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att utreda om hälsofarliga material eller ämnen ingår i byggnaden eller anläggningen. Om så är fallet, ska det beaktas när rivningen planeras.

Allmänna råd

Byggherren eller projektörerna ska se till att utreda och informera den som ska utföra rivningsarbetet om resultatet av utredningen enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter.

98 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att rivning och håltagning utförs så att hållfastheten och stabiliteten hos kvarvarande delar av byggnaden eller anläggningen inte äventyras. Byggnadsdelar som utgör stöd för andra delar ska inte rivas förrän tillräcklig förankring eller avsträvning skett.

Om det uppstår rasrisker under arbetet ska riskområdet omedelbart utrymmas och spärras av.

99 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att föraren av maskinen eller kranen är väl förtrogen med arbetsmetoden vid rivning med grävmaskin eller mobilkran eller med kula som fästs i grävmaskinens lyftarm eller i kranlinan.

Vid rivning genom sprängning ska arbetet vara beskrivet i en sprängplan.

Arbete med passerande fordonstrafik

100 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att en kompetent person påbörjar och leder arbete

1. där risker på grund av trafik ska förebyggas genom åtgärder enligt 102 § första stycket 3, eller
2. som avser reparationer och underhåll av spår med passerande fordonstrafik.

101 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska planera, ordna och bedriva byggnads- och anläggningsarbete så att det ger betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall på grund av passerande fordonstrafik.

Allmänna råd

Om byggherren är en annan än väghållaren eller spårinnehavaren, kan byggherren inte självständigt besluta om åtgärder mot riskerna med den passerande fordonstrafiken. För att kunna planera och ordna arbetet så att det blir säkert behövs då medverkan även från väghållaren eller spårinnehavaren.

En av väghållaren beslutad plan för användning av vägmärken och andra trafikanordningar kan vara en del av arbetsmiljöplanen, eftersom åtgärder mot risker med passerande fordonstrafik ska anges i arbetsmiljöplanen.

102 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska förebygga risker som beror på passerande fordonstrafik. I första hand ska de åtgärder som anges i punkterna 1–3 övervägas, i den ordning de står angivna:

1. Trafiken leds om så att arbetet inte berörs av den.
2. Trafiken leds så att fordonen passerar på betryggande avstånd.
3. Trafiken skiljs från arbetsplatsen med trafikanordningar. Det ska dessutom finnas skyddsanordningar, som effektivt hindrar eller avleder trafiken från att komma in på arbetsplatsen, i den utsträckning som det behövs.

Även följande åtgärder ska övervägas, antingen var för sig, tillsammans, eller i kombination med åtgärderna i första stycket punkterna 2 och 3:

1. Hastigheten sänks förbi arbetsplatsen genom vägmärken, vägmarkeringar eller annan lämplig åtgärd.
2. Trafiken dirigeras förbi arbetsplatsen med trafiksignaler eller av en särskilt utsedd person (signalvakt).

Allmänna råd

Byggherren bör så tidigt som möjligt utreda möjligheterna till att leda om trafiken, eftersom den åtgärden alltid ska vidtas i första hand. Lösningar för att skilja trafiken från arbetsplatsen med trafikanordningar eller reducera hastigheten ska användas där det inte går att leda om trafiken eller att leda den på betryggande avstånd från personalen.

Vad som är betryggande avstånd får avgöras i varje särskilt fall med hänsyn till de passerande fordonens verkliga hastighet men även trafikintensitet, buller, vibrationer, luftföroreningar med mera.

Trafikanordningarnas förmåga att varna och vägleda trafikanterna, och skyddsanordningarnas förmåga att hindra eller avleda trafiken från att komma in på arbetsplatsen, är beroende av deras utformning och placering.

Den verkliga hastigheten på passerande fordon bör hållas så låg som möjligt och anpassas till avståndet mellan personalen och närmaste delen av körfältet. Det kan krävas fysiska anordningar som är placerade på sådant sätt att trafikanterna under normala förhållanden inte kan överskrida den högsta tillåtna hastigheten.

103 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att trafikantordningar och skyddsanordningar är placerade, samt belastade eller förankrade, så att de normalt inte kan slungas in på arbetsplatsen av passerande fordon.

Allmänna råd

Om skyddsanordningarna placeras nära arbetsplatsen krävs det större tyngd och effektivare förankring. När ett fordon används som skyddsanordning, bör det vara försett med energiupptagande skydd.

104 § Vid tillämpning av 101–103 §§ på arbete på ett spårområde med passerande spårbunden trafik ska arbetsgivare, och andra ansvariga enligt 2 §, särskilt beakta att planera, anordna och bedriva arbetet så att det erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall på grund av denna trafik.

Allmänna råd

För utmärkning av arbetsplatser på eller invid trafikerade spår har vanligen den som råder över spårområdet fastställt särskilda regler.

105 § Om fordon måste passera genom den plats där arbetet bedrivs, och arbetstagarna av säkerhetsskäl därför måste lämna arbetsplatsen, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, vidta åtgärder som säkerställer att arbetstagarna har lämnat riskområdet innan ett fordon passerar.

Allmänna råd

Både tekniska och organisatoriska åtgärder kan behövas eftersom det är svårt att uppnå betryggande säkerhet med bara den ena typen av åtgärd. Exempel på organisatoriska åtgärder är vakter som bevakar riskområdet och ser till att arbetstagarna lämnar detta när fordon närmar sig.

106 § Om det behövs, ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att särskilda skyddsanordningar finns som förebygger att arbetstagarna exponeras för buller, vibrationer eller luftföroreningar från passerande fordonstrafik.

Behovet av skydd mot ljus och reflexer ska också uppmärksammas.

107 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att varselkläder med reflexer bärs vid följande arbetsuppgifter och i följande situationer:

1. När arbetsplatsen inte är skild från passerande fordonstrafik med skyddsanordningar som effektivt hindrar eller avleder trafiken från att komma in på arbetsplatsen enligt 102 § första stycket 3.
2. Vid arbete som vakt på en arbetsplats med uppgift att
 - a) dirigera trafiken som avses i 102 § andra stycket 2, eller
 - b) se till att arbetstagarna lämnar riskområdet då fordon nalkas som avses i 105 §.

Arbete med tillfälliga konstruktioner och andra konstruktioner

108 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska utforma, utföra och underhålla formar och andra tillfälliga konstruktioner, så att de med säkerhet klarar de belastningar och påfrestningar de kan komma att utsättas för.

Allmänna råd

Monteringsanvisningarna från leverantören anger hur stabilitet uppnås. I 93 § ställs krav på kompetent person vid lansering, montering och demontering av tunga byggelement och tunga formbyggnadselement.

Det finns ytterligare bestämmelser för projektörer, byggherren, Bas-P och Bas-U om tillfälliga konstruktioner och samverkande konstruktioner i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter.

109 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att formar och andra tillfälliga konstruktioner kontrolleras innan de tas i bruk. Då de används, ska de kontrolleras och underhållas regelbundet och efter händelser som kan ha påverkat deras funktion.

110 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska avbryta arbetet omedelbart om brister som kan innebära allvarlig fara för säkerhet eller hälsa upptäcks vid en kontroll enligt 109 §. Arbetet får inte återupptas förrän bristerna har rättats till.

Arbete vid vatten

111 § Om arbete ska utföras vid vatten ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ordna skydd mot de särskilda risker som detta kan medföra.

Allmänna råd

När anläggningsarbete utförs vid exempelvis färjelägen, hamnar eller broar är det viktigt att utrusta de som utför arbete, så att de kan ta sig upp ur vattnet eller räddas om de faller i vattnet. Flytväst, livboj, livräddningsstege, livräddningshake och räddningsbåt är utrustning som kan behövas.

112 § Vid arbete på isbelagt vatten ska arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, se till att det finns tillgång till isdubbar, isbroddar, flytväst och livlina.

Allmänna råd

Flytväst som inte är uppblåsbar bör användas på isbelagt vatten, eftersom uppblåsbar flytväst är olämplig om någon går igenom is och hamnar under den.

Arbete med fångdammar och kassuner

113 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att fångdammar och kassuner byggs, installeras, ändras och monteras ned under tillsyn av en kompetent person.

114 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att en kompetent person regelbundet inspekterar fångdammar och kassuner.

115 § Arbetsgivaren, och andra ansvariga enligt 2 §, ska se till att fångdammar och kassuner är

1. konstruerade med hänsyn till de belastningar som de kan utsättas för,
2. utförda av lämpliga, solida material med tillräcklig hållfasthet, och
3. försedda med nödvändig utrustning för att ge arbetstagarna skydd vid ras eller översvämning.

12 kap. Provnings med över- eller undertryck

Då gäller föreskrifterna

1 § Bestämmelserna i detta kapitel reglerar all verksamhet som gäller personsäkerhet vid provning med över- eller undertryck.

Bestämmelserna gäller inte vid läcksökning eller täthetsprovning av en anordning som tidigare genomgått föreskriven tryckkontroll under förutsättning att

1. någon reparation, modifiering eller utbyte av någon del av den tryckbärande anordningen inte gjorts efter den tidigare tryckkontrollen,
2. det tryck anordningen dimensionerats för inte överskrider, och
3. det högsta tryck vid vilket anordningen får användas inte överskrider.

Bestämmelserna gäller inte heller vid pumpning av hjul och däck.

Allmänna råd

De anordningar det är frågan om är inte bara tryckkärl och rörledningar, utan även anordningar som avloppsbrunnar, slangar, kylaggregat, ventilationsanläggningar och vindtunnlar.

Vem föreskrifterna riktar sig till

2 § Arbetsgivaren ansvarar för att föreskrifterna i detta kapitel följs. Med arbetsgivare likställs den som hyr in arbetskraft.

Av 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställda, omfattas av bestämmelserna om såväl arbetsgivare som arbetstagare i detta kapitel.

Av 1 och 3 kap. arbetsmiljölagen följer att föreskrifterna i detta kapitel under vissa omständigheter kan medföra skyldigheter även för andra än arbetsgivare.

Definitioner

3 § I detta kapitel har följande begrepp dessa betydelser.

Begrepp	Betydelse
Kontrolltryck	Vid provning med övertryck: det högsta tryck som används vid provning. Vid provning med undertryck: det lägsta tryck som används vid provning. Kontrolltryck benämns även provtryck.
Läcksökning	Undersökning för att upptäcka eller lokalisera läckage.
Provning	Läcksökning, täthetsprovning, tryckprovning och sprängprovning.
Provningstryck	Övertryck eller undertryck i bar.
Sprängprovning	Provning med övertryck för att bestämma vid vilket tryck en anordning sprängs.
Tryckkontroll	Fastställande av om en anordning som genomgått tryckprovning uppfyller ställda krav på hållfasthet.
Tryckprovning	Process (teknisk undersökning) som utförs vid över- eller undertryck och som föregår en tryckkontroll.
Täthetskontroll	Fastställande av om en anordning som genomgått täthetsprovning uppfyller ställda krav.
Täthetsprovning	Process (teknisk undersökning) som utförs vid över- eller undertryck och som föregår en täthetskontroll.

Begrepp	Betydelse
Undertryck	Tryck lägre än atmosfärtrycket.
Övertryck	Tryck högre än atmosfärtrycket.

Gemensamma bestämmelser för all provning

Undersökning och riskbedömning

4 § Före provning med över- eller undertryck ska en undersökning och riskbedömning göras som omfattar de riskkällor respektive risker som är förenade med provningen. Med utgångspunkt i riskbedömningen ska alla nödvändiga åtgärder vidtas för att förebygga ohälsa eller olycksfall.

Riskbedömningen ska dokumenteras skriftligt. I riskbedömningen ska anges vilka risker som finns och om de är allvarliga eller inte.

De risker som är förenade med provning av anordningar tillverkade av spröda material ska särskilt uppmärksammas.

Allmänna råd

Exempel på en betydande risk vid provning är möjligheten att anordningen eller provningsutrustningen havererar. Provning utförs ofta under fältmässiga förhållanden och ibland med specialtillverkad provningsutrustning. Sådana omständigheter innebär ofta en risk i sig. Det är då viktigt att klarlägga riskerna innan man börjar provningsarbetet. En viktig del av underlaget för en riskbedömning är att ta tillvara erfarenheter från olycksfall och tillbud från liknande verksamheter.

Det finns anordningar som är tillverkade av material som inom ett visst temperaturområde övergår från segt till sprött tillstånd. Det finns också anordningar som är tillverkade av permanent sprött material. All provning av anordningar med material i sprött tillstånd innebär särskilda risker, till exempel risk för splitter och en kraftig tryckvåg. Anordningar tillverkade av material som inom ett visst temperaturområde övergår från segt till sprött tillstånd bör helst provas vid en temperatur där materialet är segt.

Riskområde

5 § Arbetsgivaren ska se till att ett område avgränsas runt den anordning som ska provas. Det ska tydligt markeras att området är ett riskområde. Området ska vara så stort eller omges med sådana skydd att det inte finns någon risk för personskador för den som uppehåller sig utanför området under provningen.

Inom riskområdet får bara provningspersonal uppehålla sig.

Allmänna råd

En anordning som provas kan vara så stor att den sträcker sig genom flera våningsplan eller till och med genom en hel fabrik, till exempel en hög panna eller en rörledning. Riskområdet omfattar i sådana fall varje utrymme kring anordningen där det finns risk för personskador.

När anordningar med stor volym provas, eller när provning utförs med särskilt högt tryck, kan riskområdet behöva vara så stort att till exempel vägar måste spärras av.

Allmänna förberedelser

6 § Arbetsgivaren ska se till att en anordning provas först efter att en bedömning har visat att den tål det kontrolltryck som är avsett att användas vid provningen.

Första stycket gäller inte vid sprängprovning.

Allmänna råd

Till exempel tillverkningshandlingar, kontrollrapport från första kontroll eller handlingar från återkommande kontroll kan ge besked om vilket tryck man kan tillåta att en anordning utsätts för.

7 § Arbetsgivaren ska se till att den anordning som ska provas är uppställd eller monterad så att rörelser som orsakas av trycksättning inte gör att den blir instabil eller faller omkull.

8 § Arbetsgivaren ska se till att anslutningar för tryckhöjning eller

trycksänkning är säkert monterade före provning av en anordning. Eventuella öppningar i anordningen ska vara säkert tillslutna.

Tillslutningsanordningar, fastsättningsdetaljer, ledningar för tryckhöjning eller trycksänkning och kopplingar som används vid provning ska vara dimensionerade så att de tål det kontrolltryck som används vid provningen.

Provningsutrustning

9 § Arbetsgivaren ska se till att den utrustning som används vid provning är tillförlitlig och anpassad för den provning som ska utföras.

Kontroll av provningsutrustning

10 § Arbetsgivaren ska se till att provningsutrustningen kontrolleras regelbundet och att kontrollen dokumenteras.

11 § Arbetsgivaren ska se till att provningsutrustningen före varje provning, utöver kontrollen enligt 10 §, avsynas okulärt med avseende på skador och slitage och kontrolleras med avseende på funktionen.

Kontrollerna ska dokumenteras.

För stationärt uppställd provningsutrustning gäller krav på avsyning och funktionskontroll så ofta som behövs för att upprätthålla säkerheten förutsatt att

1. samma kontrolltryck används vid de provningar som utförs, och
2. en dokumenterad bedömning gjorts att utrustningen inte påverkas av omgivningen på ett sådant sätt att kontroll före varje provning är nödvändig.

Arbetsmoment som inte är tillåtna när en anordning är trycksatt

12 § Arbetsgivaren får inte tillåta något arbetsmoment som riskerar att orsaka sådana skador på en trycksatt anordning att den havererar när anordningen är trycksatt.

Defekter och avvikelser

13 § Arbetsgivaren ska se till att provningen omedelbart avbryts och anordningen görs trycklös om defekter upptäcks i en anordning som provas, eller om avvikelser från ett normalt provningsförlopp konstateras.

Särskilda bestämmelser för provning med övertryck

Tryckmedium

14 § Arbetsgivaren ska se till att lämplig vätska i första hand används som tryckmedium vid provning.

Om det av tekniska skäl inte är möjligt att använda vätska får i stället luft eller en inert gas användas. En inert gas är en gas som inte reagerar med andra ämnen annat än under extrema förhållanden.

Allmänna råd

Anledningen till att man i första hand ska välja vätska som tryckmedium är att riskerna vid provning med gas är avsevärt större än vid provning med vätska.

Lämplig vätska är normalt vatten.

Om man kan befara isbildning i avluftsledningarna, när vatten används som tryckmedium, kan man tillsätta frostskyddsmedel för att förebygga isproppar.

Det är viktigt att observera att trycksatt vatten med hög temperatur (över 100 °C) förångas om trycket faller fort. En expansiv kraft uppstår då på grund av att vattnets volym tusenfaldigas när det förångas. Vidare ger även temperaturer över 50 °C risker för brännskador.

Det är viktigt att anordningens temperatur klart överstiger vätskans fryspunkt så att läckage kan upptäckas.

Om man använder annan vätska än vatten som tryckmedium är det viktigt att ta hänsyn till eventuella hälsorisker.

Brandfarlig vätska bör undvikas som tryckmedium. Om man ändå använder sådan vätska, är det viktigt att man från provningsområdet avlägsnar sådant som kan antända vätskan och orsaka brand.

Det bör även observeras att om luft används som tryckmedium och olja förekommer i provningsobjektet kan explosionsrisk uppstå.

Exempel på en inert gas som används som tryckmedium är kvävgas (N₂). Observera dock att hälsorisker, till exempel risk för kvävning, kan uppstå när man använder inert gas.

Skyddad plats

15 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en skyddad plats för provningspersonal som under provningen uppehåller sig inom det riskområde som anges i 5 §. Arbetsgivaren ska se till att provningspersonalen befinner sig på den skyddade platsen hela tiden från det att trycksättningen börjar tills kontrolltrycket uppnått och åter sänkts till en trycknivå som inte överstiger det högsta tryck som anordningen är avsedd att användas vid.

Allmänna råd

Om möjligt bör provningspersonalen under provning befinna sig utanför riskområdet. Som framgår av paragrafen måste i annat fall både tryckstegring och tryckreducering kunna utföras från den skyddade platsen.

Trycksättning

16 § Arbetsgivaren ska se till att trycket höjs etappvis vid provning med övertryck.

Provning med vätska

17 § Före trycksättning med vätska ska arbetsgivaren se till att anordningen och dess fundament eller upphängning tål den ökade belastningen av vätskans tyngd.

18 § Arbetsgivaren ska se till att anordningen är helt fylld med vätska före trycksättningen. Om det inte går att fylla anordningen helt, eller om det är osäkert om den är helt fylld, gäller i stället bestämmelserna i 19 och 20 §§ om provning med gas.

Allmänna råd

För att avluftningen ska bli fullständig bör vätska fyllas på från anordningens lägsta punkt och avluftning göras från dess högsta punkt.

Om anordningen inte avluftas fullständigt är det risk för kvarstående luftkudde, vilket innebär att energinnehållet ökar.

När gas används som tryckmedium i stället för vätska ökar energinnehållet med mer än 200 gånger vid i övrigt lika tryck och volym.

Provning med gas

19 § Trycksättning med gas ska utföras av ett kontrollorgan som är ackrediterat för uppgiften enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och upphävande av förordning nr 339/93, eller en organisation från annat land inom EES som på annat sätt erbjuder motsvarande garantier i fråga om teknisk och yrkesmässig kompetens.

Den arbetsgivare som bryter mot något eller några av kraven i första stycket ska betala en sanktionsavgift.

Avgiften ska vara 10 000 kronor varje gång som någon utför trycksättning utan behörighet.

20 § Bestämmelserna i 19 § gäller inte trycksättning med gas

1. när kontrolltrycket är 0,03 bar eller lägre,
2. när kontrolltrycket är högst 3 bar och produkten av kontrolltrycket i bar multiplicerat med anordningens volym i liter (bar × liter) är högst 30,
3. när säkerhetsanordningars avsäkringstryck (öppningstryck) ställs in, under förutsättning att de tidigare genomgått tryckkontroll vid tillverkning eller, i förekommande fall, efter reparation, eller
4. när provningen utförs i en för provning särskilt konstruerad skyddsanordning som ger betryggande personsäkerhet.

Allmänna råd

För att uppnå betryggande personsäkerhet behöver skyddsanordningen vid ett haveri kunna stå emot bland annat tryckvågen och eventuella splitter. En skyddsanordning kan till exempel vara en bur eller ett slutet tryckavlastat rum.

Särskilda bestämmelser för provning med undertryck

Skyddad plats

21 § Arbetsgivaren ska se till att det finns en skyddad plats för provningspersonal som under provningen uppehåller sig inom det riskområde som anges i 5 §. Arbetsgivaren ska se till att provningspersonalen befinner sig på den skyddade platsen hela tiden från det att trycksänkningen börjar tills kontrolltrycket uppnåts.

Trycksänkning

22 § Vid provning med undertryck ska arbetsgivaren se till att trycket sänks i sådan takt att eventuella defekter i anordningen eller avvikelser i provningsförloppet hinner upptäckas.

Allmänna råd

I vilken takt trycksänkning kan genomföras utan att säkerheten eftersätts får bedömas från fall till fall.

En för hög tryckförändringshastighet kan leda till att eventuella defekter i anordningen inte upptäcks i tid och att anordningen därför havererar (imploderar).

Vid provning med undertryck kan instabilitet momentant ge stora effekter.

Elsäkerhetslag;

utfärdad den 9 juni 2016.

SFS 2016:732

Utkom från trycket
den 21 juni 2016

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs följande.

1 § Denna lag syftar till att främja hög elsäkerhet och minska risker för att el orsakar personskada eller sakskada.

Särskilda bestämmelser om elektromagnetisk kompatibilitet finns i lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet.

Ordförklaringar

2 § Med *elektrisk anläggning* avses i denna lag en anläggning för produktion, överföring eller användning av el med de särskilda föremål som finns i anläggningen och som behövs för driften av den.

Om olika delar av en och samma anläggning har skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning. Om en anläggning för användning av el är ansluten till en eller flera andra sådana anläggningar och anläggningarna har samma innehavare, ska anläggningarna anses som en och samma anläggning.

3 § I denna lag avses med

starkströmsanläggning: en elektrisk anläggning för sådan spänning, strömstyrka eller frekvens som kan vara farlig för människor eller egendom,

elektrisk utrustning: en anordning, apparat eller annat föremål som producerar, överför, använder eller förbrukar el eller en komponent i en sådan utrustning eller i en starkströmsanläggning, och

säkerhetsbrist i el: el som inte är så säker som skäligen kan förväntas.

4 § Med *elinstallationsarbete* avses i denna lag arbete som avser

1. att utföra, ändra eller reparera en elektrisk starkströmsanläggning,

2. att fast ansluta en elektrisk utrustning till en starkströmsanläggning, eller

3. att koppla loss en elektrisk utrustning från en starkströmsanläggning som utrustningen är fast ansluten till.

5 § I denna lag avses med

elinstallationsföretag: en näringsidkare som yrkesmässigt utför elinstallationsarbete, och

elinstallatör: en fysisk person som är auktoriserad att utföra elinstallationsarbete.

¹ Prop. 2015/16:163, bet. 2015/16:FöU12, rskr. 2015/16:265.

Skyldigheter i fråga om elektriska anläggningar

6 § Den som innehar en starkströmsanläggning ska se till att

1. det fortlöpande kontrolleras att anläggningen ger betryggande säkerhet mot personskada och sakskada, och
2. arbete som utförs på eller i anslutning till anläggningen görs på ett sådant sätt och utförs av eller under ledning av personer med sådana kunskaper och färdigheter att betryggande säkerhet ges mot personskada och sakskada.

7 § Om en tillkommen elektrisk anläggning kan vålla personskada eller sakskada eller driftstörning genom inverkan på en annan redan befintlig elektrisk anläggning, ska innehavaren av den förstnämnda anläggningen vidta de åtgärder som behövs vid den anläggningen för att förebygga sådan skada eller störning.

8 § Om en tillkommen elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig naturgasledning, som det krävs koncession för enligt naturgaslagen (2005:403), ska innehavaren av den elektriska anläggningen vidta de åtgärder som behövs vid den anläggningen för att förebygga sådan skada.

9 § Om det på en elektrisk ledning eller en skyddsanordning som hör till den ledningen ska utföras arbete som är farligt på grund av närhet till en luftledning för starkström och innehavaren av den förstnämnda ledningen begär det, ska innehavaren av starkströmsledningen ta den ur drift så länge som det är nödvändigt för arbetet.

10 § Den som begär ett driftavbrott enligt 9 § ska ersätta den kostnad och skada som avbrottet medför för innehavaren av starkströmsledningen.

11 § Den som innehar en starkströmsanläggning med en spänning som överstiger 1 000 volt mellan fasledare där det vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere och får kännedom om att det har tillkommit en elektrisk anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst 1 000 volt mellan fasledare, ska vidta de åtgärder som behövs vid den förstnämnda anläggningen för att förebygga skada eller störning.

Åtgärderna ska vara ändamålsenliga för att förebygga att anläggningen genom induktion eller förhöjda markpotentialer påverkar den andra anläggningen och orsakar person- eller sakskada eller annan störning än ljudstörning.

12 § Om en innehavare av en tillkommen anläggning har orsakat att kostnaden för åtgärder enligt 11 § blivit väsentligt högre än nödvändigt, ska innehavaren svara för merkostnaden.

13 § Vid tillämpningen av 7, 8, 11 och 12 §§ ska en elektrisk anläggning anses tillkomma

1. när den tas i bruk och, om olika delar av anläggningen tas i bruk vid skilda tidpunkter, varje sådan del anses som en särskild tillkommen anläggning, och

2. om den flyttas eller ändras i fråga om utförande eller drift och därigenom ökar risken för skada eller störning.

SFS 2016:732

14 § Om nödvändigt skydd enligt 7, 8 eller 11 § kan uppnås med bättre verkan eller till lägre kostnad genom någon åtgärd vid en annan anläggning ska innehavaren av den anläggningen utföra åtgärden.

Den som utfört åtgärden har rätt att få ersättning för de utgifter som varit nödvändiga av den som enligt 7, 8 eller 11 § är skyldig att vidta åtgärder. Om åtgärden inneburit en fördel för anläggningen i form av minskning av utgifterna för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, ska ersättningen minskas i motsvarande mån.

15 § Om ett område för sjötrafik i avsevärd omfattning kommer att trafikerats av fartyg som kräver större segelfri höjd än en elektrisk ledning medger, är innehavaren av ledningen skyldig att vidta de åtgärder med ledningen som behövs för att ge betryggande säkerhet mot person- eller sakskada. Ledningens innehavare ska svara för kostnaderna för åtgärderna.

Skyldigheter i fråga om elektrisk utrustning

16 § Den som tillverkar, representerar den som tillverkar, importerar, distribuerar eller installerar en elektrisk utrustning ska se till att utrustningen uppfyller gällande säkerhetskrav.

17 § Den som innehar en elektrisk utrustning ska se till att den underhålls på ett godtagbart sätt och används på ett sätt som inte riskerar säkerheten.

18 § Den som använder en elektrisk utrustning ska försäkra sig om att den är säker för användning.

19 § Den som innehar en elektrisk utrustning som är avsedd att anslutas till en starkströmsanläggning ska se till att

1. det fortlöpande kontrolleras att utrustningen ger betryggande säkerhet mot personskada och sakskada, och
2. arbete som utförs på eller i anslutning till utrustningen görs på ett sådant sätt och utförs av eller under ledning av personer med sådana kunskaper och färdigheter att betryggande säkerhet ges mot personskada och sakskada.

Auktorisation för elinstallationsarbete

20 § Den som har tillfredsställande utbildning och praktisk erfarenhet och är lämplig ska efter ansökan ges auktorisation som elinstallatör.

Auktorisation ges för alla slag av elinstallationsarbeten eller för visst slag av sådant arbete.

21 § Tillsynsmyndigheten prövar frågor om auktorisation av elinstallatörer.

22 § Den som uppfyller de villkor för tillfällig yrkesutövning som gäller enligt lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och de föreskrifter som meddelas i anslutning till den lagen ska vid tillämpningen av denna lag anses vara auktoriserad.

Elinstallationsföretag

23 § Ett elinstallationsföretag måste ha minst en auktoriserad elinstallatör som ska verka för att verksamheten bedrivs i enlighet med denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

24 § Ett elinstallationsföretag ska

1. utöva egenkontroll över arbetet enligt ett egenkontrollprogram som säkerställer att elinstallationsarbete utförs enligt de krav som ställs i denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, och

2. se till att elinstallationsarbete endast utförs av en elinstallatör eller av någon som omfattas av företagets egenkontrollprogram enligt 1.

Skyldighet att anmäla elinstallationsarbete

25 § Ett elinstallationsföretag som ska utföra arbete på andras anläggningar ska anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Anmälan kan göras för alla slag av elinstallationsarbeten eller för visst slag av sådant arbete. Arbetet får inte påbörjas förrän anmälan har gjorts.

Utförande av elinstallationsarbete

26 § Elinstallationsarbete ska utföras på ett sådant sätt att anläggningen ger betryggande säkerhet mot personskada och sakskada.

27 § Elinstallationsarbete får utföras endast av

1. en elinstallatör som är auktoriserad för arbetet, eller
2. någon som omfattas av företagets egenkontrollprogram enligt 24 §.

Ansvar för skada som orsakas av el från en starkströmsanläggning

28 § Om en personskada eller sakskada orsakas av el från en starkströmsanläggning, ska innehavaren av den starkströmsanläggning som elen senast kommit från ersätta skadan. Skadeståndsansvaret gäller även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser.

Första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller på en naturgasledning som det krävs koncession för enligt naturgaslagen (2005:403), eller

4. om starkströmsanläggningen utgörs av en inrättning för godsbeholdran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skadan uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

29 § Om en personskada eller sakskada orsakas av säkerhetsbrist i el som satts i omlopp från en elektrisk anläggning med egen generator eller transformator, ska anläggningens innehavare ersätta skadan.

I fråga om sakskada gäller första stycket endast skada på egendom som till sin typ vanligen är avsedd för enskilt ändamål och som den skadelidande vid tiden för skadan använde huvudsakligen för enskilt ändamål.

Avtalsvillkor som inskränker skadeståndsskyldigheten är utan verkan.

30 § Skadeståndsansvaret enligt 29 § gäller inte den som

1. visar att elen sattes i omlopp utanför en näringsverksamhet,
2. gör sannolikt att säkerhetsbristen har uppkommit efter att elen sattes i omlopp,
3. visar att säkerhetsbristen beror på att elen måste stämma överens med tvingande föreskrifter som har meddelats av en myndighet, eller
4. visar att det med hänsyn till det vetenskapliga och tekniska vetandet vid den tidpunkt då elen sattes i omlopp inte var möjligt att upptäcka säkerhetsbristen.

Ansvar för skada vid driftstörning

31 § Om en personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada orsakas av att el från en elektrisk anläggning stör driften vid en annan elektrisk anläggning och störningen uppstått till följd av uppsåt eller vårdslöshet hos innehavaren av den förstnämnda anläggningen, ska den innehavaren ersätta skadan.

Ägares skadeståndsansvar

32 § Ägaren till en elektrisk starkströmsanläggning som upplåtit nyttjanderätten helt eller delvis till någon annan svarar ändå för skada som ska ersättas enligt denna lag som om ägaren är innehavare. Ägaren är dock inte ansvarig med annan egendom än den som har upplåtits.

Om ägaren har betalat ersättning i ett sådant fall som avses i första stycket får ägaren kräva tillbaka den av nyttjanderättshavaren.

Bestämmande av skadestånd

33 § Vid bestämmande av ersättning för skada enligt 28, 29 eller 31 § ska 5 kap. skadeståndslagen (1972:207) tillämpas.

När ersättning för sakskada bestäms enligt 29 § ska ett belopp om 3 500 kronor avräknas.

Skadelidandes medvållande

34 § Om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skada, ska

1. i fråga om ersättning enligt 28 § första stycket eller 31 §, bestämmelserna om jämkning i 6 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) tillämpas, och
2. i fråga om ersättning enligt 29 §, skadeståndet bestämmas efter vad som är skäligt.

Preskription

35 § Talan om ersättning ska väckas

1. i fråga om ersättning enligt 28 § första stycket eller 31 § inom två år från det att skadan inträffade, och

2. i fråga om ersättning enligt 29 § inom tre år från det att den som vill ha ersättning fick eller borde ha fått kännedom om att fordringen kunde göras gällande, dock senast tio år från det att den som påstås vara skadeståndsskyldig tillhandahöll elen.

Den som inte väcker talan i tid har inte rätt till ersättning enligt de angivna bestämmelserna.

Tillsynsmyndighet

36 § Den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) ska utöva tillsyn enligt denna lag och enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen. Tillsynen omfattar inte bestämmelserna om skadestånd i 28–35 §§.

Upplysningar och handlingar

37 § Tillsynsmyndigheten har rätt att få de upplysningar och ta del av de handlingar som myndigheten begär för tillsynen.

Tillträde och provning

38 § För tillsyn har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder.

39 § Om det behövs för tillsynen, får tillsynsmyndigheten hos den som tillverkar, representerar den som tillverkar, importerar eller distribuerar en elektrisk utrustning ta ut ett eller flera exemplar för provning av elektrisk utrustning som

1. är avsedd att anslutas till en elektrisk anläggning, eller
2. har införts eller ska införas på marknaden.

40 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för tillsynen enligt 38 och 39 §§.

Förelägganden

41 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att de föreskrifter som omfattas av tillsynen ska följas.

Ett sådant föreläggande gäller omedelbart och får förenas med vite.

42 § Om någon inte följer ett föreläggande enligt 41 §, får tillsynsmyndigheten besluta att rättelse ska göras på bekostnad av den som föreläggandet riktas mot.

Förbud

43 § Tillsynsmyndigheten får

1. förbjuda användning av en elektrisk anläggning som är i ett sådant skick eller används på ett sådant sätt att fara för person eller egendom kan uppstå,

2. förbjuda tillhandahållande eller användning av elektrisk utrustning som är i ett sådant skick eller används på ett sådant sätt att fara för person eller egendom kan uppstå eller som inte är kontrollerad, provad, besiktigad eller dokumenterad enligt gällande föreskrifter, och

3. helt eller delvis förbjuda tillhandahållande av elinstallationstjänster som inte uppfyller kraven i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, om ett föreläggande enligt 41 § inte följts och det finns skäl att befara att det medför fara för elsäkerheten.

Ett förbud enligt första stycket gäller omedelbart, får förenas med vite och får verkställas.

Återkallelse av auktorisation

44 § Tillsynsmyndigheten får återkalla eller inskränka en auktorisation som har getts enligt 20 §, om elinstallatören visar oskicklighet eller försummelse vid elinstallationsarbete eller på annat sätt visar sig uppenbart olämplig för auktorisationen.

En auktorisation får återkallas eller inskränkas för viss tid.

Varning

45 § I stället för att återkalla eller inskränka en auktorisation får tillsynsmyndigheten i mindre allvarliga fall varna en elinstallatör.

Dispens

46 § Den myndighet som regeringen bestämmer får i det enskilda fallet ge dispens från kraven i denna lag.

Bemyndiganden

47 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. beskaffenhet, placering, provning, kontroll, besiktning, användning och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar och elektrisk utrustning som är avsedd att anslutas till en starkströmsanläggning samt om arbete på eller i anslutning till sådana anläggningar och sådan utrustning,

2. tillståndsplikt eller anmälningsplikt för uppförande, ändring eller borttagning av starkströmsanläggningar,

3. skyldighet för innehavare av nätkoncession enligt ellagen (1997:857) eller en starkströmsanläggning att anmäla olycksfall eller driftstörningar,

4. skyldigheter vid framdragande av svagströmsledning,

5. säkerhetskrav som avses i 16–18 §§,

6. skyldigheter i fråga om information som ska följa med elektrisk utrustning,

7. skyldigheter att i fråga om elektrisk utrustning vidta skadeförebyggande arbete och vidta åtgärder när det finns anledning att anta att sådan utrustning inte överensstämmer med säkerhetskraven,

8. vilken utbildning och praktisk erfarenhet som krävs för att bli auktoriserad som elinstallatör,

9. de slag av elinstallationsarbete för vilka auktorisation kan ges enligt 20 § andra stycket och de för vilka anmälan kan göras enligt 25 §,

10. vad ett egenkontrollprogram ska innehålla,

11. avgifter för en myndighets verksamhet enligt denna lag,

12. ersättning för uttaget prov enligt 39 § och om skyldighet att ersätta kostnaderna för provningen, och

13. sådana undantag från kraven i 16–27 §§ som det finns särskilda skäl för.

Straff

48 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot

1. en skyldighet som en innehavare av starkströmsanläggning eller elektrisk utrustning har enligt 6 eller 19 §,

2. krav för att få utföra elinstallationsarbete enligt 27 §, eller

3. ett förbud enligt 43 § första stycket 3.

49 § Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot skyldigheten att ha auktoriserad elinstallatör enligt 23 §,

2. bryter mot skyldigheten att ha egenkontrollprogram enligt 24 § 1,

3. utför elinstallationsarbete utan att ha gjort anmälan enligt 25 §, eller

4. bryter mot ett säkerhetskrav i 16, 17 eller 18 § eller en föreskrift som meddelats med stöd av 47 § 5, 6 eller 7.

50 § Till ansvar enligt denna lag ska inte dömas i ringa fall eller om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

51 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande får inte dömas till straff enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet.

Förverkande

52 § En elektrisk anläggning eller elektrisk utrustning som varit föremål för brott enligt denna lag ska förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för sådan egendom kan värdet av egendomen förklaras förverkat. Även utbytet av brott enligt denna lag ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Överklagande

53 § Tillsynsmyndighetens beslut enligt 20, 37–39 och 41–46 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

2. Den som med stöd av äldre föreskrifter har fått behörighet som elinstallatör ska vid tillämpningen av denna lag anses vara auktoriserad enligt 20 §. **SFS 2016:732**

På regeringens vägnar

STEFAN LÖFVEN

IBRAHIM BAYLAN
(Miljö- och energidepartementet)